

Luceafărul

iti

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă înființată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **39** (762)

Miercuri, 1 noiembrie, 2006

Privi din nou cu coada ochiului în stânga și în dreapta sa. Toți ceilalți păreau adânciți în lectura dosarelor, chiar hipnotizați de ele, ca și cum în fața lor s-ar fi aflat documente venite direct din cancelaria sultanului, și nu niște amărâte de file scrise la repezeală. Poate că voi pătrunde și eu cândva în vraja aceasta, își zise el cu jind, și voi uita de toți și de toate.

ismail kadare

serafim saka

Nimic, niciun rând din ceea ce am scris nu în acele timpuri n-a trecut fără luptă. Eu nu am avut parte de niciun redactor (decât, poate, Ion Gherman, dar și acesta până la o anumită fază), care să-mi apere propozițiunea din punct de vedere etic, estetic, stilistic și nu numai ideologic. Scrisul meu era pentru redactori un real pericol de a-și pierde locul de muncă.

confesiuni

Despre un dicționar

aurel sasul

pag. 23

note

De ce „Bucovina care ne doare“?

ion beldeanu

pag. 21

bogdan ghiu

Ce nu se vede

„Mâinile «imprimare în negativ» pe pereții cavelor locuite odinioară de omul de Cro-Magnon sunt, în 80% din cazuri, mâini stângi. Oamenii care le-au trasat se foloseau așadar de mâna dreaptă pentru a mânuși culoarea. Dar și pentru a-și lovi victimele cu cele dintâi arme pe care începuseră să le fabrice» (Jean-Pierre Changeux, *L'Homme neuronal*, 1983, p. 312).

O emisferă o arată pe cealaltă, vorbește despre ea. Ceea ce arată nu se vede în ceea ce arată, dar îi seamănă: o mână pe cealaltă mână, un om pe alt om, „semenul“ său. Omul își este subiect și obiect: se arată (ucide) ca „obiect“ ascunzându-se și operând ca „subiect“. Asemănarea e „în oglindă“. Ceea ce operează se arată/ascunde în aceea asupra căreia operează.

Omul e dublu, dedublat. Atenție! Nu-l vedem, nu ni se arată decât pe jumătate. Cealaltă jumătate se află în

acțiune!

Atenție la mâna ocupată, la mâna care operează, la mâna care nu se vede.

Tăcerea înseamnă ocupare și operare.

Ce nu se vede, ce nu apare este

vizor

poate, tocmai ceea ce operează, acum chiar acum.

Mare atenție la ce nu se vede.

Ce se vede azi, acum? Dar ce nu se vede?

Cine se vede, ce ne e arătat?

Dar cine arată?

**BANCA
COMERCIALA
ROMANA**

Sponsorizare de la
*Banca Comerciala
Romana*

stelian tăbăraș

„Are și valoare, este și notor”

De vreo două milenii încoace se știe: literatura și artele nu comportă clasmamente, pătrățele, ierarhii impuse: sunt domenii subiective. Dar, dacă tot discutăm despre „primii 10 mari români“, de ce să nu discutăm și de primii 10 scriitori, să mai crească ratingul (de data aceasta la Realitatea TV). Au fost consultați, ni se spune, „sociologi în domeniul literaturii“ (există așa ceva!?) și, în ciuda faptului că „scriitorii nu mai pot fi numiți formatori de opinie, întrucât nu mai au notorietate“ (fiindcă a trecut vremea „literaturii progresiste, legate de popor“, cu „sarcina de a educa, de a forma noi generații“), „breasla“ a stabilit un *decalog* (ce dacă în *unsprezece* puncte, adică *endecalog*) al criteriilor de valoare și notorietate scriitoricească. Breasla sau Breslași? Dar, lăsând jocurile de cuvinte, iată *endecalogul*: 1. Scriitorul să fie talentat (Hm, etimologia cuvântului vine

sioniste! Evident, ar fi fost de înțeles dacă în locul cuvântului „sincer“ s-ar fi folosit cuvântul „credibil“); 8. Să cunoască foarte bine limba română (Desigur gramatica fiindcă vocabularul zilelor noastre a început să fie atât de nelimitat, încât cunoașterea doar a limbii române a devenit insuficientă); 9. Stilul (Ce te faci însă că stilul literar adică modul *cum* spune ceva scriitorul, este de obicei exact partea intraductibilă sau numai parțial traductibilă a unei opere); 10. Să scrie bine (Să comunice o idee cursiv și în cuvinte bine alese - ce te faci însă cu „ilogicii“ căutați tocmai pentru că „succesmintea“ cititorului?); 11. Să știe să-și aleagă tema (sau mai degrabă scopul?).

Nimic despre idei, despre puncte de vedere, despre „apropierea de cititor“ (ceea ce americanii ar numi *reader oriented*), despre arta de a folosi citate și câte altele - dar, desigur, înțelegem că se dorea păstrarea *decalogului* (devenit *endecalog*) de criterii.

De fapt, acest proiect (realizat, ni se spune, cu sprijinul a patru mari institute de sondare a opiniei publice: INSOMAR, IMAS, TNS-CSOP și CURS), merit inițial „clasificării“ unor politicieni, oameni de afaceri, sportivi, jurnaliști, interpreți vocali și actori, se va finaliza abia la sfârșitul lunii decembrie. Aflăm chiar că va exista un volum care va lansa, de Crăciun, un grup de aleși - având rolul de a consemna „starea de fapt“ din perspectiva opiniei publice. „Ce 10 pentru România“, dintre scriitorii care „are și valoare, este și notor“ ar fi, deocamdată, Ana Blandiana, Andrei Pleșu, Augustin Buzura, D.R. Popescu, Gabriel Liiceanu, Gheorghe Crăciun, Horia „Gabrea“ (?), probabil Gârbea), H.-R. Patapievic, Matei Vișniec, Mircea Cărtărescu, Nicolae Breban, Nicolae Manolescu. Cu cât or fi unii din ei mai „notori“ decât Mircea Dinescu, Emilian Brumar, Ileana Mălăncioiu, Paul Goma și alții, cu totul alți cel puțin 10...?

nocturne

de la latinescul *talentum* și grecescul *talanton*, deci legătura cu talanții străvechi s-ar putea face azi prin abilitatea cuiva de a face bani prin literatură); 2. Scriitorul să fie cunoscut, citit (Deși unii - mai ales dramaturgii - sunt mai degrabă „auziți“); 3. Să aibă o cultură bogată (Iată o noutate! Totuși, s-a dovedit că nu totdeauna și nu neapărat cultura bogată - tocmai pentru că echilibrează punctele de vedere - ar fi cea mai frecventă trambulină pentru marea literatură); 4. Valoarea operei (Aici, polemica e inevitabilă); 5. Scriitorul să fie actual, ancorat în realitate (Mai degrabă... în Realitatea TV); 6. Să fie original (Adică să nu plagieze precum...); 7. Să fie sincer (chiar și în domeniul ficțiunii, adică al nevinovatei minciuni profes-

Director:

Marius Tupan

Colectivul de editare:

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Lucașfărul“ este editată de Fundația Lucașfărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România NU și de la Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO17RNCB0072049692900001

Cont în valută: RO87RNCB0072049692900001
ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele RODIPET și la oficiile postale din țară.

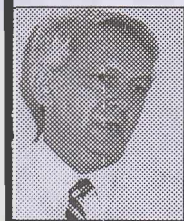
Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România la P.O. Box

33-57, la fax 0040-3187002, sau e-mail: abonamente@rodipet.ro, subscriptions@rodipet.ro sau on line la adresa www.rodipet.ro

la limită

A fost aproape uitată predicția - care a făcut un enorm efect mediatic, politologic, filosofic, politic - datorată lui Francis Fukuyama, lansată în articolul celebru, din 1989, și intitulat, așa cum bine se știe, **The End of History?**. Tema egeliană a existenței unui prag final, a unei ulminații ce se permanentizează, a unui platou poteotic în evoluția umanității a fost reluată, de către autorul american, într-o carte care nu mai adus nicio contribuție ideatică la tema pe care, de fapt, chiar și Hegel o preluase din acea erie de locuri comune alcătuiind ansamblul eloc firav al speranțelor omenești, al dorințelor oamenilor de a se proiecta, indiferent de um, într-o ipostază evasi-divină. Adresându-se lui Adam și Evei, șarpele face o promisiune imposibil de a fi ținută, de a deveni sursa unei condiții reale: „veți fi ca Dumnezeu...”. A fi ca Dumnezeu înseamnă, desigur, a nu mai fi antrenat în schimbare. Imuabili nu sunt decât El. Divinitatea și contrariul acesteia, nimicul - nu neînțelegerea care este cu totul altceva și se supune unei logici sau unui logos, de o cu totul altă dimensiune, ci nimicul, adică negația perseverentă a vieții și a trăirii. Oprirea lumii în evoluția sa poate părea o utopic - irealizabilă, așa cum sunt, de obicei, utopiile sau

Marius Dobrescu

realizabilă cum suntem obligați de propriul nostru suflet să credem că sunt unele utopii. Proiecția în viitor a stagnării istorice este o utopie care poate motiva existența omenească pusă la încercare de șocul prezentului, al orișărui prezent; a socoti însă că istoria deja s-a oprit înseamnă a transforma percepția prezentului într-o eroare, a face ființarea „aici și acum” să devină o irealitate sau cel puțin o realitate dubitabilă - a experimenta prezentul după regulile inexprimabile, indefinibile, ale percepției pervertite de imaginar. Friedrich Hegel a socotit că oprirea istoriei, ca dezvoltare, și reșterea absolută a ideii în mișcare, se producea drept întrupare a acesteia în principii statului monarhic prusac și în funcționarea concretă a acestuia. Hitler a vorbit despre „mileniul nazist” - căci a predica o condiție socio-politică staționară drept formă a vieții umanității este o formă de milenarism; comunismul a încercat să vadă instituirea unei societăți egalitare marxistă, în calitate de încheiere a unei forme a dinamicii istoriei, creându-se astfel spațiul necesar unei alte progresivități relativ neinteligibile și, cu siguranță, fără legătură cu adevărul uman. Francis Fukuyama a lansat conceptul - mai curând ipoteza - sfârșitului istoric drept generalizare și perfectă instaurare a unui liberalism situat dincolo de orice problematică, structurat fără fisuri și defecte, constituit ca formula de societate în raport de care variantele, alternativele devin imposibile. Ipsite de sens. Hegel a văzut omul ca fiind împlinit fără limite și rezerve în cadrul unei etnii și al unei civilizații; Hitler a văzut același om cedus la starea biologică, și aceasta fals întrupată în rasă; Marx și Lenin au considerat ființa umană drept definită într-un context de clasă, absolutizat și, implicit, fictiv. Fukuyama a crezut că omul nu este condus decât de forța individualității, acționând ca agent într-un univers al pieții și, drept consecință, în planul exclusiv al producerii și consumului. În cazul ființei satisfăcută sub raport practic, întreaga

cultură se reduce, pentru politologul american, la frecventarea trecutului, la contactul cu un patrimoniu muzeal accesibil unei percepții largi, dar căreia îi este sustras planul de profunzime generat de experiența vie a propriei creații.

Pentru ca să aibă vreun grad, fie și minim, de realism, astfel de viziuni asupra sfârșitului istoriei, această desfășurare politico-economică, socială și culturală, este necesar ca ființa umană să transforme supra-egoul său în obiect libidinal - conform convingerii lui Sigmund Freud - și progresiv, sub acțiunea instanței superioare a eului, egoul să dispară cu totul înghițit de supra-egoul care este definit prin alienare, fie de condiția etnică, fie de cea rasială, de clasă ori de piață. Omul, câtă vreme este om, refuză în fiecare individ, în fiecare persoană sau personalitate, ființarea, ori condiția, unidimensională - în calitate de raportare la o comunitate umană acest reductionism nu semnifică nimic altceva decât o gravă stupiditate a celui care îl afirmă. În existența umană reală, istoria nu este altceva decât evoluția creatoare - creație și schimbare permanentă în plan axiologic. A gândi la o istorie blocată revine la a considera amputată diversitatea, creativitatea ființei omenești, în cultură ca factor ontic definitiv, constitutiv al spiritului individual, în relație cu divinul, în comunicarea sa iradiind în toate nivelurile ființei universale. Dacă însă

Lungul drum al împlinirii unei profeții criticate

omul este incompatibil cu oprirea istoriei, cum poate fi totuși aceasta oprită? Evident, într-un singur mod: anihilând omul sau, mai exact, golind istoria de conținutul său uman. Ne mai putem gândi la transferul istoricului în transcendență - la Apocalipsa Sfântului Ioan ori la convergența fluxurilor istorice în Punctul Omega al lui Pierre Teilhard de Chardin - nu despre așa ceva a vorbit însă niciunul dintre teoreticienii sau ideologii sfârșitului istoriei; ei au avut în vedere simplificarea mecanismelor prin intervenția cărora omul este supus ori inserat, unui sistem, unui regim.

Nimic nu a părut să dea mai multă consistență previziunii lui Fukuyama decât au avut altădată celelalte gigantice și absurde utopii vizând, paradoxal, eronat și fatal, prezentul - și totuși, parcă, un factor de stranie stagnare își face acțiunea simțită în agitatul, convulsivul nostru prezent. Istoria nu este istorie în afara proiectelor, a unui proiect, a unor mari, cuprinzătoare și reprezentative proiecte - aceasta pentru că omul nu este om câtă vreme nu ființează în ansamblul unei proiecții peste timp și, nu este, așa cum se spune acum, motivat printr-un proiect. În lumea de azi proiectele istoriei, adevăratele proiecte, acelea care merită acest nume, sunt puține - probabil nu mai multe de patru-cinci; Uniunea Europeană este unul dintre acestea, poate cel mai ambițios în plan umanist, așa cum altele își află valoarea și dinamica, dezvoltată în orizontul praxisului, prin credință, voința de restructurare a echilibrului internațional sau legitimitatea condiției și dreptul.

Cum sunt combătute proiectele, cum este încetinită istoria, cum devine aceasta un gen de mlaștină în care niciun curent viguros nu capătă decât o forță aproximativă și fluctuantă? Mișcarea istorică este încetată într-o agitație lipsită de perspectivă umană. Omul este preschimbat dintr-o forță vectorială multiplă într-o sursă de zgomot, antrenat în destabilizarea mesajelor care îl transcend. Sunt culturi și civilizații care vor dispărea astfel. Cele care seamănă vânt vor culege furtună - dar furtuna nu va fi destinată doar lor, ci și tuturor celor care nu le rezistă destul și cu deplină decizie.

acolade

Sub Albania

marius tupan

O țară mică, muntoasă, cu resurse puține își permite multe inițiative exemplare: să-și conserve identitatea și tradițiile, să-și apere și să-și stimuleze personalitățile, să țină legăturile cu comunitățile de albanezi, risipite prin toată lumea. Desigur, și cu cea din România, care cuprinde în jur de 700 de membri. De curând, o parte a lor s-au adunat la Uniunea Scriitorilor, în Sala Oglinzilor, pentru a sărbători o mare personalitate a Balcanilor, ca și a Europei. Autorul **Generalului armatei moarte, al Podului cu trei arcade** și al multor scrieri de succes, adică Ismail Kadare, a reușit să se remarce sub una dintre cele mai cumplite dictaturi, să supraviețuiască și să se impună lumii grație, în primul rând, talentului său, abilității, destinului, dar și celor care au văzut în el pe cel mai important scriitor al albanezilor, fapt ce i-a determinat să-l protejeze și să-l omagieze ori de câte ori a fost nevoie. Acum, la cei 70 de ani, în onoarea sa, anul 2006 a fost declarat de guvernul de la Tirana „Anul Kadare”, iar în România, cum anunțăm mai sus, i s-a închinat o sesiune de comunicări, în care a strălucit, ca de obicei, binecunoscutul lui traducător Marius Dobrescu. Am avut, așadar, de-a face cu o manifestare grandioasă, cu lecturi din poezia sărbătoritului, cu decernarea unor medalii (și „Lucefărul”, prin directorul ei, a căpătat una), cu dezbateri interesante și, firește, cu prezența unui indigen din țara montană, reprezentantul culturii albaneze. Care, cum ne este nouă în fire, a întâmpinat greutăți cu viza, chiar de la ambasada română de la Tirana. Practici dâmbovițene care demonstrează tot mai convingător că Ministerul de Externe nu și-a priment ogradă, folosind încă practici nedemne de o țară civilizată. Dar nu e singura aberație a oficialităților noastre, prezentă în spațiul cultural și diplomatic. Acum, în anul 2006, putem spune că deținem lanterna roșie în zona culturii, dezonorantă pentru un popor care are atâtea propensiuni artistice.

Avem și noi numeroși scriitori importanți care ar merita să fie omagiați la 70, la 80 de ani. Nu cunoaștem astfel de manifestări, în afara inițiativelor particulare. Statul se prefacă că lucrează. Câte decorații a oferit, câte sărbători a organizat? Nu-mi amintesc vreuna. Creatorii au fost găsiți pe prima linie atunci când luptau împotriva dictaturii. Cel care a anunțat fuga tiranului a fost un poet. Acum, această breaslă a lor a fost expediată la coadă. Nici operele unora nu sunt mediatizate cum se cuvine, căci clanurile din mass-media au interesul să-și facă ele publicitate. Sigur, ni se va spune, există libertate de opinie, concurență, diversitate. Dar câte diversități! Întreținute de profesioniști ai lor. Membrii comisiilor de subvenții de la Ministerul Culturii n-au nici o legătură cu creația. Să nu poată fi ironizată: numai anulăți. Revistele literare de tradiție rămân în afara finanțării, pentru a fi satisfăcută clientela. S-a desfășurat o finală a unei așa-zise competiții pentru desemnarea celui mai important român. O inițiativă stupidă, falimentară și-n alte țări, pentru că nu poți compara nucile cu prunele, zburătoarele cu rozătoarele. Cine l-a apărut, ca avocat, pe Eminescu? Vreun critic important, ca Manolescu, spre exemplu? Nu. Vreun poet congener? Nicidecum. Ci un scamator, vulgar și agresiv, care, ca drept recompensă că a fost plasat acolo, le-a spus românilor să le fie rușine. Într-adevăr, meritau o asemenea mustrare, dar nu toți românii, ci doar aceia care au apelat la serviciile lui. Replica lui Adrian Cioroianu, după glumițele gheorghezorului, a fost de mare bun simț. Dar de ce doar o singură persoană l-a contrat? Fiindcă restul se înșeria în lașitatea proverbială, atât de nocivă românilor.

Dar să ne întoarcem la ideea inițială. În România, măcinată de conflicte și incidente, nu se mai stimulează arta serioasă, profundă, competitivă, ci divertismentul, scâlbăbăielile, circul. Cine-i de vină? Noi știm, dar lășăm posibilitatea și altora să se exprime.

Un ghid în viața de credincios

adrian g. romila

In comunism religia era prohibită, așa că de educație religioasă oficializată nici nu putea fi vorba. Mai exista alternativa bunicilor, pentru cine îi avea și încă nu pierduseră contactul cu vechile valori. Ei îți puteau preda un abc elementar și te puteau duce de mână la biserică, dar, odată cu vârsta și cu școala, rămâneai cel mult cu o cruce făcută în grabă după masă și cu o nebuloasă în ce privește celelalte elemente ale credinței în care fusesseși, desigur, botezat. Oricum, dacă nu mai erai un practicant, nu-ți prea foloseau aceste date decât sub titulatura de cultură generală sau ca să știi cum să te porți la evenimente publice ca botezul, nunta sau înmormântarea. După 1989, când opțiunile religioase au redevenit libere și au fost reasezate între componentele esențiale ale unei personalități umane, ne-am trezit că știm prea puține lucruri despre viața de credincios, și despre cea individuală, și despre cea comunitară. Chiar sub umbrela culturii generale. Și acum majoritatea celor care

alături de catolicism, învățatura de credință cea mai apropiată de cea a primelor comunități creștine din jurul apostolilor lui Hristos.

Sunt motive importante ca creștinismul tradițional să fie aprofundat oricând în toate datele sale istorice, liturgice și dogmatice, și nu doar în simpla trăire particulară. Oricum am privi, pentru o rafinare a personalității noastre spirituale, viața religioasă trebuie conștientizată și cunoscută, chiar dacă ființa noastră post-modernă nu mai simte sacral ca pe o dimensiune obligatorie a existenței.

Eu unul mi-am apropiat conținuturile credinței ca autodidact, convins că, dacă vreau să trăiesc religios conform creștinismului ortodox, nu o pot face la întâmplare și că nu mă pot opri doar la o frecvență cvasi-folclorică a slujbelor bisericești. Dacă nu pun la socoteală exemplul pozitiv al bunicii, o educație în acest sens nu am primit și trebuie să recunosc că nici catehizarea din interiorul bisericilor noastre nu m-a mulțumit. Îi lipsește acesteia o vocație pedagogică permanentă, o dorință de a-i face pe subiecți mai conștienți de adevărurile la care au aderat. E-adevărat că și subiecții, în marea lor majoritate, sunt prea prinși de ideologiile unei modernități târzii și agnostice pentru a-și mai pune problema uzată a mântuirii, dincolo de lumea aceasta. Hristosul din icoanele bizantine și extraordinara literatură patristică m-au îndemnat să mă catehizez pe cont propriu, alături de întrebările pe care le puteam pune oricărui duhovnic aflat la îndemână. Am apelat, așadar, la cărți: Biblia, marii autori ruși ai exilului inter și post-belic (Lossky, Bulgakov, Evdokimov, Meyendorff, Uspensky), sintezele și traduceri filocalice ale părintelui Stăniloae, traduceri din colecția PSB, *Patericul*, autorii occidentali ortodocși (Serafim Rose, Alexander Golitzin, Andrew Louth), biografiile unor sfinți de vocație (Paisie de la Neamț, Serafim de Sarov, Siluan Atonitul), scripitoarele eseuri ale părintelui Nicolae Steinhardt și ale părintelui Andrei Scrima și, nu în ultimul rând manualele de istorie bisericească, de dogmatică și de liturgică. Totul pentru a crede în cunoștință de cauză și pentru a-mi justifica fiecare gest religios. Dar nu toți practicanții în ale credinței au ca priorități asemenea „puneri la punct”, nu toți au timpul și dexteritatea intelectuală de a trece printr-un asemenea parcurs bibliografic. Mai ales acum și aici. Pentru o informare rapidă și completă despre viața de credincios, în general, cu tot ce implică ea, ar fi destul, pentru început, un îndrumar minimal, „scurt și cuprinzător”, ca să preiau aici o vorbă dintr-un alt context. În lipsa unei catehizări complete, făcute în biserică, un astfel de îndrumar trebuie postat la îndemână, eventual în bibliotecă personală, pentru a înțelege ori de câte ori este nevoie de ce un lucru se face așa și nu altfel și, mai ales, ce semnificație are.

E exact ceea ce ne oferă cartea părintelui Vasile Răducă, *Ghidul creștinului ortodox de azi*, reeditat la Humanitas. El cuprinde nu doar informațiile de bază pentru creștinul

răsăritean (relația strânsă dintre Revelația Scriptură și Tradiție, specificitatea ortodoxiei între celelalte culte, individualitatea teodoxiei românești, biserica - templu comunitate, icoanele, cinstita Fecioara și sfinții, simbolurile de bază, rugăciunile, postul, liturgia și celelalte Sfinte Taine), morală creștină și comportamentul în situații concrete, concepția despre viață, moarte și înviere), ci tratează succint și probleme serioase ca divorțul, sexualitatea și contracția.

Ghidul e redactat într-un stil alergic, curgător, deloc dispus la formulările înșelătoare penite ale cărților bisericești. Autorul însuși mărturisește că intenția sa a fost să prezinte „modul în care un creștin ortodox poate trăiască în prezent adevărurile eterne ale Hristosului, spre a avea certitudinea că poate fi un bun creștin” și că „întregul conținut al acestei lucrări este provocat de răspunsurile pe care am încercat să le dau, într-un limbaj simplu și, sper, adecvat, întrebărilor sau o puțin unei serii de întrebări puse de

preocupați de viața creștină”. Un text viu și așadar, care pornește de la experiența de viață a preotului în lumea contemporană și care încearcă să ofere un parcurs complet al principalelor conținuturi ale credinței creștine ortodoxe. Prescripțiile altfel rigide și inexplicabile pentru mulți dintre noi, devin în cartea părintelui Vasile Răducă habituale și spirituale normale, ușor de înțeles și, de fapt, de trăit. Chiar dacă nu suntem de acord cu ea în toate punctele abordate, citind și înțelegem că tot ceea ce Biserica ortodoxă recomandă nu are deloc dimensiune folclorică a altor practici magico-religioase de aiurea. Dimensiunea ortodoxiei e aici un fapt transparent și concret duhovnicească, care merită să refacă legătura dintre noi și Hristos, în orizontul descris de veacurile de marea tradiție patristică răsăriteană.

Ar fi de remarcat și fina dimensiune eseistică a ghidului. Alături de expuneri, tebe și desene, autorul inserează uneori citate din autori laici și religioși (A. Pleșu, Nicolae Cabasila ș.a.), care susțin simfonic unitatea și salutatea unui demers teoretic și practic. În același timp, *Ghidul creștinului ortodox de azi* se recomandă ca un mic manual modern al credinciosului conștient de opțiunea sa religioasă, unul dintre puținele de la noi.

cronica literară

afirmă că sunt credincioși trăiesc cu impresia că mersul la biserică și mijlocirea clerului sunt inutile și că ceea ce contează e doar opțiunea interioară pentru un Dumnezeu pe care cu greu îl pot defini ca pe ceva cu care intră în contact, în vreun fel. Nu-i vorba atât despre mult trâmbițata secularizare post-modernă, cât despre ignoranța noastră.

Ca să ne putem numi „culți” sau „educați”, între altele trebuie să știm și datele principale ale vieții religioase specifice grupului din care facem parte prin naștere. Indiferent dacă suntem catolici, greco-catolici, protestanți sau neoprotestanți, indiferent dacă avem vreo opțiune religioasă sau nu, știm cu toții că ortodoxia e un segment deloc neglijabil al culturii autohtone. Putem să contestăm comportamentul Bisericii ca instituție de-a lungul istoriei sau putem să criticăm felul în care românul se raportează la divinitate, dar nu putem nega rolul creștinismului ortodox în modelarea primelor forme de cultură românească. Nu e nevoie să demonstrez că o antropologie românească ar fi imposibilă fără referința la creștinismul ortodox. De aceea, o cunoaștere cât mai completă a ortodoxiei ca a doua ramură importantă a creștinismului european e oricând necesară, pentru toate categoriile de oameni cultivați. Intelectualii sceptici, ecumeniști sau indiferenți, știu că Bizanțul a preluat și a redefinit prin autorii patristici filozofia platonicească și neo-platonicească greacă, generând un nou limbaj, o nouă filozofie și un nou set de simboluri religioase. El a trecut în forme ușor diferite la toate popoarele care s-au revendicat spiritual de la Bizanț. Practicanții perseverenți știu că ortodoxia a păstrat,

Maimuțe în haremul nopții (Editura Andreas, București, 2006) este al doilea roman al scriitorului teleormănean Șerban Tomșa și, ca și primul (**Biblioteca lui Noe**), pornește de la fantastic pentru a ajunge la parodie și pamflet. Spațiul în care se desfășoară narațiunea este o comună cu statut de oraș, Bert, Ulpia Silvana Dacica, transformată în oraș într-un capriciu al prefectului, ceea ce dă naștere la dezbaterile simplist-filosofice, pro și contra, ale locuitorilor: "Măi Pitagora, ai putea să scrii, în calitate de filosof, ai putea tu, zic, să-mi explici cum se poate numi oraș o localitate care are numai patru blocuri de locuințe și multe, foarte multe lighioane, orătanii, albine turbate, cocini și pătule cu porumb? - Păi, ăsta-i tot **hazul** de-aia, spune Pitagora. Poți pune orice nume la orice lucru. Ce, parcă eu sunt adevăratul Pitagora? Profesorul de istorie se numește Homer, sau așa a fost poreclit, dar te întreb eu pe tine, a scris el **Iliada și Odiseea?**" (p. 41). De fapt este un spațiu închis, în care apocăpturile din perioada totalitarismului au rămas neschimbate. Dreptul la proprietate, munca cinstită și educația nu mai valorează nimic, iar locuitorii, maimuțărind obiceiuri aduse de investitorii străini (un pitic norvegian, un arab suedez - care este și

Jocuri periculoase

valeria manta-tăicuțu

zile, ale manelistului Minune, ale lui guru Bivolaru și ale „bunicuței” de tranziție, altoite pe cele ale unui saltimbanc medieval, Piticul este o creatură nu numai absurdă, ci și malefică. Își menține vigoarea cu ospete pantagruelice și are un harem în care plămăduiește milioane de progeturi înaripate: „Spre seară trecea pe la bucătărie ca să-i verifice pe cei care îi puneau în practică ideile. Concedia jumătate dintre bucătari, trecea din nou în laborator și într-un târziu se retrăgea în dormitor, unde, spuneau oamenii, avea un adevărat harem. Femeile îi înconjurau patul și, așezate în genunchi, rosteau în șoaptă rugăciuni pentru sufletul lui. El le pătrundea pe la spate pe rând, apoi sărea în pat unde începea să sforăie, nu înainte de a angaja, prin telefon, alți bucătari. Femeile se rugau până la miezul nopții. Atunci piticul se trezea, le pătrundea din nou, de data asta răstignite pe pat. Sămânța piticului se revărsa în valuri prin odaie, se umfla ca un aluat ce se dospesște, umplea toate încăperile casei, spărgea geamurile și se prelingea în curte, inundându-o. Casa aluneca și se împleticea ca beată, pe uriașii ei rulmenți. Sperma germina printre ierbururi și flori și, la răsăritul soarelui, milioane de pitici înaripați se îndreptau spre alte ținuturi cu economie în tranziție” (p. 280). Când Piticul începe să zămislească maimuțe, printre care și pericolosul Bambi, acțiunea capătă amploarea din **Planeta maimuțelor**. Apare un parlament și un senat al maimuțelor, maimuțoiul Bambi își face șoferul ministru al transporturilor și se declară întâiul vânat al neamului, iar toată mascarada se petrece sub ochii indiferenți ai personajelor care nici măcar numele de botez nu și-l mai păstrează, ci acceptă să fie „rebotezate” de profesorul Dante în funcție de ultimele lui lecturi.

Comuna/oraș Ulpia Silvana Dacica încearcă să se adapteze la ritmul economiei de piață copiind modele străine, sunt încurajate contrafacerile, kitsch-ul și specula, apar firme și mici întreprinzători care aplică un marketing fantezist, prosperă cârciumile, fabricile de pâine de proastă calitate, se lasă în paragină clădiri de patrimoniu și se construiesc locuințe somptuoase, dar din materiale ieftine și cu mesteri nepricepuți. Școala este lăsată pe mâna lui Samson, fost inginer mecanic, acum pedagog al neamului și cu impondabile nostalgii comuniste („În fiecare noapte se închidea în biroul său, își pune cravata și uniforma de pionier și intona cântece patriotice” (p. 36). Formația de profesor a autorului își pune amprenta pe paginile satirice în care corpul profesoral este satirizat fără menajamente. Portretele au vigoare și umor (cel mai reușit fiind cel al lui Atila, un satrap în buna tradiție a domnului Vucea), dar, dincolo de hiperbola savuroasă se întrevede o realitate despre care cititorul are, din proprie experiență, suficiente informații. Arta narațiunii la Șerban Tomșa constă tocmai în faptul că nu propune un sistem de referință nou, re-creat în imaginar, ci că, plecând de la niște date binecunoscute, reazăază liniile de forță, le redimensionează și, cu ajutorul aceluia caragialean „simț enorm și văd monstruos” compune o nouă realitate, perfect credibilă, în ciuda aerului de ficțiune absurdă.

În spațiul narațiunii recreate timpul este răsturnat, copiii au comportamente de adulți, inițierea lor se face prin joc și aceasta nu ar fi o noutate dacă, în mod aproape comic, bătrânii din conacul lăsat în paragină nu s-ar antrena ei înșiși în ceea ce la început li se pare suspect. În pagini aproape traği-comice, raportul se schimbă, cei tineri dovedind nu numai mai multă minte, ci și o altă viziune asupra realității. Există pasaje în care naratorul se confundă cu autorul în secvențe de un comic burlesc ce se apropie cumva de **Amințirile din copilărie** ale lui Ion Creangă. Im-

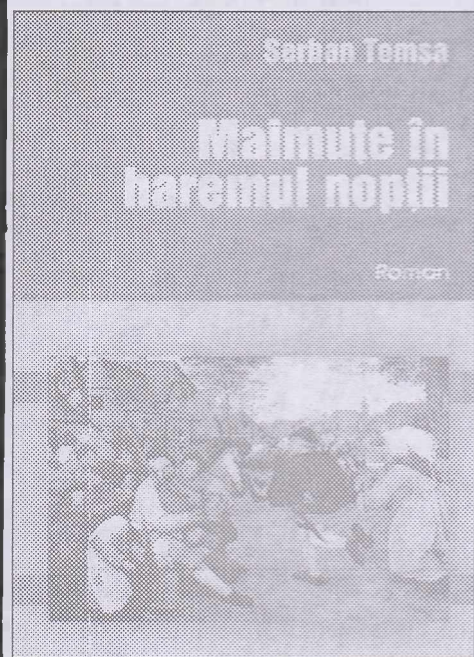
presia de lume răsturnată, bolnavă iremediabil, dar inofensivă, este creată de autor prin contrastul dintre esență și aparență; atunci când intră în joc, adulții, chiar și cei mai educați din Ulpia Silvana Dacica, depășesc cu nepăsare orice limite: „Socrate, Lungan și Dop veneau afumați de la cârciumă. Ideea salvatoare le veni mai multora în același timp. Lungan și Dop erau cei mai potriviți. Socrate era prea erudit, prea înțelept și, în același timp, prea beat, ca să mai fie și un bun luptător. Hotărâserăm. Lungan va fi Mircea, iar Dop va fi Baiazid. Trebuia ca românii să aibă din start avantajul înălțimii. Lui Lungan îi ieșise cămașa din pantaloni. Văzând că fusese cândva albă, i-o scoaserăm de tot, ca să pară «un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port». Îl încălțarăăm cu opincile lui Motodel, dar Ahile își manifestă nemulțumirea că Lungan este prea roșu la față. - Mircea ăla o fi umblat tot așa, matol, ca ăsta? - Păi sigur, răspunse prompt atotștiutorul Nestor, fii sigur că erau toți căpiați de vin, altminteri nu aveau ei curaj să se omoare ca chiorii. (...)

Socrate făcu pe solum «c-o năframă-n vârf de băț». După aia constatarăm că Lungan și Dop nu mai știau poezia pe care, cândva, în clasele primare, o recitaseră dintr-o suflare. Peste memoria lor trecuseră, ca niște tancuri, mulți ani și se rostogoliseră multe butoaie cu rachiu. Hector se oferă să fie povestitor, ba chiar le dublarăm

cronica literară

vocile, dar treaba nu mergea. În cele din urmă, Dop se supără: - Ia ascultați, bă! Voi credeți că Mircea știa vreo poezie? Sau lui Baiazid îi ardea de Eminescu, când avea atâtea cadăne pe lângă el? Numai niște boi pot să creadă că ăia s-au înfâlnit la Rovine ca să-și recite unul altuia poezii” (p. 203-204).

Manevrate abil de către narator, jocul copiilor și gafele adulților devin simptomatice pentru mentalitatea postrevoluționară a românului din colectivitățile izolate: locul bunului simț este luat de adorația kitsch-ului, iar valorile autentice sunt ridiculizate și totul se petrece la granița dintre fantastic și real, într-o lume care-i urâște în secret pe intelectuali, le vânează greșelile și-i face cu orice prilej de ocară. dar care, de fapt, iubește cu disperare cărțile, astfel că doi editori verosi (Piticul și Suedezul) prosperă de pe urma tipăriturilor: „După ce se plictisi, Piticul scoase la propria-i editură, pe pielea de înger și carapace de gândac mexican, **Îngereasa cu pălărie verde** de Adina Keneres, **Miere de bondari** de Torgny Lindgren, **Deriva continentelor** de Russell Banks, **Cartea de la Metopolis** de Ștefan Bănuțescu, **Ușa zidită** de Nicolae Manolescu și **Deșertul tătarilor** de D. Buzzati” (p. 75). Tipărită „pe urechi de iepuri din Antarctica și pe cristale de aisberg”, „pe fum de țigară prins în plăcuțe de argint”, „pe coji de ouă ale păsării Phoenix” sau pe „chiloți de dantelă purtați de îngeroaice, virgine și curve pocăite”, o întreață „bibliotecă a lui Noe”, cu nume arhicunoscute de scriitori români contemporani pluteste (evident că în derivă) peste tot balamucul din Ulpia Silvana Dacica. Romanul, absurd și comic, uneori umuzian, face parte din categoria lucrărilor sortite să aibă succes la public, cu condiția să fie totuși citite.

erorist palestinian - și un german de origine chineză) fac ce știu mai bine, adică se îmbată, ură și se împerechează la întâmplare, ignorând că par „niște maimuțe care așteaptă la marginea unei nopți nesfârșite, încercând să ghicească de unde va răsări soarele. Poate că soarele nici nu se-ar face bine, poate că fericirea lor e chiar în noaptea preistoriei lor de mamifere sexuate și cu sânge cald” (p. 223). Deschiderea este aparență: noaptea și Piticul admiră noul firmament pe care și l-a comandat la o firmă din Anglia. Apoi se așază în fotoliu și privește la televizorul cu diagonală de 100 de metri, pe care l-a comandat în Japonia. Vede femei goale, vede miniștri care plăcă milioane de euro din fondurile publice pentru propriile firme, vede disidenți, veterani și ragabonzi care intră pe poarta unei pușcării. E o închisoare prevăzută cu păduri și cu râuri, cu cerul albastru și cu răsărituri de soare, cu familii numeroase și cu slujbe prost plătite, cu somnifere, cu impozite și cu buletine de vot falsificate. Și atunci pe Pitic îl apucă un răs homeric” (p. 250). Personaj fantastic, un fel de Asmodeu care se distrează violând intimitatea colectivității, dar cu ocazii civilizatoare, cam ca eroii mitici, Piticul are un statut aparte, este singurul care construiește ceva, deși ceea ce creează el ține de ispită, de „păcălelile destinului” și seamănă cu isprăvile personajelor din basmele vechi: „Piticul își ridică aceste noapte o casă impresionantă, tencuită cu ciment alb și așezată pe niște rulmenți uriași. În fiecare zi o poziționa altfel”. Deși în compoziția personajului se recunosc trăsăturile lui Flămân-

Basmul românesc și tantrismul indian

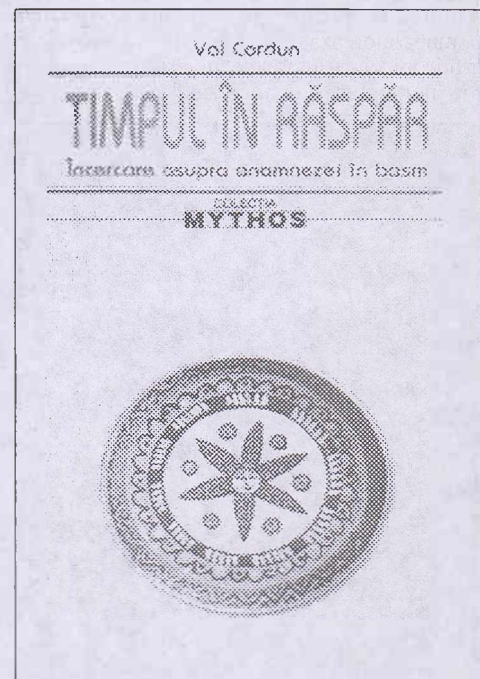
Ion Oprea

Val Cordon spunea, în 1976, într-o scrisoare către Mircea Eliade, că în anii când s-a aflat în România a constatat la toți folcloriștii și etnograful român „o totală opacitate față de posibilitățile ce se deschid atrăgând în dezbateri India, China”, că mulți culegători de folclor, precum C.S. Nicolăescu-Plopșor, aveau cheia apropierea de subiecții din lumea satelor, însă nu aveau aceeași disponibilitate pentru interpretarea teoretică; constata, totodată, că românii, deși își pretuiesc folclorul, nu-i înțeleg importanța. Și tot în același context, amintește că Mircea Eliade a fost surprins că nimeni n-a remarcat actualitatea cărții sale *Yoga*. În anii petrecuți în Germania, se dedică cercetării basmului, despre care scrie amplu studiul *Timpul în răspăr. Încercare asupra anamnezei în basm*, apărut în „Buletinul Bibliotecii Române” din Freiburg im Breisgau (volumul V, serie nouă, 1975/1976, p. 203-406+VI p.), pe care l-a tipărit, în 2005, Ion Oprea la Editura Saeculum (255 p.). Cordon pledează pentru lărgirea geografiei spirituale a basmului, pentru părăsirea limitării europocen-

„modul de gândire cu totul diferit al marilor curente tradiționale, în primul rând cu India. Aici desigur mitografic care trebuie pătruns este și mai puțin încurajator.” Trebuie să fie cercetată și descoperită „identificarea congenială”, după expresia lui K. Ranke, între lumi așa de îndepărtate, între credințe și creații așa de îndepărtate, în spații, descoperirea deci a universalităților, examinarea nu a planului fenomenal, ci a celui metafizic, a celui sacru, India fiind, după Val Cordon, bun cunoscător al lucrărilor de indianistică ale lui Mircea Eliade, „cel mai reductibil partener potențial într-o dezbateri pe plan filosofico-religios. În ample analize, în care este intens folosit folclorul românesc, fiindcă în el „s-a păstrat mult mai dens inventarul magic”, autorul își prezintă teoria anamnezei în basm, în basme precum *Fata cu mâinile tăiate*, *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*, mitul copilului plângând în pântecul matern. Apelând masiv la credințele filosofico-religioase indiene, la mitologia indiană, făcând numeroase paralele între basme românești și europene cu motive și imagini indiene, observând numeroase concordanțe, nu se lansează în teorii migraționiste (ca Th. Benfey). Pe de altă parte, scrie Val Cordon, „atunci când ne referim la indianism, mi se pare că ar fi lipsită de sens orice încercare de a opta în mod exclusiv în favoarea concordanțelor între basm și vreunul dintre diferitele curente, cum ar fi saktismul, sivaismul, vișnuismul, nathismul sau sahadjismul etc. Asemenea punere a problemei ar fi nejustificată în India, unde, în ultimă analiză, este vorba mai mult de accentuarea cutărui sau cutărui aspect pe fondul unei unități esențiale. Singurul lucru care mi se pare justificat, cel puțin în momentul de față, este o comparație a basmului cu tantrismul, înțeles într-un sens foarte general, cu care basmul pare să prezinte o congenialitate pronunțată, atât în ceea ce privește formele, cât și spiritul”. Cu tantrismul, îi scria Mircea Eliade, în 1976, lui Val Cordon, basmul „prezintă, masiv, similitudini, atât pe planul iconografic, cât și pe cel stilistic (sandha-bhasa), precum și pe planul unor caracteristici mai generale («eroul umil», cenușa, rolul femeii, non-conformismul etc.)”. Semnificativ este că Mircea Eliade, după ce parcursese o parte din manuscrisul studiului lui Cordon, îl socotea pe acesta „primul care a înțeles solidaritatea structurală a indianismului - așa cum l-am predicat din 1930, în cercetările de folclor și cultură populară!”. Iar într-o altă scrisoare, din 1977, Mircea Eliade scria că după lectura a 50 de pagini din studiul lui Cordon, a rămas uluit, că nu nu înțelege „cum s-au putut păstra, atât de coerent și integral, anumite construcții teoretice (i.e. metafizice) în episoade, pasaje și teme de literatură orală, uneori mai sistematic decât în tradițiile scripturale”.

Autorul remarcabilului studiu comparat

despre basmul românesc fiind aproape necunoscut se cuvine să dăm o serie de date biobibliografice ale sale. Numeroasele traduceri pe care le-a făcut de fiecare dată în colaborare, din literatura rusă, din literatura bulgară și din literatura sovietică nu l-au făcut prea cunoscut pe Val Cordon (pseudonim al lui Valery Fastikovski). Mai remarcabile sunt volumele: *Anton Cehobai* (1949), I.A. Gončarov, *Oblomov* (1949), acesta în colaborare cu A. Frunză și I. Caraion, Ivan Franko, *Când animalele vorbesc* (1958), T. Sevcenco, *Cobzar* (1952), în colaborare cu Victor Tulbure, Ivan Vazov, *Poezii* (1950). A tradus singur în rusește *Alexandru Lăpușeanu* de C. Negruzzi și *Catastrofa* a Liviu Rebreanu, ambele în 1957. Nici ca etnograf n-a fost cunoscut, singura sa contribuție în acest domeniu fiind participarea, între anii 1970 și 1972, la lucrările subcolectivului de studiere a medicinei populare din cadrul grupului complex de cercetare de la Porțile de Fier. Cercetări

sale în domeniul basmului și le-a făcut cunoscute în cadrul Societății Internaționale de Cercetare a Narațiunilor Populare și al Societății Contes Européennes, al cărui membru a fost.

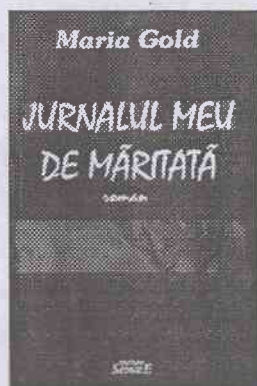
S-a născut la 26 iulie 1918 la Aleshki, astăzi în Ucraina, și s-a stins din viață la 30 decembrie 1983, la Bad-Hersfeld (Germania). Bunica sa fost elvețiancă, bunicul polonez și tatăl ucrainean. A studiat la școli din Sofia, a trăit mulți ani în România și 11 ani în Germania. A fost traducător din mai multe limbi la Agerpres (1946-1959) și la Institutul de Geriatrie din București (1959-1962). În fine, între anii 1972 și 1983 funcționat ca profesor la Volkhochschule din Bad-Hersfeld.

Publicându-i, într-o remarcabilă ediție, studiul despre basm, I. Oprea a redat basmologiei românești un reper esențial.

galaxia cărților

triste din exegezele anterioare, a „narcisismului europocentrist”, pentru părăsirea „absolutizării funcției distractive a basmului”, pentru abordarea „codului metafizic”, a bazelor filosofico-religioase ale basmului, cercetarea comparativă trebuind să ia în considerare atât folclorul sud-est european, cât și spații culturale îndepărtate, precum India: „Atunci când ne propunem să comparăm materialele narrative ale «celor mai diferite etnii» și, mai ales, să arătăm bazele lor religioase adânci, eliminare din joc, printr-un procedeu atât de sumar, tocmai a Indiei - țara prin excelență a celor mai intense și mai profunde debateri filosofico-religioase, oglindite într-o literatură imensă și intim legată de tradiția orală - nu este permisă. Dialogul dintre gândirea europeană și curentele tradiționale - «majore» sau «minore» (cum e considerat mediul folcloric) - nu a avut, de fapt, niciodată loc. Asupra acestui aspect trebuie să insistăm, și o vom face.” Trebuie să se treacă - scrie Val Cordon - dincolo de observațiile superficiale privind caracterul nelogic și absurd al credințelor mitologice, dincolo de așa-zisa finalitate distractivă a basmului, dincolo de înțelegerea acestor creații fabuloase ca „basme de adormit copiii”. O mai bună înțelegere a constituentelor arhaice ale basmelor se va obține prin raportarea lor la

1) Jurnalul meu de măritată (Maria Gold) Editura Semne

2) Imperiul Lupului (Mihai Merticaru) Editura Crigarux

3) Zile și nopți (Barbara Breth), Editura ArtPress

Am vorbit în prima parte a articolului de față de **Istoria literaturii române moderne**, apărută în ultimul an al regimului dictatorial antonescian, sub mnatua lui Șerban Cioculescu, T. Vianu și Vladimir Streinu, ca de rodul unei generații care se întorcea asupra trecutului, a epocii pe care acum o numim a „clasicilor“ precizând că a fost o mișcare mai generală, **Istoria...** lui Călinescu abia apărută având aceeași semnificație și fenomenul fiind caracteristic pentru trecerea de la foiletonism la efortul de înțelegere a trecutului, mai ales sub forma monografiilor. (Toată critica mai recentă, indiferent de unde obârșea, nu putea să ignore modelul oferit de E. Lovinescu, critic, printre altele, de școala lansoniană, care de mult și oarecum în pofida impresionismului său mereu proclamat și asumat pusese bazele istoriografiei noastre literare în spirit critic și estetic, așa că recenta elaborare a monografiei **T. Maiorescu**, 1940, inaugurând o nouă cercetare a trecutului junimist și postjunimist, a constituit o surpriză doar pentru cei care ignorau primii săi zece ani de activitate. Istoria față de trecut era, în cazul lui Ș. Cioculescu, T. Vianu, Pompiliu Constantinescu sau Perpessicius și mai mare și întrea semnificația gestului.

Criticii mai recentei, uneori sensibil mai moderni, aveau de descoperi într-o literatură care nici nu-i îndrumase învățământul la Universitatea bucureșteană, ca să nu vorbesc cum se prezentau lucrurile în Clujul unde

opinii

studiul literelor românești era o noutate sau la răscruce, unde predominau filologia și lingvistica.

În spiritul celor arătate mai sus, nu trebuie să se uite cazul unui Ovidiu Papadima, cronicarul „Gândirii“, care se dedica editării lui Anghel Petrescu sau al lui N. Davidescu, un critic poetic, până atunci foiletonistic, dar care dă un impuls al poeziei noastre parnasice și-l editează pe Șt. Petică. În sfârșit, trebuie neapărat menționat cazul cronicarului acerb dovedit încă atunci, Oct. Șuluțiu, pe care sfârșitul de viață îl surprinde elaborând un eseu monografic despre G. Coșbuc.

Întoarcerea spre „clasici“, fără a consuma energiile acestor critici, numiți acum „interbelici“, marchează ultimii ani de libertate ai literaturii române, izbutind să ofere o imagine pe care comuniștii nu au acceptat-o în perioada terorii și a reducăției proletcultiste, dar pe care au recuperat-o mai apoi, ba i-au dat chiar recunoștința oficială prin tratatul academic oprit la III-lea tom, în pragul ultimului secol. Să mai punem la socoteală publicarea **Istoriei literaturii române vechi, I-III** de N. Cartoian, în ultimul tom apărut postum în 1945, care a fost aproape imediat postum de comuniști, deși va fi copios folosită de diverși savanți români improvizați, cum s-a întâmplat și cu valoroasele contribuții istoriografice ale lui D. Popovici.

Revenind la Șerban Cioculescu pe care **Accepturile literaturii artistice** îl readuc în atenția noilor serii de studii și cititori interesați de epoca 1830-1867, să notăm destinul său excepțional, pe măsura meritelor efective, deși nu lipsit de accidente, mai cu seamă în epoca întunecată a comunismului. Beneficiind de o fericită longevitate, cariera lui ar putea fi împărțită în trei: un prim sfert de veac, până în 1947-1948, când criticul s-a desfășurat în

În pragul unui sfârșit (II)

alexandru george

libertate, urmându-și vocația și punându-și în valoare toate virtuțile, apoi un deceniu de tăcere sau de manifestări secundare (precum editarea într-o nouă versiune a **Operele** lui I.L. Caragiale), în sfârșit, reîntrirea în publicistica regulată timp de aproape trei decenii, închinată însă mai mult istoriografiei și memorialisticii sau evocărilor cu unele accente personale. Și, cum vârsta venerabilă i-a îngăduit să trateze ca pe niște contemporani numeroase figuri ale trecutului (N. Iorga, E. Lovinescu, T. Arghezi), contribuțiile sale din perioada finală anestecă notele critice acute cu portretizarea, ceea ce înainte nu făcuse, el dissociindu-se astfel de maniera lui G. Călinescu, dar și de cea doar voit artistică inaugurată de E. Lovinescu.

Dar chiar și prin aceste devieri de la intenția sa de tinerete, strict științifică, toate textele criticii la senectute prezintă „contribuții“ efective, nu doar propuneri sugestive „originale“, ci adaosuri și, mai ales, revizuirii în dublul sens, cel autentic, enunțat de E. Lovinescu: revizuirea valorilor consacrate, dar și scrutarea severă a propriei conștiințe a criticului. Generația foiletonistului devenit și istoriograf a fost (tot pe urmele lui E.L.) una a descoperirilor și reluărilor în spirit nou, al unor conștiințe și mai moderne. Eu am revelat chiar în paginile „Luceafărului“ epocalul articol de restabilire a valorii lui I. Agârbiceanu împotriva negării acestuia recente din partea lui G. Călinescu (mai târziu și a lui N. Manolescu) și, tot împotriva celor doi, Cioculescu a iscat o foarte justificată reabilitare a lui V.A. Urechia, unul din marii nedreptățiți ai moștenirii junimiste, ignorat în **Istoria...** celor trei, deși trebuie spus că (deși G. Călinescu îl trecuse cu vederea, iar mai apoi în versiunea secundă a **Istoriei...** sale îl prezintă pe marele cărturar aproape ca pe un răufăcător), T. Vianu pomenește de el cu oarecare simpatie și amintește de „plăcut scrisese“ lui proze memorialistice.

Reabilitarea întreprinsă de Cioculescu este un act de justiție de mare anvergură și conține pe omul stăpânit de entuziasmul întemeierii și instituționalizării, el fiind la originea Societății Academice, a Universității din București, a Școlii de Belle-Arte, dar mai ales a societății cu efecte incalculabile Ateneul Român, toate instituții ironizate și orânduite de scepticul Maiorescu, deși el avea să fie unul dintre beneficiarii lor de marcă. (Nu o fi fost V.A. Urechia acel „colos“, cum îl numea Al. Macedonski, dar a fost, așa cum l-a omagiat B.P. Hasdeu, un ardent om de fapt, nu unul al scepticismului și pesimismului filosofic, așa că, adaug eu, ar fi fost bine ca Maiorescu, autor al aberantei teorii a „formelor fără fond“, să se fi molipsit măcar de la descoperitorul și susținătorul lui N. Grigorescu și I. Andreescu și să le fi achiziționat operele, în loc de a-și orna locuința cu gravuri mediocre și reproduceri de artiști germani de mână a treia.) Publicistica din ultima perioadă a carierei lui Șerban Cioculescu a fost extrem de abundentă, dar închinată precum pănitor trecutului, contactele cu scrisul mai nou, eventual cu realizările regimului pe care-l combătuse la sfârșitul anilor '40 fiind cu totul întâmplătoare. În toate reconsiderările sale străbate alt spirit decât al susținătorilor acestei

literaturi, iar crudiția lui din ce în ce mai pusă în valoare a dat „tinerilor“ impresia că tot ceea ce a făcut el se reduce la atât, adică eventual la un anacronism simpatic.

Numai că scrisul lui Șerban Cioculescu nu se reduce la glosele despre Gh.T. Kirileanu, C. Beldie, E. Bucuța, N. Vătămanu sau Sc. Várnăv. La împlinirea celor șapte decenii de viață (1972), eu, care țineam pesemne să-mi confirm calitatea de „demolator“ pe care mi-o stabiliseră deja câțiva ticăloși, am compus un articol cuprinzător în care, printre altele, arătăm că autorul eseurilor monografice despre T. Arghezi și D. Anghel a scris cu precădere despre poezi (Aspecte lirice contemporane, 1943, fiind în întregime dedicat lor.) Articolul meu venea de la un fost slujbaş al Bibliotecii Academiei, care nu fusese în cele mai bune relații cu directorul ei general, totuși, cu obiectivitatea ce m-a stăpânit totdeauna, m-am grăbit să-l propun revistei „Luceafărul“. Numai că acolo am întâlnit pe doi foști elevi ai Școlii comuniste de literatură, S. Damian și Georgeta Horodincă, doi „călinescieni“ firește, care mi-au ridicat tot felul de obiecții: până la urmă, am mai redus din text, căruia i s-a adăugat un altul de note bibliografice redactat de nu mai știu cine.

Am fost de față când unul din redactorii a telefonat bătrânului omagiat vestindu-l de eveniment și rugându-l să trimită o fotografie care să întregescă textul. Foarte mirat, Cioculescu a întrebat curios cine e autorul omagiului? I s-a răspuns foarte simplu că eu sunt.

A urmat o mică pauză, apoi un zgomot suspect, un fel de bufnitură și cel care vorbea a fost de părere că interlocutorul său se prăbușise grămadă la pământ: după o altă pauză, s-a auzit de „dincolo“ altă voce care a asigurat redacția că se va trimite cât mai curând fotografia solicitată.

Fu un moment foarte important acesta, căci m-a apropiat de venerabilul maestru, pe care aveam să-l întâlnesc în alte condiții decât în rarele prilejuri „oficiale“ și am evocat aceste prețioase clipe în mai multe pagini ale mele, fără a spune nici pe departe totul și cum am profitat mai ales de imensa comoară a cunoștințelor sale.

„Numai că, în același spirit al obiectivității, pe care mi l-a întărit exemplul său însuși, n-am ezitat să semnez unele nedreptăți, inadverțente sau contraziceri, în fine unele lacune sau deformări de memorie deficiente, niciodată n-am observat vreo „supărare“ la cel care mi-a acordat audiența de atunci și până foarte aproape de clipa morții.

Să spun că am admirat la el mai ales absența spiritului „de grup“, atât de nefast în toate variatele-i expresii în cultura noastră literară: pentru el actual critic era o ecuație strict personală, pe proprie și unică răspundere. Așa că, întrucât iubea adevărul mai mult decât pe divinul Platon sau pe un altul mai muritor, din apropiere, cred că și acest adevăr l-ar fi bucurat la culme și n-ar fi ezitat să-l recunoască, dacă nu i l-aș fi servit postum: că a evitat să se reclame de la vreun maestru și, tot atât, să aibă vreun discipol.

Argheziană

Un biet monah, retras într-o chilie,
Încearcă, ispitit de apogeu,
Să-l pipaie c-un braț pe Dumnezeu,
Dar pipăirea lui tot întârzie.

Probabil, Demiurgul, pe furiș,
L-a prins rostind în loc de psalmi,
agate
Și nu mai vrea acum să i se-arate
Nici când îl vede singur și pieziș.

Monahul, obosit de așteptare,
Văzând că ruga-i este în zadar,
Coboară printre găze plin de har
Și iscă frumuseți nemuritoare.

Tragedie în cer

Nimeni nu știe ce s-a întâmplat.
Cert e că Dumnezeu s-a sinucis
A fost găsit de Petru, agățat
De creanga mărului din Paradis

Se șușotește, pe-acolo, pe Sus,
(Și, s-ar putea să fie-adevărat)
Că necredința noastră l-a adus
În pragu-n care nervii i-au cedat.

Distihuri

Sunt mai sărac cu mult ca Dumnezeu
N-am nici măcar un șarpe-n raiul meu.
*

S-a boierit Isus: i se aduce
De-o vreme-ncoace cina lângă cruce.
*

E ora zero iar-un sfert de veac
Ah, cum îmi intră zilele în sac!...
*

Prietene, nu mai ciupi lăuta
Vreau să îmi beau în liniște cucuta.
*

Sunt foarte trist: mi s-a furat tristețea
Și hoțul n-a fost prins nici până azi.
*

În fine: două lucruri vii deodată
De-o parte tu, de alta Marea Moartă.

Aproape sonet

Ajunsă-n pragul morții, tristețea mea
mi-a spus:
„De vrei să-ți meargă bine-n poezie
Ferește-te cât poți de bucurie,
Căci pe acolo versuri bune nu-s“.

Am încercat să o privesc de „sus“
Și să ignor povăța ei târzie,
Dar, când văzui că slova mi-i lălâie,
Și-n tre poeti sunt doar un biet intrus

Mă mânai. Și-n marea mea trufie
Mă răzbunai cumplit pe bucurie,
Trăgând cu pupca-n ea ca-ntr-un fazan.

Nu cred c-o răpuneam (fir-ar să fie!)
De nu mă ajuta cu dibacie
Și ea: tristețea unui prunc orfan.

Bată-l pustia pe arhitect!

La fiecare cădere de stea
Se pornește în mine un clopot
Răscolindu-mi ființa.

Bată-l pustia de arhitect,
Nu voi înțelege nicicând
Cum și-o fi putut imagina el
Sângele meu sub
formă de clopotniță!...

O călătorie în zori

Vom poposi în altă viață
Cu sângele întors pe dos,
Când trenul, șuierând nervos,
Va cere,-n loc de abur, gheață.

Vor bate clopote perfide
în turlle pline de păcate,
Noi, în morminte profanate,
Ne vom visa sub piramide.

Logodnă

Ea avea inel pe deget Eu,
îndrăgostit de ea
Încercam să-i scot inelul
Dar inelul nu ieșea.
Mi-a venit atunci ideea
Să-i tai degetul cu-o stea
Săvârșeam această faptă,
Dar inelul se mula
Pe alt deget, mai încolo,
Până nu mai rămânea
Nici un deget, dar inelul
Nici atunci nu se lăsa:
Luându-i inima la teslă
Degete din ea făcea.

O, logodna asta. Doamne,
Prea sub ochii tăi era!...

Spovedania unui hoț

Mă furișam spre tine cu gând viclean
și rău,
Voiam să-ți fur tristețea
și să devin bogat,
Dar când să-ți intru-n suflet,
tipăi, neobservat.
Din el țâșni deodată un fioros dulău.

Mă speriai, desigur, și,
pentru-ntâia oară,
Mă întorsei acasă, învins,
cu mâna goală.

spiridon popescu

Brâncușiană

Nu depozitați inimi
inflamabile
în jurul Porții Sărutului -
buzele îndrăgostiților
sunt atât de încinse,
încât s-ar putea produce
cel mai mare incendiu.

Sunt nopți în care

lui Valentin Tașcu

„Vai, ce pitic mai ești! -
Din când în când
Îi strig-un plop, poetului, răsând
Cum poți să mai trăiești, măi frățioare!
Când ești atât de-ndepărtat de soare?”

„O, plop înfumurat și necioplit,
Nu te uita că-s mic și pricăjit
Sunt nopți în care, plin de îngerime,
Sunt mai înalt c-un Dumnezeu ca tine

Și cum mergeam așa

Se scuturase filamentul poeziei
Sau avusese loc o decuplare de stea.
Ceva, oricum, să știi, se întâmplase,
Căci nu zăream nimic în preajma mea

Și, cum mergeam așa, pe dibuite,
Cu-atâta beznă prinsă-n cingătoare,
De-odat-am auzit o bufnitură:
Căzusem, pentr-un secol, în uitare.

Tristețe

Azi nu- în apele mele -
Crezând că mi-e somn
Moartea mă leagănă
S-adorm

Scriitori importanți, de descoperit ca atare: dintre cei trecuți în lumea umbrelor, Radu Petrescu, Petru Creția, Florin Mugur, iar dintre cei ce se află între noi, Șerban Foartă.

Îmi spunea I. Negoieșcu: „cu Eugen Simion n-am putut găsi un limbaj comun“.

Întâlnesc următoarea caracterizare a mea, care nu mi se pare chiar neadevărată, sub semnul numerologiei: „Șapte este numărul psihic al celor născuți în ziua de 7 sau 16 sau 25 ale oricărei luni. Nativii sunt guvernați de Ketu sau Nodul Sud al Lunii. Influența malefică a lui Ketu îi face pe nativi să fie nehotărâți, neliniștiți, instabili. Ei întâmpină atâtea eșecuri în viață, încât ajung la convingerea că sunt ghinionști. Au suflet bun, sunt romantici, sentimentali și independenți. Oratori excelenți, pot mobiliza publicul bazându-se pe argumentele folosite. Sunt prietenoși, câștigându-și cu ușurință popularitatea. Sunt buni planificatori, idealști și materialști în același timp. Iubesc misterul și se învâluie în el. Sunt atrași de științele oculte. Au propriul lor mod de a explica fenomenul și nu urmează nici o religie convențională. Cred într-o coexistență pașnică și se pot adapta oricărui mediu străin. Au o memorie excelentă. Viața lor se stabilizează după vârsta de 34 de ani. În orice situație, nativii dau dovadă de originalitate, iar subiectul lor preferat este filozofia“. Ca să vezi!

O ciudată asemănare între figura lui Velemir Hlebnikov și cea a lui B. Fundoianu, ambele oarecum în răspăr, vădind parcă o ușoară tumefiere a inadapării, o bosumflare de adolescență neîncheiată.

L-am ascultat deunăzi pe N.A., cuvântând la o festivitate închinată lui Eminescu. Retor găunos la culme. Mai întâi vorbește, apoi se ascultă vorbind, abia apoi gândește.

Blaga a scris despre Adrian Păunescu fără a-l cunoaște: „În vremuri de rapide prefaceri sau de radicale răsturnări, ai prilejul de a vedea numai oameni care se înghesuie spre întâiul plan al vieții publice. Sunt, de obicei, aceiași care s-au înghesuit ieri. Sunt indivizi care se vor văzuți în orice împrejurări și care nu suportă gândul de a sta cel puțin câțiva timp în umbră sau măcar în penumbră. Un asemenea individ, când îi este dat să vadă, de pildă, o înmormântare, este în stare să invidieze pe văduva celui mort: că ea - și nu el - este întâia persoană în coloana ce urmează dricului“.

Invidiind văduve

gheorghe grigurcu

Blaga folosea des în conversație adjectivul „romantios“. În vorbirea lui Labiș revenea mereu verbul „a mima“.

Nu poți adânci decât lucrurile în care crezi.

O iubire autentică e dumnezeiască prin neîmplinirea ce-o conservă ca virtualitate. Ce iubire mare ar putea fi considerată ca fiind cu adevărat împlinită?

Clujul în decembrie 2002. Oraș închis (de astădată sufletește) pentru subsemnatul, epuizat, acum doar o simplă defilare de simboluri precum filele unei cărți sau secvențele unui film, fantomă nu doar a ființelor, ci și a lucrurilor ce-l compun și cu toate acestea nu știu cum odihnitor, straniu liniștitor precum impersonalitatea gingașă a unui vechi colind.

Urare auzită pe stradă: „să fie într-un ceas cu cuc!“

Din ce trăiește prietenia? Din raporturile pe care le stabilești cu tine însuși, prin intermediul Celuilalt. Când aceste raporturi funcționează, sentimentul prieteniei înflorește. Când se blochează, prietenia pierd. Interesant este faptul că stingerea unei prietenii îți poate produce o satisfacție rea, precum constatarea că un blestem s-a împlinit. Din ce străfunduri pornește oare această „eliberare“ strâmbă, târzie, ce nu se poate ușor scuza pe sine, nici măcar atunci când îți dai seama că nu ești tu cel ce a rupt prietenia? O scânteie din Infern se abate peste sufletul tău care nu se poate împăca nici măcar cu postura de vinovat fără vină. Drept ilustrație supremă a fost și va rămâne pentru mine Vasile L.

Decembrie 2002. Amarul Târg e scaldat în festive ghirlande de lumini multicolore, prin grațioasa strădanie a Primăriei, dar în casă tremurăm de frig: 11 grade C! Încă o „formă“ fără „fond“?

Ion Simuț mă atacă dur de tot în „Convorbiri literare“ (nr. 11/2002). Și când te gândești ce „băiat bun“ părea cu vreo 10-15 ani în urmă, deși la o privire atentă cuviința lui ardelenescă dădea încă de pe-atunci semne de alunecare în

obsecviozitate! Îmi amintesc cum, cu ocazia unor zile culturale la Oradea, nu-l slăbea din ochi pe Alex. Ștefănescu, străduindu-se a-i intra sub piele cu orice preț. Spectacolul nu era tocmai agreabil, însă în acel moment nu i-am dat semnificația cuvenită. Acum i-a ieșit la iveală pe deplin chemarea ancilară. Îi slujește, în continuare, pe alți „oameni influenți“. De câtă turpitudine dă dovadă condeiul său pentru a le face pe plac! Cum se înjosește! Să răzbată oare din „ardelenismul“ criticului de la „Familia“ latura servilă, acea adaptabilitate la poftele puternicilor zilei care fără îndoială nu va fi lipsit, într-un anume procent, în masa populației oprimate, de iobagi valahi, ca și de cărturari ce se ridicau împotriva discriminării etnice? Foarte posibil. Oricum, e un „caz“ întristător. O probă palpabilă a împrejurării că oportunitismul, inclusiv în variantele lui cele mai bătătoare la ochi, n-a apus după 1989! Dar va apune vreodată pe aceste meleaguri peninsulare?

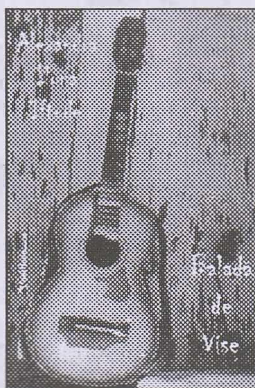
Râde ciob de oală spartă! Provincialul Gheorghe Grigurcu e muștruluit de pro-

memorii

vincialul Ion Simuț că scrie așa cum scrie, dintr-un complex de provincial ignorat ce s-ar dori luat în seamă: „Vrea victorii spectaculoase în polemici eroice, care să-i vindece complexul de inferioritate al provincialului ignorat“. E tare de tot!

Nespus regret că nu l-am cunoscut pe Bacovia, cu toate că aveam prilejul. Student fiind la Școala de Literatură, îl întâlneam, la Casa Scriitorilor, pe fiul său care insista să vin la ei, pe strada Frăsinet. Amânam mereu, cu nepăsare, nebanuind că sejurul meu bucureștean va fi foarte scurt. Imprudență sau un semn al Destinului menit a mă învăța minte? De câte ori lucrurile amânate se pierd pentru totdeauna, se prefac în cenușa propriei noastre vieți?

1) **Baladă de vise**
(Alexandra Ilona Iftode)
Editura Vasiliana

2) **„Pace și bucurie“ cu Brâncuși**
(Calinic Argatu)
Editura Dacia

3) **Atenție, Europa, sosim**
(Viorel Pătrașcu),
Editura Paralela
45

constantin ardeleanu

Când intră Trif în crâșmă, doar vreo câțiva cossași stingeau năduful de peste zi, iar la colțul tejghelei, coloana permanentă (vai, nu fără sfârșit) a Templului Bahic Comunal, Tataia. "Seara bună", dădu binețe Trif. "Bine ați venit, dom' profesor" se grăbi a răspunde cărciumarul, adăugând de parcă ar fi scăpat de o povară: "vai, nici nu vă închipuiți cât de mult ne-ați lipsit în astea 3 zile". "Se vede, fiindcă la masa consumatorilor aleși bate vântul. Unde-s matrozii ceilalți?" "Apoi Potop are brazde, Antohi face actele la un vițel care și-o rupt piciorul (și Fănică îi făcu din ochi, cunoscându-se practica de a ologi biete animale pentru a le putea tăia, fiindcă altfel te mânca pușcăria dacă sacrificai o vită, animal mai sfânt ca la indieni, din cauza grijii Olteanului Suprem pentru creșterea șeptelului), Craiu n-a putut întrerupe o partidă de pocher la Negrus, începută de ieri la prânz, iar Butuc a dat o fugă la familie, la Piatra-Neamț, care îl declarase dispărut de la domiciliu. Asta micu' atât de mult vă adoră.

cerneală proaspătă

încât a mărturisit că o băută fără Trif n-are niciun chichirez. Un «Dealul Mare» sau vinul casei?" "Patroane, surceaua comună, că am încercat să urc cu Dealul Social și m-am dus de-a berbeleacul", comentă, esopic, Trif. „Vineee” își intră în rol Fănică, iar când se prezentă cu comanda îl întrebă: „Frumoasă Capitala, nu-i așa?” „M-ai năucit, nu poți face un pas fără ca satul să-ți știe intențiile”. Apoi se adresă Tataiei: „Am fost în București să-mi rezolv pacostea cu diploma. Telefonul băiatului mai mare mi-a fost util, în sensul că mi-a dat un rând de halbe la «Boema», chiar în coasta Atencului, și m-a condus pe la clădirile Ministerului Învățământului. La televiziune, la Potop n-am ajuns, fiindcă vărul lui Potop al nostru conduce o delegație prin China. Ce chinuit e să urce dintr-un avion în altul!” „Fiecare cu urcușurile sale”, se rezumă a comenta demi sec Tataia. „Vasilică Potop e bun prieten cu mine, i-am fost șef la pădure, dar el ne ajută doar cu spitalele și cu alimentele. Pentru altceva nu intervine.” „Dar hai Tataie și te așază la masă, că nevolnicii mei de camarazi au dat bir cu fugiții pe lângă fustele nevestelor.” „Mulțumesc de invitație, dar pentru mine vinul e o băătură sacră, iar tejgheaua un amvon. În fața lui nu pot sta decât în genunchi sau în picioare. Dacă aș bea în genunchi, lumea s-ar cruci și mi-ar face forme pentru Socola. Mulți beau, profesore, dar numai cei aleși degustă. Asta e deosebirea dintre dezgustători și degustători”. „Îmi vine

Călătoria

să te pup, Tataie, câtă dreptate ai! Revin: l' minister un consilier mi-a spus că nu-mi poate da nicio derogare: un absolvent de facultate fără diplomă se asimilează unui licean. Ura și la gară Mi-a mai zis că, dacă directorul m' apreciază, nu dă postul disponibil și totu cușer. Or, asta de-abia așteaptă să scape de mine, ștergând cu buretele aportul meu la admiterea zecilor de tâzläuani la licee. Ce să fac? Bine că Boema nu se mutase de acolo. Mi-am răcorit beregata cu o bere și, când m' pregăteam să mai iau una, Afrodită mă roagă «Victore, hai mă pe Lipscani, asta e o stradă din vechime care dicta moda în București, că mărfuri aduse din Germania, de la Lipsca» «Ce modă visezi, femeie, asta ne vrea în uniformă.» N-am scăpat, Tataie, și iată-mă la Sfântul Gheorghe, la kilometrul zero, în buza Lipscanilor. «Afrodito, mie mi-e foarte dor de sat. Aș vrea să fiu în Tazläu acum.» „Victore, ai temperatură? Luăm peste trei ore trenul de noapte și mâine îți potolești naibă dorul». «Eu vreau acum» și la cincizeci de metri, în stânga cum te duci spre Calea Victoriei, triumf: mă aștepta birtul «Tazläu». Câtă vreme Afrodită a bătut în lung și-n-lă Lipscanii, eu mi-am potolit dorul de sat cu un vin vărsat. Asta m-a dat gata, Tataie. Dacă numele localității tronează în buricurile Bucureștilor, înseamnă că Tazläul e predestinat unui destin aparte...

Șprițul

„Seara bună, Tataie”, salută Trif la intrarea în cărciumă, izbucnind aproape instantaneu: „Aștia au înnebunit? E a doua seară la rând când lipsesc.” „Dom' profesor, am cules primele informații, pentru că - nu-i așa? -, clientul nostru, stăpânul nostru”, se gudură Fănică pe lângă furios: „Antohi iar are treabă pe vale, se pare că-i o capcană pe Brusturatu, de au început vitele să-și rupă picioarele; Potop e tot la brazde, fiindcă ploicica de ieri l-a prins cu fânul neridicat în căpițe și azi ia-o de la capăt; iar Butuc a fost luat de nevăstă la mare, că măcar la dus valizele să simtă că are bărbat în casă. Mai cătrăniț sunt eu, că absența lor mi-a compromis deverul”. „Eu cred”, interveni și Tataia, „că și-au luat pauza de alcool, așa cum fac ardelenii cu pâlınca prin noiembrie, cât cazanele bolborosesc de boască, pentru a reîncepe campania de băut și mai vărtos odată cu sărbătorile din decembrie”. „Se poate și asta, dar pe mine mă doare trădarea. Dacă ei cred în zeul vinului, nu trebuie să treacă o zi fără a-i jertfi o sticlă. Jupâne, și ca să demonstrez că ceea ce vorbesc aia și fac, adă-mi un vin bun să alung amăreala

din suflet”. În vreme ce cărciumarul se executa, Trif se confesă lui Tataie: „Îmi permit rar să evadez din uzura vinului mediocru, dar mă simt părăsit ca de o iubită”. „Nu puneți la sufler, profesore. Pe pariu că mâine vor năvăli cel puțin doi din cei trei dezertori și-și vor lua angajamentul să lichideze rămănerile în urmă. Dar, à propos de vin, dacă-mi permiteți”. „Sigur că-ți permit, ba chiar te rog să-mi îți de urât, nu te mai invit la masă, că știu că nu vei părăsi poziția solemnă față de Dionisos”. „Băiatul meu cel mare a fost de curând la Paris. Și cel mic călătorește afară, așa li-i meseria. La o masă de protocol a dat să-și pregătească un șpriț jumate Beaujolais, jumate apă Perrier. Au sărit ca arși și comerciantul, și ospătarul: «Domnule, e păcat de vin, nu comiteți asemenea sacrilegiu». S-au conformat, dar franțuzul și-a amintit că a băut la București un vin alb foarte bun, acidulat. Zadarnic i s-au pomenit toate sorturile de vin, niciunul nu părea a fi acea băătură splendidă. «Dar n-o fi băut ceva mai grozav ca la Ritz», exclamase cu năduf atașatul comercial român la Paris, care-l însoțea pe băiat, știți, la noi e o regulă, n-ai voie să te întâlnești cu un străin, dacă nu ești

însoțit de careva”. „Ce joc frumos, după ce nu știi care pe care a turnat, cel mai inocent fiind turnătorul oficial, ospătarul”. „Mă rog când a auzit de Ritz, gazda și-a amintit de marca vinului: șpriț cu apă de Borviz! Da șprițul nu-i altceva decât amestecul de vin și apa de care vă feriți. «Bun, răcoritor, interesant, dar să fie la voi acolo. Noi, mândrii locuitori ai Hexagonului, nu vom face nici un compromis la obiceiurile noastre bahice. Să acceptăm că e o chestie de gust». De gust, de negust mi-a spus fecioru-miu că trei bărbați în toată firea au alergat o sticlă de trei sferturi o oră bătută pe muchie, mai mult muindu-și buzel în vin, ca la sfânta împărțășanie, decât dându-l peste cap. Pentru că în final, pe un fund de lemn, ospătarul să le ofere vreo douăzeci de feluri de brânzeturi, printre care și Camembertul mucegăit, chipurile ca desert. Tot ei p' de-andoaselea, și susțin că asta ar ține de rafinement”. „Generalul de Gaulle spunea că e greu de condus o nație care are peste 300 sorturi de brânză”. „În privința asta, România numai bună de ținut în frâu, cu zăbala la gât caș de oaie, chivernisiții, telemea de vacă, sărântocii și brânză topită, restul. Băiatul meu și cu atașatul s-au sculat aproape flămânzi de la masă, cu setea ațâțată, s-au oprit la prima tavernă și au topit vreo cinci beri de căciulă. Apoi, molipsindu-se de la hexagonali, au dat gata și cașcavalul trapist adus de acasă. Nebuni!” „Fou, tous les moments courent” izbucni în hohote de râs Trif, spre mirarea cărciumarului, care nu-și credea ochilor c' profesorul a înjurat ca un birjar...

„Nu se poate” urlă Trif, constatând că și a treia seară consecutiv companiile lui de vin, de viață lungă lipseau. „Unde au dispărut hahalerele? I-a înghițit pământul? Tataie (slavă Cerului că el era nelipsit!), te implor să nu dai bir cu fugiții și dumneata, că în bălbăială dau în muțenie și devin bohondru”. „Să nu fugiți în codru” improvizează Fănică, auzind doar ecoul aceluia cuvânt hisnovăiet, la îndemâna doar a intelectualilor, să rămân doar cu 70% din leafa lui Tataia ca venit sigur, că nenorociții ăștia nu i-au mai nărit leafa de 3 ani. Vorba lui Romulus, amicii fac o pauză de Ardeal, că le-a ruginit alambicul ătuului și obosit ficatul suprasolicitat”. Patroane, adă-mi o sticlă de triple sec, ca să se otrivească băutura cu cele trei secături. Meritam eu o asemenea ofensă din partea lor? Ah, Potop, Potop, viitură de cotună, cum te abdoă inima să nu mă vezi de 3 zile, și cu 3, cât m-am fost în Capitală, 6? Tu-mi ești naș cu devărat, nașparliule și ocașule? Tataie, îți mulțumesc că exiști. O să-i iert numai dacă opțiile lor vor fi acuzate oficial de sechestrare ale persoane. Altfel, niciodată. Sau dacă... O fi devărat că femeile din Tazlău obișnuiesc să le trecoare soților în mâncare pastile contra ătuului? Sunt niște reacții groaznice ale organismului, dar cine scapă nu mai pune vin în gură niciodată”. „E și legendă, și adevăr. Stai în pat cu dușmanul, asta-i de când lumea”. „Cât înimism le țatele astea, dacă sunt în stare să te trea mai degrabă mort decât beat mort. Un sat de Clitnestre”. „Mai este, mai este, dom' profesor”, sări ca ars Fănică, după același precept al surdului care nu aude, dar le potrivește. „Jupâne, dacă m-ai auzi vorbind de Rivarol, mi-ai aduce vitriol? se oțărî Trif la

Butoaiele

cârciumar, care se dovedea excesiv de zelos. „Vitriol, păcatele mele. Poate-un nechezol”. „Dacă tot te-ai băgat în vorbă, fă-te cu o baterie, dar trece-mi-o pe listă, că de-abia poimăine iau leafa”. „Și totuși, Tataie, dacă nu li s-a întâmplat ceva deosebit, Doamne ferește, fugarii mei sunt într-o doagă”. „Dom' profesor, s-avem răbdare, timpul sigur le rezolvă pe toate. Deunăzi mă gândeam cât de îndatoritori îi suntem lui Dyonisos, că nu putem să-l deranjăm pe «Il Dio» cu toate fleacurile. Oferindu-ne alternativa vinului, ni se mai preia din necazuri, viața ni se pare mai suportabilă, iar pentru artiști e chiar sursă de inspirație”. „Bătrâne, aflasem că ești tare citit, dar ai unele reflecții care depășesc, și-o spun sincer, orice așteptare”. „Profesore, e un privilegiu când am un interlocutor de talie. Ce-aș putea să discut cu brutele astea în cizme care de-abia știu să iscălească sau cu Fănică Guraliu, care despre lupta de la Rovine știe doar atâta: vinee?” „Și, ca beneficiar decenii de-a rândul al harului cu vin, m-am gândit cum aș putea să-i fiu recunoscător protectorului nostru zeiesc. Să faci cinste altora, gestul e prea ieftin și neînsemnat. Dacă noi nu-l venerăm pe Dyonisos, atunci se împlinesc doar blestemele

multencelor care s-au prins, se pare, odată ce s-au uscat toți prunii, cași și ghioldunii din sat, iar strugurii pe orice deal ar fi pusă vița-de-vie n-ajung a se pârgui niciodată. Cei mai gospodari aduc poama din Vrancea, dar vinul îl beau pe ascuns, de parcă ar fi o licoare secretă. Rachiu fac oamenii din mere, pere, zahăr și rahat”. „Din rahat? La așa vremuri, așa băutura”. „Se pot aduce jertfe inteligente lui Dyonisos, nu numai sacrificându-te prostește pe tine, cu ficatul flenduri. Domnule profesor, le-am propus șefilor din Roznov să facem o fabricuță de doage la Poarta Jării. În anul următor, asta a fost prima investiție. Doaga pentru vin sau rachiu e ca o haină de vreme rea. Atât de mult iubeau muncitorii ceea ce produceau, încât într-un an am depășit producția de export la chereștea. Dacă prietenii dumitale sunt într-o doagă, eu sunt în câteva milioane”. „Tataie, meriți să te pup. Pentru mine ești și vei rămâne dogele doagelor!”

cerneală proaspătă

Întoarcerea fiilor risipitori

După trei zile de absență, Potop se instalase la „masa intelectualilor” de pe la orele 3 p.m. (pasca mă-sii de situație), așteptându-l pe Trif pentru eventuale explicații. Tataia îl puse în gardă despre amarnica deziluzie trifanescă, la care Potop bravă: „cu o baterie de vin rece, îi rece”. Pe la 5 trecu pragul și Antohi, cu un sentiment asemănător de vinovăție, dar ceva mai relaxat, fiindcă el nu era membru permanent al comitetului sprîngăniilor. Ar fi culmea ca tocmai astăzi să „chiulească” Trif. Excluz pentru cineva care-și propusese încă de la sosirea în Tazlău crâșma drept charismă. Și, pe la orele 7 seara, când sătenii închideau găinile în poiată, demară înspre teighea, chiar ea, vedeta: „Răufăcătorii au revenit la locul faptei!” „Ce răufăcători visezi, binefăcătorule?”, îl preluă veterinarul. „Așa-i numești tu pe niște oameni cu responsabilități sociale care nu au avut timpul necesar să se recupereze, datorită prea multor obligații?” „Niște secături, care mi-au dat sec trei zile la rând. De asta am decis să beau în lipsa voastră numai triple sec, ca să stigmatizez cum se cuvine tripleta secăturilor”. „Finule, nu exagera, îți înțelegem năduful, dar tu nu ai o vacă acasă de întreținut”. „Mai știi”, replică acid Trif, motivarea părăndu-i-se neconvingătoare. „Or, o vacă are nevoie de fân ca să-ți dea lapte”, își continuă Potop expunerea de motive. A mai dat și o ploică și niște brazde pe care le strângeam ușor într-o zi jumătate, le-am adunat în trei”.

„Ce să zic, nașule, s-a și găsit cine să fie mare consumator de lapte”. „Nu sunt, dar dacă asigură laptele la familie, salvezi niște bani frumoși pentru mat. Trăim integrat, finule ingrat”. „Hai să admitem că nașul ar avea dreptate, dar doctorul de animale bolnave, sau doctorul bolnav de animale, nu mai știu cum e bine, că-s plin de draci, ce-are a spune?” „N-ai vrea să-ți dau o consultare?” „Insolent, ca de obicei?” „Dar tu care ai umblat brambura zilele dinaintea celor absente de noi, ai vreun drept

să faci anchetă? Hai, caută-ne pe la altă masă, eventual masa tăcerii”. „Ai vorbit prea mult pentru unul care trăiește în lumea celor care nu cuvântă. Ce pedeapsă meritați? Fixați-o voi, ca să nu par prea dur?” „O cotește ca la Cotești” observă Antohi mișcarea spre împăcare a lui Trif cu un ce ciubuc. „Oii fi din neamul lui Cotea?” „Știi tu cine-i Cotea?” „Oenologul nostru carpatin, bă, ciobane... Nu mă așteptam să fii atât de cult. Drept premiu îți voi recita o epigramă despre el: «Dinastie de Cotnar/ Soarbe vin cât o oștire/ Cotea-tatăl din pahar/ Cotea-fiul din privire!»” „Tare, finule!” recunoscu Potop. „Gândul cel curat și inima cea bună!” „Să deduc că gândul cel curat ar fi o baterie bună?” „Poți să înțelegi și așa, dar dacă sticla de Cotnar...” „Doamne, cum îi mai sticlesc ochi lui Trif”, îl înghițonți iar Antohi... „Dacă sticla de Cotnar ținută la rece de Fănică e cu vin sec, să nu crezi că e o săgeată otrăvită slobozită spre tine, c-ai fi o secantă la cercul amicitiei noastre sau o secătură pre limbă revoltei de-adineauri”. „Nașule, supărarea mea ar arătat cât de mult țin la voi. Îmi venea să înhaț țârșul lui Dyonisos și să vă altoiesc”. „Victoraș, aici greșești extrem de grav. Îți închipui că noi am stat 3 zile în șir pe uscat, fără a-l venera pe Dyonisos?” se amuză veterinarul. „Nihil sine vin un chil”, toastă deodată Trif, ridicându-se în picioare. „A ieși din ceartă e o artă!” reflectă cu totul neașteptat cârciumarul, „se cunoaște că sunteți o stirpe aleasă. Mă gândeam cu groază că mușterii mei cei mai de soi ar putea, ferească Cel de Sus, să se despartă. Se ducea pe apa Sâmbetei ideea mea de a face dintr-un colț al cârciumii o Capșa, ca la București”. „Mulțumim pentru gândurile frumoase despre noi, Jupâne” ripostă Trif, „dar cum poți să faci o atmosferă de Capșa cu asemenea capsomani?” Și mai mult pentru sine: „De unde-î veni chestia cu stirpe aleasă stârpiturii ăștea de cârciumar?”

serafim saka:

„Azi cântă orice răgușit și macină uruială poetică orice morăraș care se pune în slujba intereselor de gașcă“

Alexandru Donos: Stimate, domnule Serafim Saka, într-un articol apărut la 3 noiembrie 2005 în „LA“, Grigore Vieru, pe lângă „critica“ pe care ți-o făcea, a fost nevoit să constate: „Este adevărat că ai avut probleme cu tipărirea celor două romane, *Vămile și Linia de plutire...*“ Presupun că poetul se referea la cenzura existentă în perioada comunismului. Spre regret, eu nu cunosc (și bănuiesc că nu cunoaște nici publicul larg) aceste probleme. Deoarece cazul n-a fost mediatizat, cunoscut fiind, după cum rezultă din cele spuse, doar în anturajul scriitoricesc, te rog să-l elucidezi, ca să-l știe și lumea.

Serafim Saka: Lumea!... Lumea noastră știe numai ceea ce i se repetă la nesfârșit, ca pe un refren de cântec pe care îl îngână fără să cunoască până la capăt cuvintele. Iar scriitorii - unii! - care vor să fie *refrenizați* mereu, își suflă tot timpul în *bubă*, reușind, până la urmă, să facă lumea să li plângă de jale... Așa se creează, până la urmă, legenda, mitul și tot restul consecințelor...

Eu, dacă este să știe și lumea, am avut probleme de cenzură cu aproape orice rând scos de acasă. Pe lângă că nu le conveneau ideile mele, cel mai mult le plăcea scrisul meu, felul meu de a pune cuvântul. Deprinși cu oralitatea scrisului moldovenesc de atunci, scrisul meu - nu zic mai bun sau mai rău, zic doar mai *elaborat* - irita până la furie. Dacă până și azi, când suntem liberi să vorbim cum putem și să scriem cum ne place, un scris mai *chitit*, ca să zic așa, nu trezește prea mare entuziasm la noi. Asta mă face să cred că scriam *altfel*, uneori chiar și *altceva* decât cereau imperativ timpurile apuse. Un scriitor, orice scriitor, trebuie să vrea să scrie nu numai ceea ce *merge*, dar și ce merge mai greu. Sau nu merge deloc, odată ce „*manuscrisele nu ard*“. Oricum, *altcumva*-ul meu, atunci când se încuraja și promova numai un fel de scris, era piedica pe care mi-o puneam chiar eu, cu penița mea.

Dacă scriitorii ruși au ieșit din *Mantaua* lui Gogol, vorba lui Dostoievski, nu s-a găsit nimeni care să spună că duoșii prozatori de la noi se trăgeau cu *Sania* lui Druță în plină vară pe asfalt. Multiplicat și chiar maimușărit, *stilul Druță* nu a mai *priit*, cu ahii, literaturii.

A.D.: Nu că atunci, dar nici azi nu se înțelege până la capăt fenomenul. Pentru multă lume, mai puțin poate pentru literați, Druță rămâne în continuare cel mai mare, mai important scriitor al nostru.

S.S.: Important poate, mare, însă, mai greu. Dacă nu chiar imposibil. Un scriitor lucrează la întreținerea, curățarea și adâncirea fântânii lingvistice, ca să zic așa, din care se adapă și pe care o îngrijește mereu. În timp ce Druță - în virtutea destinului - a devenit *fântânarul* altor ape. Dar să ne vedem de *apele* noastre.

A.D.: Mult prea otrăvite...

S.S.: Editurile, cred, mi-au măcinat cel mai mult nervii. Doar câteva la număr, căci de unde mai multe edituri într-o realitate în care cea mai cumplită bătălie ideologică s-a dat și se da

și azi cu propria limbă. Frontul luptei se întindea de la un simplu abecedar și până la Ion Druță, cel mai citit, dar și cel mai ținut, cândva, sub control scriitor sovietic moldovan. Abecedarul, pentru că, după ordinea literelor alfabetului rusesc pe care ni l-au impus și care ne-a analfabetizat și îndepărtat, încetul cu încetul, de limba literară, trebuia să i se spună *bucvari*. Iar Druță, pentru că, fiind un autodidact, nu era până la capăt afectat de realismul socialist, pe care scriitorii sovietici, superior școliți, l-au acceptat și s-au nenorocit. Unii definitiv, alți numai parțial.

Nimic, niciun rând din ceea ce am scris eu în acele timpuri n-a trecut fără luptă. Eu nu am avut parte de niciun redactor (decât, poate, Ion Gherman, dar și acesta până la o anumită fază) care să-mi apere propozițiunea din punct de vedere etic, estetic, stilistic și nu numai ideologic. Scrisul meu era pentru redactori un real pericol de a-și pierde locul de muncă.

După „Cazul Cărare“, redactorii au fost încurajați să fie, ei, cenzorii literaturii. Redactorul Bernștein Niuma, de exemplu, s-a legat, făcând o întreagă teorie pe marginea unei replici: *nu ne-ar strica să mai fim și un pic nemți!* (Nemți ca spirit gospodăresc și nu ceea ce i se năzărea lui!).

După ce a fost plimbată câțiva ani prin sertarele editurii, prima mea carte, care urma să se numească „*Oriunde ne-am ascunde*“ (după titlul unei povestiri), mi s-a cerut să scot „*ne-am ascunde*“ ca să rămână numai „*oriunde*“. *Unde oriunde*, i-am întrebat eu și i-am zis *Era târziu*. Pentru că într-adevăr era. Toate se întâmplau cu atâta întârziere atunci la noi, că ți se lepăda de tine și de scrisul tău. Abia după niște ani, într-o altă carte și la o altă editură, povestirea a apărut cu titlul ei complet, *Oriunde ne-am ascunde* după care nu s-a întâmplat nimic. Că de asta se temeau toți: să nucumva să se întâmple ceva! Care, totuși, s-a întâmplat, pentru că a avut a se întâmpla!

În ciuda mulțimii de argumente literare pe care le-a adus Cosmescu, Busuoc, Ioviță, Vodă, prezenți la discuție, editura mi-a scos ceea ce aveam eu mai *bine scris* la acea oră. Printre care povestirea *Căutam o înfrângere* și nuvela de proporții *Întoarcerea noastră de-o clipă*, rămasă și până azi în variantă de revistă. Atunci era prea devreme, mai apoi a fost prea târziu! După ce a apărut în revista „Nistru“, nuvela a avut parte de un larg ecou, dar și de o lectură la Teatrul Național, pe atunci, „Pușkin“ (deschideam, într-un fel, viața din culisele teatrului), urmată de o condamnare colectivă și un raport la CC al PCM.

Destule probleme am avut și cu romanul *Linia de plutire* care la început se numea *Animalul divin* denumire pe care cei de la editură, crezând-o aberantă, mi-au gramatizalizat-o, propunându-mi să-l numesc „*Animalul e divin*“, ceea ce era bun pentru parcul zoologic. Cum să apară un roman care „abundă în supărătoare și alarmante cusururi, denaturează realitatea noastră“ (dintr-o recenzie internă), dacă nu se accepta nici măcar un titlu mai *altfel*?!

A.D.: Cenzura, după cum rezultă din cele expuse mai sus, avea repercusiuni morale, și nu numai, asupra omului de creație. Cum se simțea în acele timpuri un scriitor cenzurat? Care era locul său în societate?

S.S.: Eu, dacă e să se știe și asta, am fost ultimul din generația mea primit în Uniunea Scriitorilor moldoveni. (Dar și primul din basarabeni, în viitoarea filială a scriitorilor români din R.M.!) Și, categoric, nu pentru așa fi fost ultimul. Eram, vroiam să fiu nu altfel. Scrisul, creația în general, nu poate decât foarte personală, subiectivă, atipică *altcumva*, altfel n-are sens să se strice atâta cât pe mereu aceeași găscă. *Subiectivismul, atipicul, altfelul* erau contraindicate realismului socialist, și încă moldovenesc pe deasupra. S-a ajuns să se creadă că o povestire, un roman, o carte scrisă mai altfel poate aduce mari prejudicii societății. Ceea ce era cu totul aberant, că așa stăteau lucrurile. Că așa stăteau lucrurile, că astfel gândea și scria harnica majoritate pe se *strocii* literatură. Poemistica moldovenească scrisă cu ocazia *leniniane* *leniniste* echivala, după calculele tolerante ale lui Cimpoi, cu zece *Divine Comedii*.

Încă un fenomen fenomenal. Druță, care în vorbise mai mult decât cald la primele mele povestiri apărute în revista „Nistru“, până la urmă refuză să participe - după ce-mi citește întreg manuscrisul cărții de debut - la discuțiile de la Uniune, cum se obișnuia atunci, mergând *ca scriu românește*. Iar a scrie românește - cam cum o fi asta?! - era deranjant până și accepția de atunci a celui mai mare scriitor care îl avea literatura moldovenească, în general, felul meu de a scrie, propozițiunile, pe cât era de *gustată* de un anumit cerc de cititori, pe atât era de negată, respinsă, urâtă, chiar, de *get-begeții* redactori opoșiți pe edituri. Departamentul pentru presă, criticii tot soiul, ologii ideologi ai *cece*-ului, stăteau cu ochii și băta pe biata literatură real socialistă moldovenească, *chircind-o* definitiv. Noutatea unei cărți, în loc să-i însenineze, orbea definitiv și atunci atacau fără milă discernământ. Așa s-a întâmplat până și volumul de versuri al președintelui P. B. **Ornic**. Încercarea poetului de a-și depăși propriul sociologism vulgar care îl învăluia strângându-i muza, a fost sancționată în mod expres. Și de cine crezi? De cel mai rebel, atâtea cazuri, critic Vasile Coroban, la sugestia celui mai luminat *iezuit* (în sens că una știu alta făcea!) de care avem și azi parte, V. Stăruț. Autorul - ca să știe și alții - absurdului cel mai absurd: dicționarul moldovenesc român!

Ar trebui să se mai știe că toate relele pe care le-am vădit din partea lui Coroban, erau de la părerea neîntârziată a câte unu-două-trei confrăți după care se ridicau ziduri netrecut în fața unei biete cărți. Altfel se întâmpla să treacă. Cum a trecut *Săgețile* lui Cărare, cea mai antisovietică carte scrisă la noi în epoca sovietică. După destăinuirile în care cad uneori câte un fost înflăcărat ideolog, un confrățu-scriitor se năvăliseră la scrierile *denunțurilor și purtarea poștei*, că le rămân în timp numai pentru a scrie poeme *leniniste* pentru care se dădeau, în doi timpi și t

șcări, premii de stat.

După retragerea din librării și lichidarea carții lui P. Cărare Săgeți. 1972, cenzura s-a răspândit rău de tot. Pentru asta a fost suficient primul secretar al c.c.-ului, dar și primul ministru, Ivan Ivanovici Bodiul, să declare la un congres din plenarele iubitului partid, că *tovarășul Cărare este liber să scrie orice, noi însă publicăm numai ceea ce ne convine!* Iar comunistii erau foarte bine, că le convenea că ai scris toată viața la una și aceeași publicație, „Literatura și Arta“ (de la care ai plecat fără niciun onor) și ai cunoscut fel de fel de scrieri și scriitoarese.

Redactorilor de la editură li s-au dat atunci drepturi nelimitate. Liberi să intervină și chiar să stopeze apariția oricărei cărți și la orice etapă de elaborare, mulți și-au dat pe față toată rama, înmormântând multe cărți. Pentru asta era de ajuns să *piuiască* cel mai mic semnal de îndoială. Cum s-a întâmplat, cred că știi, cu plumele de versuri ale lui Ion Vatamanu, M.I. Ciubotaru, Gheorghe Cutasevici ș.a.

Contemporanii necazurilor mele cu cenzura, (Prodan, Ischimji, Elena Damian, Gheorghiu, Cărchelan, Suveică, Chiriță, Hropolschi, Arhip Iv. Cibotaru, dar și *cuminciorul* Calmuș), ar face bine să nu treacă la veșnică uitare chinurile pe care mi le-a provocat cenzura pentru a-mi frânge scrisul, zis ironic *schist*.

Bine scrisul deranja! Îmi amintesc cum Bogdan Istru, după ce că-mi publicase, pe când conducea revista „Nistru, câteva povestiri, a vrut să-mi reproșeze public: scrii bine, chiar foarte bine, perfect de bine, băiatule, dar mesajul, unde-ți este? *Bine scrisul* este mesajul meu, i-am răspuns eu din sală și Istru, dacă aveai suficientă cultură literară, n-a întârziat să-ți întoarcă, cum îi era obiceiul: în condițiile noastre poate fi, chiar este - este, băiatule! - să-l naibii de mesaj!

Mai păstrez și până azi șpalturile cărții de interviuri **Aici și Acum** care, după ce fusese cenzurată și îndreptată conform nenumăratelor recenzii închise, editura le trimite la Uniunea Scriitorilor pentru ultimul control de *siguranță*. Unul dintre secretari - pătrunzător, isteț, dar și neîntrecut expert al cititului printre rânduri - *redactează* cu propria sa mână până și fotografia lui Mihail Sadoveanu pe care Emil Loteanu mărturisea: „păstrez pe masa de scris, sub sticlă, în veghea ochilor pe masa când era tânăr, bunica, fotografia lui Mihail Sadoveanu“... Asta după ce manuscrisul trecuse prin atâtea furci caudine recenziale, inclusiv concluziile fantasmagorice ale redactorului editurii, Gh. Mazilu, care propunea să intervină în răspunsurile intervievaților și să le pună în gură ceea ce trebuia să se spună din proprie inițiativă. Peste ani s-a spus că **Aici și Acum** este o carte de *referință*, dar până să se spună, a trebuit să *însuresc*, vorba unui coleg de generație, *șeveliura* căruia se încapăținează să se mențină și la adânci bătrânețe *pana la corbului*.

Din șpalturile aceluiași **Aici și Acum** au zburat la controlul suprem de la Uniune tocmai trei interviuri, cele mai agățătoare de realitate: Vatamanu, Cărare și Esinencu. Două dintre ele - Cărare și Vatamanu - au apărut ulterior, al lui Esinencu s-a pierdut printre multe hârtii din care nu se pierdea de regulă nimic.

A.D.: Pornind de la aceste mărturisiri rezervate, să facem un mic popas la cele două romane, cu care ai avut probleme de cenzură, probleme despre care amintea poetul Grigore Vieru, dar și prozatorul, fost mulți ani redactor-șef la editură, Gheorghe Gheorghiu.

S.S.: *Linia de plutire*, dar și *Vămile* mi-au adus, pe lângă niște bucurii întârziate, tot felul de neplăceri, care au împiedicat venirea altor cărți. Trebuie să se mai știe că niciodată n-am făcut drapel sau lance de atac din problemele pe care le-am avut, n-am căutat să mă răzbun pe cei care-și demonstrau fidelitatea stând cu

ochii pe mine și scrisul meu. De aceea nici nu se știe mai nimic despre *vămile* pe care am avut a le trece de-a lungul anilor. Aceeași *Linie de plutire*, ca să mai zăbovim în arhivele *cenzuratele noastre* vremi, a trecut prin mâinile multor redactori de toată mâna. Un(a), Levandovscaia, pozitiv intenționată, s-a apucat să-mi îndrepte zig-zag-atele mele propozițiuni, gramaticalizându-mă după ineptele norme gramaticale și formule literare existente la redacția literară radio, unde își formase ani în șir stilul. Stop! am strigat eu și am cerut alt redactor. Pe care mi l-au dat, desigur, după ce manuscrisul a fost mai întâi încheiat la toți nasturii (citirea printre rânduri, depistarea bănuitorilor aluzii și echivocuri, enigmaticelor esopisme și încifratelor metafore) la revista „Nistru“. Aici însă a fost aici! Pus la punct, revista trimite manuscrisul la tipografie, dar și la (așa era procedura) obtuză cenzură comunistă, zisă pentru toți sovieticii LIT (șef un oarecare Stelea, pe cât de blajin și mărginit, pe atât și de aservit puterii), unde, în deplin acord cu părerea secției de artă și literatură a C.C., romanul este oprit, realitate cu care nu a voit să se împace redactorul-șef al revistei „Nistru“ Arx. Iv. Cibotaru care, în intenția de a-l face *publicabil*, îi aplicase două redacții textului. Dar nici după asta romanul nu a trecut. Astfel a fost pus la îndoială până și ochiul cel mai vigilent al timpului! Romanul a *mers* abia peste patru ani, în 1987. Atunci însă cu aprobarea transparenței lui Gorbaciov. Atunci am descoperit că Ion Gherman, care mi-a fost redactor al mai multor cărți, devenise și mai prudent după ce s-au schimbat timpurile. Om cu înaltă carte, se comporta ca un speriat în plină zi, sugrumându-mi pagini întregi, mutilându-mi propozițiile și scriind pentru mine, ca să mă aducă în albia tradițional-comună. Din cele mai bune intenții. Și tot din înalte intenții a convins șefii (Tampei-Gheorghiu) să-mi ceară să includ într-un volum de proză și niște dialoguri - *două romane, șapte dialoguri* - cum scrie pe copertă. Pentru a închide proștilor gura. Primul prost m-am dovedit a fi chiar eu. Sătul de atâtea operații de aducere a textului (conform recenzii interne și concluziilor editoriale) *la condiție*, am dat a lehamite din mână, permițând să apară un ghiveci de carte în plină restructurare și transparență gorbaciovistă.

A.D.: Nu demult, scriitorul Gh. Gheorghiu a avut amabilitatea să-mi ofere cartea sa recent apărută *Rătăcind prin ani...* Autorul evocă nume de scriitori care au avut probleme de editare pe când domnia sa deținea funcția de redactor-șef adjunct la revista „Nistru“. „Serafim Saka, scrie Gheorghiu, prezentase romanul *Vămile*, roman realizat într-un stil vioi, cu unele meditații interesante, pe ici-colo cu subtext care putea trezi atenția cenzurii. Dar, după câte îmi amintesc, n-au fost nici un fel de

complicații. Cea mai mare bătaie de cap am avut-o însă la pregătirea romanului pentru publicare. La cele trei corecturi paginile erau negre cu schimbările făcute de autor. După trei corecturi, autorul a spus: „Prima variantă a romanului era mai bună“. Și acum întrebarea: de vreme ce (după cum afirmă Gh. Gheorghiu) ai spus „prima variantă era mai bună“, nu cumva ai fost silit să faci redactările, schimbările impuse de cenzură, despre care vorbește Gh. Gheorghiu? Am formulat această întrebare deoarece fostul redactor-șef adjunct, deși zice că n-au fost nici un fel de complicații, la un moment dat afirmă: „Serafim Saka prezentase romanul *Vămile* (...), pe ici-colo cu subtext care putea trezi atenția cenzurii“, lucru care, zic eu, nu putea să fie admis atunci, fără a i se cere autorului să facă modificările de rigoare. Am dreptate? Totuși, cum a fost?

S.S.: A fost ca în toate cazurile: hărțuire până la lehamite! Domnul Gheorghiu ar fi putut contribui substanțial la completarea „istoriei cenzurii la moldoveni“, dacă își amintea subtilele mișcări și prelucrări cenzoriale pe care le patrona pe când era redactor-șef prosper al Editurii „Literatura Artistică“. Zice la un moment dat tot acolo Gheorghiu, referindu-se la un articol al meu din „Literaturnaia Gazeta“ în care îl spuneam de rău: „Poate greșesc - dă Doamne să fie așa - probabil mai era supărat pe mine pentru că îi restituise manuscrisul romanului *Linia de plutire* pentru a fi definitivat, deși îi plătisem 60 la sută din onorariu, încălcând legea“. Ce a precedat și urmat acelei *restituirii* și cum a fost posibilă plățirea unui roman *nedefinitivat*, rămâne taină!

Motive din care tot mie îmi revine această sarcină. Pe care o fac, pentru că-i interesant. Iată ce scrie în *avizul* semnat de doi redactori și aprobat de redactorul-șef Gheorghiu: „Poziția autorului trebuie să fie fermă, iar atitudinea sa civică - activă. Scriitorul e instanța supremă care dă verdict eroului, verdict care nu lasă nicio altă interpretare... Or, în romanul mai sus pomenit, elementele care se deslușesc sunt însingurarea, plictiseala, ostilitatea față de mediul înconjurător... Scriitorul se ocupă de viața actorilor și nu de arta lor interpretativă... Scriitorul zugrăvește conflicte necaracteristice pentru realitatea noastră... Eroii nu se regăsesc pe sine, nu-și recuperează integritatea personală, valoarea umană. n-au dorința de a evada dintr-o existență anostă și cenușie. Anostă e viața orașului, anost e teatrul, anost e procesul de divorț. Parcă am asista la un faliment total. Nu facem recomandări de soluții, dar... Am vrea să-l vedem pe Costin luptând... Să se dezvăluie transformările profunde, structurale, de mentalitate. Să fie îmbogățită substanța psihico-morală.

Subestimarea aspectului social al problemelor a sărăcit conflictul de elementul său social. Eroii trebuie antrenați în probleme...

În concluzie, editura consideră că romanul trebuie revăzut esențial, ținându-se cont atât de observațiile menționate mai sus, cât și de *avizul* redacțional al redactorului G. Chiriță.

Manuscrisul trebuie prezentat editurii până la 18 iulie anul curent.

Semnează Chiriță și încă cineva (indescifrabil) și aprobă - în rusește, cum se cuvenea: „Predstavit 18 iulie 1982 g., G. Gheorghiu, 11 VI 82.“

Dintr-un roman despre ratare și ratați mi se cerea să fac un roman despre „transformările profunde, structurale, de mentalitate“. Pentru asta mi se dădea o lună și câteva zile.

A consemnat
Alexandru Donos

convorbiri incomode

Aproape Julie

Cade amurgul peste oraș
precum o cortină de fluturi albaștri
și în oglinda magazinului de antichități
lumina se zbate captivă printre
vase de porțelan și orologii

O remușcare tăcută
ne deschide cicatricile pe dinăuntru
și inimile bat
aceleași semnale Morse
tot mai departe
și tot mai greu întâlnindu-se

Trupul de aer încins al verii
se întinde lasciv pe străzi
în noaptea ce urcă
în brațele statuiilor
precum o cobră pe ramuri
Prin cinematografe
săruturile actorilor
salvează sau înlocuiesc vacanțe
iar în sala de proiecție
șoarecii rod ultimele paginii
ale unui roman de dragoste
cu final fericit

Dimineți de ianuarie

Un ger năpraznic acoperă potecile
Strălucirea zăpezii inundă grădina
unde copacii toți
par niște actori
cu îmbrățișarea încremenită

Nu mai aștepti pe nimeni
în această bucată a zilei
când ai vrea să rostuiești
sentimentul unui prea devreme
ce intră în lucruri și cuvânt
Doar gânduri trecute
se agață de altele mai noi
cum țurțurii de streășina casei
și te așezi smerit în ochiul ferestrei
dincolo de care
zâmbește amar
soarele topit peste înghețuri

Un fel de fabulă

Câinii de vânătoare
sunt singuri
Cineva i-a uitat în camera întunecoasă
și vor să sfășie frigul
Colții lor ascuțiți sunt gata
să înhațe prada aceasta rece și nevăzută
ce-i impresoară și-i stârnesc
slăbindu-le din ce în ce mai mult
iscusița și concentrarea
Li se face somn
și în cele din urmă frică
câinilor de vânătoare
asemeni nouă rămași pe întuneric

Într-o noapte în care iubirea
în drumul ei către tinerețea veșnică
puțin câte puțin
s-a rătăcit

Jucăria Yo-Yo

Capăt sau început de iubire
Clipe vâscoase
ca un șir nesfârșit de păsări
izvorând din lucarnele acoperișului
Judecăți măcinându-se între
roțile dințate ale nuanțelor
ce face ca întreaga lume
să pară o jucărie yo-yo
cu melancoliile sale
ce ademenesc și intrigă
într-un du-te-vino al seducției
în urma căreia
manechinul ezitărilor noastre
prinde viață
și vrea să se răzbune.

Un cal alb

Un cal alb
rămas singur
în câmpul de iarbă
înfruntând ploaia
aproape nemișcat

Un cal alb
ca un țipăt de lumină
privind înainte amiaza
ce-și aruncă
lacrimile în cer

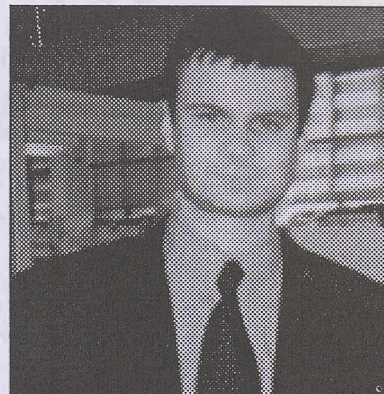
Un cal alb
precum visul
unei primăveri
ce s-a decis
să invadeze pământul

Târziu lângă debarcader

În această seară străpunsă
de lumina unui far
cuvintele se strâng unele în altele
ca o armonică în brațele unui mus

Vasele de croazieră
s-au abandonat nisipului
pentru alt anotimp
și o frunză arămie
peste luciul mării
a căzut încet

Ascunsă în noi
recapitularea dragostei
morman de vechituri
de care nu întreabă nimeni
Timpul ne va uita primul

alexandru cazacu

doar sufletele mai ascultă
țipătul de bucurie sau teamă
dintr-o a doua
viață a pescărușilor

Noapte de august

Undeva tăcerea scrie pe ziduri
nume secrete
Praful de stele a acoperit orașul
prin care mergem în noapte
ca niște semne de întrebare
ce nu și-au întâlnit propozițiile

Farurile taxiurilor grăbite
proiectează un teatru de umbre
peste vitrajele bulevardului
și ni se face teamă de vârsta
ce ne-a împins aici
așa cum adolescenții se îmbrâncesc
unul pe altul în piscină

Locomotivele șuieră în depărtare
Greierii abia se mai aud
un buchet de frunze
se împrăștie pe alei
și ne mărturisim
o dată în plus iluziile
în fața unei veri
ce mult prea repede
învață să spună adio.

Nocturnă

Noaptea vor sosi
la ușa ta pescărușii
privindu-ți ferestrele
tăcuți și calmi
unul lângă altul
ca o mantie albă
tremurătoare și crescândă
cu fiecare ceas ce se prăvale
spre întuneric
iluminând grădina, aleile
și întreaga bucată de pământ
până spre ziuă
pentru ca somnul tău
să fie vegheat de o antedimineață

Perioada de tranziție spre realismul socialist (1944-1948) a fost una dintre cele mai interesante din literatura română. Deși scurtă ca durată, ea se învârtă ca moment literar aparte printr-o serie de particularități care o individualizează: în primul rând, invadarea peisajului literar de către confruntările de ideologie literară; două mari ideologii și totodată două paradigme literare fundamentate dezbaterilor și polemicilor literare din vreme, numite convențional literatura turnului de fildeș și literatura pentru masse. Am scris pe larg, chiar în paginile acestei reviste, despre argumentația și prozeliții fiecărei orientări. Și tot aici detaliez și o altă particularitate a momentului: varietatea formelor estetice, prezența (prin volume) a poeziei suprarealiste, simboliste, evazioniste, ermetizante, intimiste, nonconformiste și a altor formule moderniste, la concurență cu modelul noii poezii, poezia angajată pentru care se făcea o asiduă campanie de atragere.

Încât acum și-n numerele ce vor urma nu fac decât să configurez complexitatea și dinamismul estetic al acestui segment literar - care de fapt a însemnat și începutul sfârșitului modernității poetice românești pentru o lungă perioadă de timp.

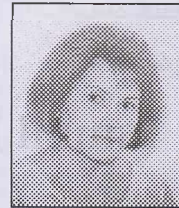
Simplă, dacă nu chiar simplistă, lirica evazionistă a lui MIHAIL CRAMA (1923-1994) din volumul său de debut, **Decor penitent**, 1947, premiat și el în manuscris cu un an înainte de apariție de Fundația Regală pentru literatură și artă. Poetul nu inovează motivul decât într-o singură direcție: coborârea în timp până în vremea Genezei, ceea ce-l diferențiază de Tonegaru și Mircea Popovici. În rest, ca și ceaștia, se mișcă în același decor poetic: argul (Brăila, de data aceasta), dar mai puțin pasător, medievalism, tristeți și teribilisme.

Dar ce-i cu acest medievalism de care-am lomenit în cazul tripletei poetice (Tonegaru-Popovici-Crama) ocrotite de același mentor, Vladimii Streinu? Apelul la figurația malară, romantică, cu prinți, prințese, cetăți bătute, regi blestemați etc. este forma de nonconformism (ca și poezia evadării în imaginar, de altfel) a poetului modern, scârbit de peisajul contemporan lipsit de aură, urâțit de tehnică, cât și de obstaculările existențiale. Ca modalitate de compensare estetică și existențială, lirica medievalistă a acestora este formată din scurte balade, în genul acelor mai cunoscute ale lui Radu Stanca.

Așa, la Mircea Popovici:
*Prințesa cu ochi de cenușă și părul de crum
 venea seară de seară în teutonicul fort;
 purta o rochie cusută cu ace de brad,*

MOMENTUL LITERAR 1944-1948. POEZIA

Două fețe ale evazionismului: Mircea Popovici și Mihail Crama (II)

ana selean

chipul ei era o emblemă de mort. (Cetatea moartă)

sau:
*Porțile se închid avar,
 Ochiul turnului clipește la zece.
 Cu halebardele tolănite-n perete
 inscripția gotică mă petrece (Medievală)*

Așa, la Mihail Crama:
La ceasul nouă, singur, plinit într-o armură

*închis de șapte veacuri ieși un cavaler
 și-și făcu oficiul de gazdă și, mirare,
 mă conduse, palid, pe sălile de ieri (Medievală)*

Și încă:
*În stânga port blazonul familiei regale,
 și-n dreapta atavismul cumplitei nebunii
 și ca un sânge tânăr întors în amintire
 alungă caii mei pe imensele preerii. (Flux atavic)*

Poezia Genezei, destul de substanțială (**Perspectivă, Dimineață, Retraire, Atavism, Creația, Medalion, Confidență** ș.a.) se remarcă printr-o inventivitate imagistică mai pronunțată, prin expresivitatea amorfului și prin dialogul cu divinitatea pe care-l propun ultimele 3-4 texte sus-pomenite.

Poemul **Perspectivă**, bunăoară, este o bijuterie de poezie cosmogonică. Trecând „prin solstiții” și „singur cu inima mea”, poetul în chip de „Lucifer împlinit” contemplă de sus formarea materiei în ziua a șaptea:

sub mine continentele tremurau de frig (...)

*Mările fierbeau căutând să evadeze
 din apăsarea atracției planetare.*

Contemplă, apoi, derularea civilizațiilor și cataclismul general:

*Oamenii fugeau zăpăciți - civilizații
 cădeau în ocean*

*doar câteva secunde... apoi deodată o
 liniște grea;*

*ca un firai răsări Soarele gol,
 și peste toate umbra mea imensă ardea.*

Ca tuturor romanticilor, eului poetic rătăcitor îi este afină și consubstanțială existența și identitatea luciferică (**Medalion**), asumându-și rolul de spectator la galerie. „pentru că de-acolo se putea vocifera liber mai mult”, și nu de actor, în lumea - ca la Cira:

*Îmi cer iertare, Doamne, pentru că, poate,
 poate-ar fi fost mai bine dacă-ay fi jucat și eu*

*- fie chiar pe-un preț derizoriu -
 undeva pe trapezele Circului Tău. (Confidență).*

În rest, Mihail Crama nu iese din tiparul evazionist, ba chiar îl banalizează (**Navigație, Psihoză, Cer pierdut, Atlantic, Călătorie veche, Istorie, Pustiu, Aur vechi, Iarnă, Ne aducem aminte** ș.a.).

Polul Nord (spațiul preferat al evadării poetice), Terra Nova, Pont Euxin, Elba, Chicago, Siberia, Kamciatka, Roma, Württemberg-ul medieval, Santa Lucia, într-un rând: Sarmisegetuza și în altul: țara noastră (*Mă uit peste țară: toate grânele au crescut ca din/palmele mele*), acesta este decorul evazionist al poetului, încât, ca și el, la un moment dat concluzionăm:

*Nu cred să mai fie vreun drum
 pe care nebunia noastră să nu-l fi străbătut.*

Decorul citadin, de regulă brăilean (**Veac obsedant, Peisaj, Pastel, Port dunărean, Întoarcerea, Moment, Stampă brăileană, Colori de toamnă** ș.a.) stă sub semnul precarității bacoviene: ploaia, noaptea, toamna accentuează sugestia de extincție: „orașul se sinucide banal”. Încât:

- încremenirea existențială: *nici un vapor*

istorie literară

nu mai lunecă prin imaginația portului; e o oră târzie, pustie/ duhul se frânge negru sub porți;

- peisajul cenușiu: *E toamnă sau moarte, nu știu: apele dracului toate/ au pătruns în cetate;*

- războiul și peisajul post bellum: *prin aceste ținuturi devastate/ ne-am dus cu toții, cândva, copilăria ca o povară; cartier de oraș -/ toamna ascute cuțite pe sus;/ femei cu brațe cangrenate/ opresc Istoria în porți./ (...)* numai soldații răzând/ trec walpurgic peste noapte;

- portul - ca topos al narcotizării și visării: *ne târam sub maluri - contrabandiști de opium (...); mai visam albastre plimbări peste oceane;*

- moartea, „frigul mare”: *Toată noaptea a fost un frig mare/ se svonește că undeva/ s-ar fi forma! podișul prebalcanic.*

Acestea sunt atributele și coordonatele majore ale orașului - ca decor penitent, în poezia lui Mihail Crama.

1) **Viețile însingurate** (Georges Rodenbach) Editura Nigreda

2) **Jurnal eclezastic** (Toni Holter) Editura Saeculum

3) **Timpuri interesante** (Constantin Ardeleanu), Editura Societatea Scriitorilor Militari

ismail kadare:

Palatul viselor

Era în noiembrie. Pe măsură ce veneau, dosarele se dovedeau a fi tot mai voluminoase. Era perioada în care numărul de vise creștea simțitor. Acesta era unul dintre lucrurile esențiale pe care le învățase Mark-Alem în prima săptămână de serviciu. Oamenii visau mereu și-și trimiteau mereu visele, așa va fi în veacul veacurilor, și totuși erau perioade în care acestea se înmulțeau, după cum erau altele în care se împuținau. Acum numărul lor era în creștere. Soseau cu zecile de mii din toate colțurile împărăției. Și avea să fie la fel până la sfârșitul anului. Dosarele vor fi din ce în ce mai pline, odată cu răcirea vremii. Apoi, după Anul Nou, numărul viselor va scădea până la primăvară.

Mark-Alem își privi încă o dată, cu coada ochiului, vecinul din dreapta, apoi pe cel din stânga. Citeau, oare, într-adevăr sau se prefăceau numai? Își puse mâna la tâmplă și-și lăsă privirea pe filele scrise, dar, în locul literelor, îi apăruă sute de furnici, agitându-se ca prin ceață. Nu, e imposibil să mai continui, își zise el. Toți aceia care-și țineau capetele aplecate peste dosare nu citeau, ci se prefăceau. Era, într-adevăr, o muncă de Sisif.

Cu fruntea sprijinită în palme, încerca să-și amintească cele auzite în ultima vreme de la slujbașii mai vechi din sector despre creșterea și descreșterea numărului de vise în funcție de sezon, de cantitatea precipitațiilor, de temperatură, de umezeala sau uscăciunea din aer. Veteranii Selecționării știau bine toate acestea. Ei cunoșteau rolul pe care-l joacă zăpada, vântul sau fulgerele în creșterea cantității de vise, ca și pe cel al cutremurelor, eclipsei sau apariției vreunei comete. La Interpretare existau, desigur, maștri în studiul viselor, adevărați savanți care, în spatele aparenței unor desene complicate ale creierului, vedeau în vis sensuri ascunse și ciudate. Și, cu toate acestea, asemenea vulpoi ca veteranii de la Selecționare, care știau să prevadă când va crește sau când va scădea numărul de vise cu aceeași siguranță cu care bătrânii pot să-ți prevadă schimbările de vreme după cât de tare îi înjunghie încheieturile, nu puteai găsi în niciun alt sector din Tabir Saray.

Mark-Alem își aminti de cel pe care-l cunoscuse în prima lui zi de muncă. Unde o mai fi, oare? Câteva zile la rând, în timpul pauzei de dimineață, îl căutase în mulțimea de funcționari, dar nu dăduse de el. S-ar putea să fie bolnav, își spusese. Ori în misiune în vreo provincie îndepărtată. Poate că era unul dintre inspectorii Palatului, unul dintre aceia care în majoritatea timpului sunt pe teren, alergând dintr-un colț într-altul al împărăției, sau poate că era un simplu curier.

Mark-Alem își imagină miile de oficii ale Palatului, răspândite în toate colțurile nesfârșitei împărății, birourile sărăcăcioase, uneori simple barăci, în care stăteau câte doi-trei slujbași la fel de simpli, oameni cu necazuri, cu leafă mică, plecați până la pământ în fața celui mai umil curier de la Tabir Saray, ajuns acolo pentru a lua pachetul cu vise. În fața lui

li se împleticea limba, iar genunchii le tremurau, și asta numai și numai pentru că celălalt venea din Capitală. Acolo, în pustiu sau în mlaștini nemaivăzute, la ușa oficiului se iveau, dis-de-dimineață, câțiva localnici amărâți, aducându-și visele din noaptea aceea. Fără să bată la ușă, ei strigau de departe:

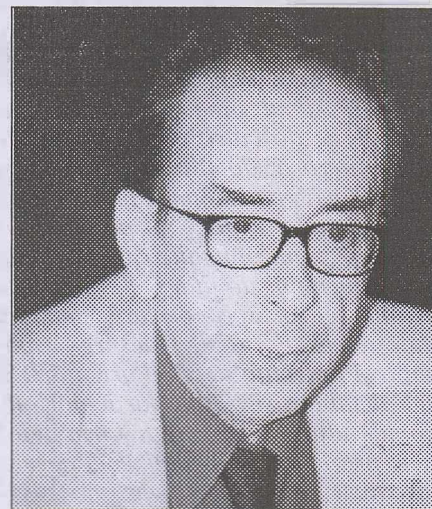
Ei, Hadji, ai deschis sau nu?

Majoritatea acestora nu știau să scrie, drept pentru care se grăbeau să vină în zori, înainte de a trece pe la geamie, ca să nu-și uite visul. Apoi începeau să și-l povestească, în vreme ce copistul, cu figura lui adormită, blestemând visul acela și pe stăpânul lui, așternea pe hârtie ceea ce i se spunea. Așa, poate de data asta o să avem noroc, ofta, la sfârșit, stăpânul visului. Exista demult o legendă care zicea că un om sărac, dintr-o subprefectură amărâtă, ajutase statul să iasă dintr-o mare belea cu visul lui. Drept răsplată, omul fusese chemat de sultan în Capitală, primit în palatul împărătesc și îndemnat de suveranul însuși: alege tot ce vrei dintre comorile mele! Ba chiar se spune că i-ar fi oferit-o și pe una dintre nepoatele sale de soție ș.a.m.d. Măcar să fie cu noroc, repeta proprietarul visului și o pornea prin noroiul de pe drum spre geamie, în vreme ce grămăticul îl urmărea cu o privire ironică și, înainte ca săteanul să dea colțul, scria pe foaia de hârtie "fără valoare".

Deși aveau ordine clare să analizeze visele fără prejudecăți sau alte considerente subiective, funcționarii din localitățile mici făceau selecția viselor după bunul lor plac. Ei îi cunoșteau bine pe localnici și, înainte ca aceștia să le treacă pragul, îi catalogau dintr-o privire drept lacomi, bețivi, mincinoși sau bolnavi de ulcer. Treaba asta crease mereu probleme, ba chiar, cu ani în urmă, se luase decizia de a li se suspenda oficiilor dreptul de a face selecția viselor. Dar, după ce s-a luat această hotărâre, cantitatea de vise adusă la Selecționare a crescut într-o asemenea măsură, încât decizia a fost revocată și, indiferent de inconvenientele, selecția în oficii a fost considerată drept unica soluție posibilă.

Dar proprietarii de vise nu știau nimic din toate acestea. Când și când întrebau de afară: Ei, Hadji, a venit răspuns la visul ăla al meu? Nu, încă n-ai niciun răspuns, le zicea slujbașul. Ești tare nerăbdător, Abdui Kadir. Împărăția este mare și în Capitală, chiar dacă se lucrează zi și noapte, nu se pot citi așa de repede toate visele trimise din mii de orașe și sate. Așa e, ai dreptate, spunea celălalt, cu privirea pierdută la orizont, acolo unde, după cum își închipuia el, se afla Capitala. De unde să pricepem noi cum merg treburile statului? Și pleca, târându-și galenții de lemn pe drumul către geamie.

Mark-Alem aflase toate acestea, cu câteva zile înainte, la Tabir Saray, din gura unui inspector lângă care se nimerise să-și bea cafeaua de dimineață. Inspectorul tocmai se întorsese dintr-o provincie asiatică tare îndepărtată și se pregătea să plece din nou, de astă dată în zona europeană a imperiului. Ascultându-l, Mark-Alem rămăsese mut de uimire. Cum de se

putea ca o asemenea minunăție să înceapă de banal? Dar inspectorul, ca și când i-a ghicit dezamăgirea, se grăbi să-i spună că era peste tot așa, că oficiile Palatului sunt în tuții solide, în orașele cele mai strălucitoare Asia și Europa, iar cei care își duc visele aceluia nu sunt cine știe ce sărăntoci analfabeți, ci meni luminați, sofisticați chiar, cu grade, școli academii, cu gândire profundă și ambiții nesurdate. Și-i vorbise o bună bucată de vreme despre toate acestea, în vreme ce Mark-Alem simțea cum în conștiința sa Tabir Saray reabilitat încetul cu încetul. Dar, când inspectorul începuse să-i povestească și alte detalii, rioare din călătoriile sale, sunase clopot și-l întrerupsese, ceea ce-l făcea acum Mark-Alem să completeze în gând povestea neterminată a celui-lalt. Își imagina deci poveste care se aflau în partea răsariteană a periiului și pe cele din apus, popoare care v mult și altele care n-o făceau mai deloc, minții care-și povesteau lesne visele sau mare greutate, cum erau albanezii (din perspectiva originii sale albaneze, Mark-Alem înregistra involuntar în memorie tot ce auzea despre albanezi). Mai erau, tot astfel, visele popoare răsculate, ale celor peste care se abătuseră războaie sau ale neamurilor aflate într-o insurecție cronică. Acestea din urmă, în speță constituiau o problemă serioasă pentru Mark-Alem, pentru că, după insomnie, urma un eveniment neașteptat. Iată de ce, când de la Tabir Saray semnalau primele semne de insomnie, stăpânul lua măsuri urgente pentru a preveni o catastrofă. Mark-Alem rămăsese perplex în momentul în care interlocoțorul său povestea despre insomniile popoarelor. Știu că-ți pare ciudat, îi spusese celălalt, dar trebuie să judeci conform logicii comparative. Se consideră un popor se află într-un astfel de moment atunci când cantitatea de vise produsă de el împuținează în mod considerabil, în comparație cu perioadele sale normale, și cine putea deține dovezi mai bune în acest sens decât Tabir Saray? Adevărat, admisesese Mark-Alem, e cât se poate de adevărat. Își aminti apoi de ultimele lui insomnii, deși imediat după aceea îi trecuse prin cap că insomniile unui popor sunt cu totul altfel decât cele ale unui individ.

Privi din nou cu coada ochiului în stânga în dreapta sa. Toți ceilalți păreau adânciți în lectura dosarelor, chiar hipnotizați de ele, cum în fața lor s-ar fi aflat documente venite direct din cancelaria sultanului, și nu nimeni amărâte de file scrise la repezeală. Poate că pătrunde și eu cândva în vraja aceasta, își gândi el cu jind, și voi uita de toți și de toate.

În săptămâna aceea, după cum povestea mai târziu, Mark-Alem rămăsese

jumătate de zi în fiecare dintre sălile de la selecționare, pentru a cunoaște tot procesul nunciilor. Încercase, ore întregi, lucrând cot la cot cu vreun slujbaş mai vechi, să pătrundă experiența celui alt și, când simțise că pricepe tot ce se făcea acolo, se întorsese la masa lui de lucru cu două zile mai devreme decât îi pusese șeful.

Din "călătoria" lui dintr-o sală într-alta, Mark-Alem aflase, în linii mari, ce se lucra la selecționare. După prelucrarea din sala de deparazitare, pachetele de vise fără valoare erau strânse în grămezi uriașe și predate la arhivă, în vreme ce visele cu tâlc erau date din nou în prelucrare. Acestea erau împărțite pe grupe, după problemele la care se refereau: siguranța statului și a suveranului (comploturi, rădări, revolte); politică internă (în principal unitatea imperiului); politică externă (alianțe, războaie); viață socială (marile jafuri, abuzurile, imoralitatea); propuneri pentru Super-Vis; altele (varia).

Gruparea viselor pe categorii și subcategorii nu era atât de ușoară. Ba chiar s-a discutat o vreme dacă asta era de competența Selecționării sau a Interpretării. Adevărul e că i se potrivea mai bine Interpretării, dar aceasta era, din păcate, suprasolicitată. În final, se ajunsese la o soluție de compromis: gruparea viselor era încredințată Selecționării, dar numai cu caracter prealabil, de propunere. Pe coperta dosarelor cu materialele predate nu scria: "Vise ce au legătură cu problema X", ci "Vise ce pot avea legătură cu problema X". Apoi, dacă împărțirea lor în vise cu sens și vise fără cădea exclusiv în sarcina Selecționării, acest sector avea doar o răspundere morală pentru gruparea lor. Așa încât, în realitate, munca de bază la Selecționare era cititul. Cititul era esența Selecționării, așa cum Interpretarea era considerată activitatea de bază a Palatului. Ai înțeles acum că aceasta este poarta pe care intră toate, îi spusese șeful lui Mark-Alem, în ziua în care se întorsese la primul său loc de muncă. La început ai crezut, cu siguranță, că, începând munca la noi, aceasta este și secția cea mai puțin importantă. Acum, însă, ai înțeles desigur că aici este temelia muncii noastre, locul în care nu repartizăm niciodată începători. Cu tine am făcut, însă, o excepție, pentru că tu ne-ai fost simpatic. Ne-ai fost simpatic, Mark-Alem își repetase de zeci de ori aceste cuvinte, ca și când, în felul acesta, ar fi reușit să le și înțeleagă. Dar ele erau ticluite cu schepsis, închise ermetic pe toate părțile, enigmatice, compacte ca un zid pe care n-ai cum să-l deschizi pentru a trece dincolo.

Mark-Alem se frecă din nou la ochi. Vru să-și reia cititul, dar se lăsă păgubaș. Literele îi păreau acum stacojii, reflectând parcă o flacără sau o baltă de sânge.

Dăduse deoparte în jur de patruzeci de vise banale. I se părea că majoritatea lor provin din necazurile zilnice, o altă parte erau mincinoase, deși de asta nu prea era sigur. Să le mai citească o dată? Adevărul e că le citise de câte două-trei ori pe fiecare, dar tot mai avea îndoieli. Șeful său îi spusese că, ori de câte ori va avea îndoieli, să lase visul lectorului următor, punând desupra un semn de întrebare. Așa și făcuse, pentru un număr mare de vise. Totuși, selectase prea puține ca lipsite de orice valoare și, dacă n-avea să mai scoată ceva și din astea patruzeci, atunci șeful va avea dreptate să-și spună în sine sa: Ca să nu aibă probleme, Mark-Alem "pasează" celorlalți visele lui. Bine-bine, dar el făcea aici selecție, deci treaba lui era să treacă visele prin sită și nu să le lase să ajungă în faza următoare. Păi ce s-ar fi întâmplat dacă toți lectorii, pentru a nu greși, ar fi lăsat cât mai multe vise să treacă la Interpretare? Ar fi blocat activitatea Interpretării, iar aceasta i-ar fi reclamat la direc-

Scris și editat în perioada cea mai cruntă a dictaturii enveriste, Palatul viselor a avut o soartă cel puțin ciudată. În vreme ce numărul de exemplare din librării se "topea" văzând cu ochii, criticile la adresa sa deveneau din ce în ce mai dure. Analiștii au recunoscut în instituția otomană descrisă de Kadare, Tabir Saray (Palatul viselor), însuși Comitetul Central al Partidului Muncii din Albania (comunist), punctul de comandă al politicii interne și externe albaneze. Eroul romanului, Mark-Alem, un personaj abulic amintind de eroii kafkieni, provenit dintr-o celebră familie albaneză cu vechi state de serviciu în slujba Porții, descoperă încetul cu încetul mecanismul monstruos al Palatului și se lasă înghițit de bunăvoie de iluzoria sa realitate. Este o lume din care numai cu greu poți ieși, un univers paralel strâmb, în care legile fizicii au renunțat să mai acționeze. Din nenorocire, spune Kadare, Tabir Saray are puteri nelimitate nu numai în lumea viselor, ci și în cea reală, acționând ca un tăvălug ce-ți anulează orice voință și-ți schilodește existența.

țione. Și pe urmă șefii ar fi cerut explicații. Ce-o fi cu mine? oftă în taină Mark-Alem. Dar, la urma-urmei, fie ce-o fi, își zise el și, înciudat, grăbit, ca și când i-ar fi fost teamă să nu-și schimbe părerea, scrise în partea de sus a celor câteva pagini pe care le avea în față cuvântul "neimportant", după care semnă. În vreme ce scria, simți o satisfacție răutăcioasă la adresa imbecililor necunoscuți care, două zile la rând, îl chinaseră ca pe hoții de cai cu visele lor neroade, pe care, probabil, nici nu le visaseră ei, ci le auziseră de la alții. Idioți, cretini, mincinoși, îi ocări în gând, în timp ce caligrafia cuvântul fatal pe foile de hârtie. Și totuși, pe măsură ce scria, mâna îi devenea tot mai leneșă, până ce, la sfârșit, a încremenit deasupra filei. Ia stai, își zise, ce atâta grabă? Nu-i trebui mai mult de un minut pentru ca supărarea să i se transforme în îndoială.

În realitate, treaba nu era atât de simplă și ar fi putut să-și găsească beleaua cu neghiobii aceia necunoscuți. Funcționarii tuturor sectoarelor, și îndeosebi cei de la Selecționare tremurau la auzul cuvântului "verificare". I se povestise că se întâmpla adesea ca proprietarul visului, auzind de vreun eveniment real, să trimită scrisoare la Tabir Saray, pretinzând că visul lui prezisesse întâmplarea. Atunci, cu ajutorul numărului de înregistrare de la recepție, visul respectiv era găsit la arhivă și, dacă reclamația era întemeiată, erau căutați vinovații. Aceștia puteau fi ori la Interpretare, care să nu fi înțeles bine mesajul visului, ori la Selecționare, să-l fi considerat neimportant. În cazul acesta, vina era mult mai mare, pentru că o interpretare greșită era considerată mai puțin gravă decât una de selectare, când visul este aruncat la coș ca lipsit de importanță.

Blestemată treabă, își zise Mark-Alem, uită-mi și el de clipele în care conștiința lui ridicase steagul revoltei. La naiba. Scrise cuvântul "neimportant" pe una dintre file, dar la următoarea ezită. Involuntar, pentru că nu știa ce să facă cu pagina din mână, începu să recitească textul: "O piață părăsită, la piciorul unui pod; un soi de maidan de gunoi. Printre vechituri, bolovani și bucăți de lighean spart, un instrument muzical vechi, care cântă singur în pustietatea aceea, și un taur furios, pare-se, de muzica aceluia instrument, mugește sub pod".

Vis de artist, gândi Mark-Alem, un muzicant nemulțumit, rămas pe drumuri. Începu să scrie cuvântul "neimportant" pe pagină. Apucase să scrie doar "neim", când își aruncă privirea pe primele rânduri ale foii, unde se afla numele proprietarului, data și profesia acestuia. Culmea, stăpânul visului nu era muzicant, ci vânzător de varză din Capitală. Ce chestie, făcu Mark-Alem, privind tîntă pagina. Cum îl mai zăpăcește un amărât de negustor!

Era, totuși, din Capitală și putea lesne să reclame. Mark-Alem șterse literele scrise în capul paginii și trecu visul la "importante". Idiot, murmură încă o dată, privind pentru ultima oară cu coada ochiului pagina cu visul, așa cum te uiți la cineva căruia vrei să-i faci un hafâr. Înmuie pana în cerneală și, fără să le recitească, scrise pe celelalte file "neimportant". Când valul de supărare îi trecu, își luă din nou seama. Îi mai rămăseseră opt vise, care, la prima vedere, i se păruseră banale. Le revăzu în liniște, pe rând, și, cu excepția unuia pe care-l categorisi ca semnificativ, pe celelalte le lăsă acolo unde erau. Trebuia să fi fost prost de tot să nu vadă în spatele lor certuri în familie, constipație sau chiar lipsa femeii. Deși îl usturau ochii, Mark-Alem scoase din dosarul cu vise necitite câteva file și-și aruncă ochii pe ele. Avea impresia că obosea mai tare făcându-se că citește decât citind cu adevărat. Alese paginile cu textele cele mai scurte și, fără să-l intereseze deloc cine era expeditorul, citi pe una dintre ele: "O pisică neagră înhățase luna cu dinții și alerga urmărită de mulțime. În urma ei se zăreau picături din sângele lunii".

Iată, visul acesta merita într-adevăr să te ocupi de el. Înainte de a-l trece la "importante", Mark-Alem îl mai citi o dată. Era, realmente, un vis serios, pe care chiar i-ar fi plăcut să-l studieze. Își spuse că, oricât de dificilă și de delicată ar fi fost munca celor de la Interpretare, avea și părțile ei frumoase, mai cu seamă dacă dădeai peste un vis ca acesta. Chiar și lui, așa obosit cum era, i-ar fi plăcut să interpreteze visul cu pisica și luna. Lucru care nici nu i se părea foarte greu. Dacă luna este simbolul statului și al religiei, e clar că pisica neagră reprezintă o forță adversă, care acționează împotriva lor. Un asemenea vis are toate șansele să fie declarat Super Vis, își spuse Mark-Alem. Căută expeditorul. Era dintr-un oraș îndepărtat, din zona europeană a imperiului. Acolo și visele sunt mai frumoase, gândi Mark-Alem. Citi textul pentru a treia oară și-i păru chiar și mai frumos, mai plin de sensuri decât la prima citire. Un lucru bun era că visul, printre altele, cuprindea și mulțimea de oameni care, fără îndoială, aveau să prindă pisica și să-i ia luna din gură. Cu siguranță că acesta va fi decretat, într-o bună zi, drept Super-Vis, își spuse el și privi gânditor spre peticul de hârtie scortoasă pe care era scris visul, ca unul care privește spre o față sărmană, știind că sub straietele rupte se ascunde o prințesă deghizată.

Prezentare și traducere de
Marius Dobrescu

literatura lumii

A cincea zi

Invățarea cuvintelor. Ea, Elsa, își aduce aminte cam cum i-a intrat vocabularul meseriei în cap. Târziu. Când a terminat liceul, l-a cunoscut pe Jacques. Își începuse studiile de psihologie pentru a fi cu el la Universitate, dar le întrerupsese foarte repede: la nașterea Laurei. Pe vremea aceea folosea și ea vocabularul femeilor tinere, al proaspetelor mămici. Ca pe urmă Jacques să moară. Abia mai târziu își reluase studiile. Brusc, începuse să trăiască printre cuvinte noi, cu totul altele, cuvintele viitoarei meserii. La început nici nu îndrăznea să le pronunțe, i se părea că nu-i vin bine; câteodată se auzea vorbind și i se părea ciudat, ca într-o comedie neagră. Și totuși, cuvintele acelea îi dădeau putere, apăreau pe diplomele ei, o făceau diferită, o înălțau. Și atunci le-a tot folosit, până să-și dea seama că nu erau decât măști pentru a ascunde ignoranța, că o speriau și că n-o făceau mai bun psiholog. Acum s-a obișnuit cu ele, nu le mai folosește decât atunci când n-are încotro. Acele cuvinte sunt unelte prețioase, nu le poate totuși înjosi. Spune adesea: "Nu-mi place să

imita foarte bine păsările, trilul lor, gânguritul, orice piuit. Învățase asta în copilărie și acum, ca adult, cu ajutorul exercițiului și pentru că tot timpul își dorește să o facă, fluiera de parcă el însuși devenise o pasăre. Sub copac, între două ramuri uscate, întinsese un laț din țesătură gri de tul, pe care o găsisse la magazin. O a treia creangă uscată, cu un fel de furcă la capăt, servea de închizătoare a capcanei și era prevăzută cu o bucată lungă de sfoară care ajungea până în ascunzătoarea lor. Din vreme, sub pânza de tul, într-un fel de cuib pe care-l meșteriseră din rămurele, avuseseră grijă să pună momeala, o pasăre falsă, o nălucă ce clocea acolo. Și tatăl fluiera, fluiera melodios, și păsările veneau, pițigoii, și sticleți, și vrăbii atrase de cântecul fratelui cel fals, care avea vocea așa de veselă. Era palpitant. Săreau, băteau din aripi, ridicau praful în sus. Tatăl șuiera fără oprire. Trebuia să ai răbdare să vină mai multe, să fie un cârd colcăitor pe lângă nălucă de cuib, înainte să tragi de sfoară. Și totuși nu așteptai chiar așa de mult, doar dacă nu zburau brusc, toate odată, fără să știi de ce, ca nici să nu se mai întoarcă. Tata știa. Știa precis când trebuie să tragă de sfoară. O făcea cu un zgomot surd și plasa cădea. Dupa aceea alergau amândoi și puneau păsările care fremătau și piuiu de zor într-o desagă.

Elsei îi plăceau peste măsură aceste partide de vânătoare și socotea că nu există nimic mai gustos ca frigărurile pregătite seara, la foc, în pădure.

Acum se așază în fața fiicei sale. O privește pe Laura care nu mai vorbește, ci-și mănâncă tartinele fără chef, mestecând îndelung.

- Nu ți-e foame.

- Nu, dar trebuie să mănânc... Elsa, te rog, nu mă mai supraveghea!

Laura se simte hăituită, îi vine s-o ia la fugă. Nu înțelege de ce se află aici. Nu suportă atenția neliniștită a mamei-sii. Nu asta a vrut când s-a gândit s-o caute. Nu supraveghearea, ci forța Elsei, competența pe care și-o tot ridică în slăvi. Or, ceea ce vede în această dimineață e o biată femeie cu riduri, îngrijorată din cauza ei. În aceste condiții nu se poate întâmpla nimic bun. Doar să plece cât mai degrabă.

Își imaginează că Elsa n-are cum să descopere unde se află ea de fapt, n-are cum să vină acolo cu ea, n-are cum s-o înțelege, a fost o prostie să creadă că... S-a săturat, n-ar fi trebuit să-i ceară Elsei s-o ajute.

- Și lasă gaboritul!

Gaborit! Ce vrea să spună asta? Vine de la gabor? Elsa nu este sigură, nu cunoaște acest cuvânt, nu-l are în vocabular. Într-o secundă, cel mult două, are să se înfușie. Cum să alegi atât de repede între furie, replica genială, replica inteligentă și tăcerea atentă... Nu-i vine nimic în minte, face te miri ce, improvizează. Închide ochii - cel puțin așa își ascunde privirea, nu-și mai trădează îndoiala, neliniștea, dezgustul care-o sufocă. Își ridică piciorul pe speteaza scaunului, își

Scriitoare franceză născută în Algeria, autoarea romanelor Les mots pour le dire, La clé sur la porte, Les grands désordres; acesta din urmă este o privire uneori emoționată, alteori rece și calculată asupra calvarului vieții cotidiene. În dorința de recâștigare a identității proprii, pentru a-și putea ajuta fiica dependentă de droguri, Elsa Labbé va avea de traversat o experiență existențială dură, va avea alături fantome și complici și va învăța că, dincolo de litera manualelor și a tratatelor, adevărurile sunt crude, iar pasiunea și emoția, cu tulburările pe care le provoacă la nivelul conștiinței, nu pot fi controlate. A lupta împotriva durerii înseamnă să-ți mărești entropia, calea cea mai umană fiind s-o accepți așa cum este, fără revoltă, și să sfârșești prin a te obișnui cu ea.

mapamond

mă cred un Diafoirus modern, ar fi de-a dreptul jenant".

Elsei puțin îi păsa de felul cum folosesc oamenii cuvintele. În parte din cauză că a hotărât să se ocupe de copiii foarte mici, exprimarea lor fiind la fel de complexă ca a adulților, numai că ei nu știu încă să măsluiască vorbele pe care le cunosc. Bălbâielile lor sunt adesea mai clare decât discursurile părinților.

În plus, are o mare capacitate de a se adapta, de a deveni o figură ștearsă, tocmai pentru a-l putea înțelege pe celălalt. Din cauza acestei capacități, a crezut că are o remarcabilă înzestrare pentru psihologie, ca și o mare disponibilitate pentru dragoste. A crezut că-l iubește pe fiecare din copiii ajutați de ea, pentru că se transpunea în discursul lui, devenea totuna cu el.

(...) În această dimineață, în bucătărie, ascultând-o vorbind pe fiica sa, ea presimte, dincolo de cuvinte și de ticurile verbale ale Laurei, o lume care-i este urâtă. Nu-i sigură că are suficientă dragoste pentru a intra acolo... Nu mai este sigură de nimic. Nu mai are încredere în puterea ei de a pătrunde dincolo de cuvinte. Nici măcar nu mai știe de ce-a pus atâta suflet în meseria aceea a ei. Oricum nu-i folosește în acest moment, în care ceva lăuntric o avertizează că n-are nevoie de cunoștințele acelea pentru a înțelege. În timp ce rațiunea îi comandă să se rupă, să fugă, să nu se implice.

Și totuși rămâne. Din instinct și din cauza unei imagini. Tatăl ei, într-o duminică, prin Carpentras, ascuns cu ea în tufișurile de grozamă și de mărăcini, aproape de un tei care împrejmuia cerul cu verdele de-un rotund aproape perfect a frunzișului. Tatăl ei

pune cotul pe masă, îl lasă apoi să aluneca și culcă bărbia pe braț. Parcă s-ar întinde pe nisip. Se întinde ca în preerie, oriunde, sau pe un covor din ace de pin. Clar, parcă-i într-o grădină. În umbra cimbrișorului, îi și simte mirosul, nu se mai grăbește, pare nonșalant.

- Să gaborești... ușor de spus, eș amuzantă...

Gata, a făcut-o, a aruncat mingea înapoi și nu mai contează cum. Asta nu înseamnă mare lucru, dar măcar a răspuns, n-a rețezit nimic.

Laura o vede pe maică-sa pe jumătate întinsă molatic pe masă, cu brațele bronzate, cu mâinile pline de pistru. Iubește pe femeia asta. Îi iubește pielea care se vestejește în culori de toamnă. Maică-sa ca o flacără după o lungă plimbare printre frunze uscate, în lumina lui octombrie, după terminarea orelor de școală.

- Cum a fost în vacanță?

- A fost bine, dar la sfârșit mi-era dor să mă întorc.

Deschide ochii, o privește pe Laura și privește bine. Îi revine dragostea pentru ea și îi umple din nou mintea și sufletul.

- Mi-era dor să te vad, mi-ai lipsit.

Nu și-ar fi imaginat că așa are să fie întoarcerea fetei; mai întâi ea, încă adormită, apoi Laura, gentilă ca poarta unei închisori. Timp de trei zile își imaginase tot felul de întâmplări emoționante.

Laura a primit semnalul de tandre căldura privirii dinspre Elsa venind și se destinde. Poate că se vor înțelege. Îi privește degetele subțiri care tremură pe tartină, vede o urmă de înțepătură pe dos mânăii. Își amintește de prima doză. Nu reușea să se înțepe. Seringa era un obstacol peste care nu putea trece, o dezgusta și o speria. Nu voia să fie timorată, trebuia să facă pasul care-o despărtea de gașca ei de drogați, dându-se mari cu misterul, farmec și cu pericolul pe care ea îl tot ocolea...

Traducere de

Valeria Manta Tăicuț

grete tartler

Muzica în opera lui Platon*

De curând (la 13 octombrie a.c.) filosoful atenian Evangelos Moutsopoulos, născut în 1930, a devenit academician onorific în România (fiind membru al multor alte academii, între care, desigur, Academia din Atena și Institut de France). Profesor invitat la numeroase universități din Europa și America, creatorul unui *Corpus Philosophorum Graecorum Recentiorum* în cadrul Fundației de Cercetare și Editare a Filosofiei Antice, a condus revista internațională *Phronima* și anuarul *Philosophia* și a scris câteva zeci de cărți pe teme de fenomenologie, axiologie, estetică... Dintre acestea, Editura Omonia (care prin elanul seriozității Elenei Lazăr a consacrat este 60 de titluri de literatură și filosofie antice în România) a publicat deja cinci volume, *Kairos* (2002), *Problema imitarului la Plotin* (2002), *Plăcerile muzicale* (2005), *Valorile* (2005), iar recent, *Muzica în opera lui Platon*.

Puțini știu că "filozoful filozofilor" a fost promotorul unei noi educații muzicale, a cântat la țiteră și chiar a compus muzică sau că *Dialogurile* pot fi o sursă pentru cercetarea evoluției instrumentelor muzicale, a tradiției dansului în Grecia antică, a axiologiei frumosului muzical și a imitativității în muzică, a rolului social al muzicii... că *Legile* oferă o primă definiție a educației muzicale, care se întemeiază pe moralitate ("calea către virtuți trece prin muzică"), sau că îndeletnicirea cu armonia muzicală, dar și a corpurilor celeste) era, pentru un tânăr grec, la fel de obligatorie ca și studiul unui instrument sau exercițiile de gimnastică.

Traducerea și studiul introductiv, semnate de Rodica Croitoru, oferă celor interesați de interferențele muzică-filosofie un adevărat regal.

Poezii în capodopere

Kostas Karyotakis (1896-1928)

Distrugere

Pe nisip marile opere ale omenirii-s zidite

Și timpul ca un copil le face praf cu piciorul.

"Omul incult nu e inițiat nici în muzică, nici în filosofie"

În *Republica* ("omul incult urăște atât cuvintele, cât și arta sunetelor"), ca și în *Timaios* există numeroase referințe la apropierea dintre muzică și filosofie, la faptul că "vechea înțelepciune a grecilor e îndreptată în principal către muzică".

Muzica este însăși *sofia* călăuzitoare către lumea ideilor: "plăcerea urechilor contează mai puțin decât cea rezultată din contemplarea frumosului inteligibil" (*Rep.*, V 475, trad. Andrei Cornea), iar muzicianul și filosoful sunt fațetele aceluiași admirator al adevărului. Mitul lui Er, din *Republica*, sau mitul greierilor, din *Phaidros*, aduc tema reîncarnării sub auspiciile muzicii, iar în *Banchetul* se spune că sunetele "fac să vibreze pe cei care simt adânc în suflete nevoia de zei și de înțierile lor".

După ce pitagoreicii intuiseră deja puterea vindecătoare a muzicii, pentru că restabilirea echilibrului în om și includea "forța naturii supraumane", Platon crede la rândul său într-o "prelungire morală și magică a tehnicii muzicale", comparând puterea ei eliberatoare și purificatoare cu aceea a reflecției filosofice. Muzica se întâlnește cu filosofia și prin funcția lor de transmitere a inspirației - de aici importanța lor în educație, "al cărui scop va fi de a pregăti întreaga cetate pentru a deveni imaginea celei mai bune și mai frumoase vieți" (*Legile*, VII, 817).

Sunetul ajunge la ficți

Meloterapia era un lucru de la sine înțeles în Antichitate: mișcarea sunetului, care atinge creierul, "trece apoi în vasele de sânge, traversează corpul de la cap la inimă, iar de aici până la regiunea ficatului" pare să provoace o teorie specifică lui Platon, fiindcă "Aristotel, care dă sunetului o definiție asemănătoare, nu vorbește de ficat". Evangelos Moutsopoulos vede aici o aplicare a teoriei platonice a sufletului, "ale cărui trei părți își au sediul în locuri bine determinate" (creier, inimă și mai jos de diafragmă). "Armonia lasă urme în trecerea sa prin corpul omenesc" ("împotrivindu-se nașterii unei nearmonioase mișcări circulare a

sufletului în noi", *Timaios*, 47 c-d, trad. C. Partenie).

Culorile vocalelor

Și cei interesați de Rimbaud, Jünger și alți pasionați de "culorile vocalelor" pot găsi în cartea academicianului Moutsopoulos o referință platonicească: o frază din *Republica* anunță că "există patru specii de sunete ce generează toate armoniile" (*Rep.*, III, 400 a). Este o aluzie la școala lui Damon; acesta proclamase deosebirea între patru vocale care "precedate de un T, ar servi la desemnarea tuturor sunetelor: t, ta, tē, tō, amintind astfel denumirile actuale ale solfegiului. Acest pro-

planeta literelor

cedeu ar fi conform semnificației morale a sunetelor desemnate și ar defini caracterul moral al sistemelor: Sunetele desemnate prin I sunt umede, cu desăvârșire pasive și efeminate; cele desemnate prin O, active și masculine; cât despre sunetele intermediare, cele desemnate prin A, ele au un caracter mai viril, cele desemnate prin E, un caracter feminin. Intervalele pe care le produc le sunt asemănătoare".

Elenism

Nu în ultimul rând, cititorii cărților lui Evangelos Moutsopoulos pot descoperi, între altele, definiția tradițională a elenismului (devotarea pentru sau imitarea gândirii vechi grecești, a obiceiurilor și stilurilor sale); definiția poetică a acestuia (originile explicate de un învățat, frumusețea zugrăvită de un artist, descrierea inimii de un poet, explorarea sufletului de către un teolog); cea religioasă (bucurie, libertate, dragoste de viață - în contrast cu moralitatea austeră și monoteismul Vechiului Testament). Elenismul cultivă și astăzi, în spirit vechi atenian, "rafinamentul fără extravaganta, cunoașterea fără slăbiciune, bogăția fără împănare". În spiritul elenismului, grecii trebuie să ia parte - chiar ca cetățeni obișnuiți - la viața politică: altfel sunt considerați nu lipsiți de ambiție, ci lipsiți de rost. Deci, cine sprijină elenismul trebuie să se dedice serviciului public, nu își poate trăi doar viața particulară. Un argument pentru credința grecilor că marile civilizații ale lumii s-au întemeiat pe elenism (de la Grecia Antică la Roma, Imperiul Britanic și SUA, toate civilizațiile care au promovat serviciul public și mobilizarea altora ar fi determinat cele mai mari realizări ale omenirii). Din generație în generație, tinerii sunt chemați, în spirit platonice, să sprijine elenismul "pentru a crea cea mai bună societate de trăit pentru ei", iar cărțile lui Evangelos Moutsopoulos pot fi un ghid pentru descoperirea acestui drum.

* E. Moutsopoulos, *Muzica în opera lui Platon*, traducere și studiu introductiv de Rodica Croitoru, Editura Omonia, București 2006

alina boboc

Despre fragilitate

Teatrul Național din București și-a început stagiunea în forță, programând cinci premiere în interval de o lună. Prima dintre ele este **Menajeria de sticlă** de Tennessee Williams, în regia Cătălinei Buzoianu, la Sala Alelier, jucată pe 24 septembrie.

După cum se știe, este un text cu puternice accente biografice: autorul a lucrat 3 ani la o companie de pantofi, sora lui a suferit o operație pe creier și a avut toată viața probleme psihice, mama lui făcea crize de isterie, iar tatăl a murit înecându-se cu alcool. Inițial,

dramaturgul scrisese o piesă într-un act. **The Gentleman Caller**, pe care intenționa să o folosească pentru un scenariu de film: mai apoi, o reutilizează pentru teatru, dezvoltându-o și numind-o **Menajeria de sticlă**. Are premiera pe 26 decembrie 1944 la Chicago și pe 31 martie 1945 pe Broadway, cunoscând un succes fulminant și fiind considerată de critici cea mai bună piesă a lui. Este ecranizată în 1950 și prezentată într-un serial de televiziune în 1973. Autorul câștigă două premii Pulitzer (1951 și 1954).

La noi, piesa este jucată în 1961 și în 1978 la Teatrul „L. S. Bulandra” și, în stagiunea 1991-1992, la Teatrul Național.

Este o piesă despre fragilitate și incomunicare. O mamă frustrată în urma unei căsătorii eșuate cu un alcoolic care nu mai este, își proiectează propriile idealuri asupra copiilor săi. Modalitatea prin care o face este cu totul nepotrivită: îi cicălește mult, le forțează mâna în diverse situații, îi sufocă prin insistențe, determinându-i să o evite și să o disprețuiască. Valeria Seciu, în acest rol, pentru care revine la TNB după 30 de ani de absență, își construiește cu atenție personajul, într-o altă manieră decât ne obișnuise. Totuși mai păstrează din stilul de interpretare din alte roluri unele momente de patetism care nu fac decât să încarce inutil actualul personaj. Comportamentul în fața pretendentului, situat la limita dintre ospitalitate și cochetărie, are nota lui de fals.

Daniel Badale, nou sosit la TNB, se mișcă

bine, joacă în spiritul rolului, însă parcă i prea mult să placă și atunci are ușoare momente de ostentație ori de suficiență. Cografia lui este ușor discordantă, față de celelalte personaje destul de statice. Pe nașul său este foarte veridic în raport mama, dar destul de lipsit de consistență raport cu sora.

Brândușa Mircea are o interpretare cvingătoare, subliniază tot timpul șchiopăt și evidențiază fragilitatea psihică a personajului, cu o ușoară exagerare (dansul, parea și desprinderea halucinantă și obsesivă parului).

thalia

Cel mai bun rol este jucat de Ioan Anca Ionescu, interesant și persuasiv. Sinceritatea lui față de personaj, deschiderea cu care interpretează sunt menite să impresioneze.

Nu este clar de ce regizoarea a avut până dincolo de limită unele scene, care fac decât să-trezeze spectacolul, scăzând tensiunea poveștii.

Distribuția: Valeria Seciu (*Amar Wingfield*), Daniel Badale / Ștefan Ruan (*Tom Wingfield*), Brândușa Mircea (*La Wingfield*), Ioan Andrei Ionescu (*O'Connor*). Regia: Cătălina Buzoianu. Decorul: Lia Perjovschi. Costumele: Dorotea Iordănescu. Muzică, interpretare live: Dorotea Crișan Rusu. Spectacol prezentat în baza de acord cu Universitatea de Sud, Sewar Tennessee. Spectacol realizat cu sprijinul Centrului Cultural American la București.

Săptămâna care a trecut a aparținut filmului documentar, care a fost rege la Sibiu. Cea de a-VIII-a ediție a Festivalului Internațional de Film Documentar „Astra Film Fest” s-a dovedit o reușită. Dumitru Budrală, unul dintre cei mai cunoscuți regizori documentariști de la noi, directorul festivalului, ne-a demonstrat importanța acestui gen cinematografic. Ar fi cazul ca responsabilii din CNC să ia aminte la acest festival și să nu mai considere documentarul o cenușăreasă. Cel mai așteptat eveniment al manifestării a fost proiecția, în premieră, a documentarului **Câte ceva despre Regina Maria**, în regia lui Sorin Ilieșu, cel care a

cinema

realizat **Apocalipsa după Cioran**. În rolul titular, Sorin Ilieșu a ales-o pe Maia Morgenstern. „În mod surprinzător, în România, până acum nu a mai fost făcut nici un film despre Regina Maria. Iar, după știința mea, nici în alte țări nu s-a făcut așa ceva, cu toate că Regina Maria a fost un personaj extrem de celebru. Sper să obțin finanțare astfel încât, în curând, să încep un lungmetraj pe acest subiect. Materialul care stă la baza unui astfel de demers este foarte ofertant. Numai pentru filmul prezentat în cadrul ASTRA Film Fest am scanat, de exemplu, peste 500 de fotografii. Am consultat bună parte din cele peste 100 de caiete jurnal. Este obligatoriu aproape să fac un lungmetraj. Din păcate, în momentul în care am început lucrul la **Câte ceva despre Regina Maria**, Centrul Național al Cinematografie nu oferea finanțări și pentru filme de lungă durată.

Documentarul a fost rege la Sibiu

De aceea, acum, am și pus acest titlu, plus câte ceva despre.

În urma documentării, filmarea propriu-zisă a avut loc într-o singură seară. A fost o filmare de foarte mare concentrare. Colaborarea cu Maia Morgenstern a fost una excepțională. În mod premeditat, i-am dat textul pe care trebuia să-l citească numai în momentul în care am început să filmăm. Maia Morgenstern a și lăcrimat de câteva ori citind acest text, lucru ce poate fi observat și în film. A fost sincer impresionată de ceea ce citea” - a fost de părere Sorin Ilieșu. Văzând reacția publicului, el intenționează să realizeze un lungmetraj despre Regina Maria. Dar poate cel mai bine a caracterizat acest festival profesorul universitar, membru al juriului, Michal Buchowski: „În opinia mea, ASTRA Film Fest a reușit într-un timp scurt să se impună la nivel mondial. Știu o mulțime de oameni de peste tot care și-au marcat în calendar finalul lui octombrie, când știu ei că va avea loc Festivalul de la Sibiu. Există și festivaluri mai mari ca cel de la Sibiu, există și festivaluri cu bugete mai mari, dar mă îndoiesc că există un festival mai celebru decât ASTRA Film Fest la capitolul atmosferă. Este un festival la care poți găsi ceea ce te interesează. Faptul că AFF 2006 este organizat, deocamdată, o dată la doi ani, mă face să cred că multitudinea de evenimente care gravitează în jurul filmului documentar și antropologic nu

irina budean

face decât să sporească farmecul unui eveniment la care, anul acesta, participă oameni din peste 40 de țări. De fiecare dată aici au fost filme care au rămas în mintea celor care participat la Festival. De fiecare dată pe juriu este foarte dificil să stabilească cine s-a câștigătorii fiecărei ediții. În ceea ce privește, iar aici sunt de acord și cu alți membri ai juriului, că ceea ce căutam la fiecare film este cercetarea. Este vorba de acea cercetare care să treacă dincolo de principiul camă ascunse, pe care o poți plasa oriunde și filmezi. Un bun documentar este ca un text roman, dar care nu se limitează la o poveste are și o substanță culturală, antropologică. În fiecare ediție în care am făcut parte din jurul discuțiilor deliberative durau ore întregi. Suntem conștienți de faptul că, indiferent de decizia am lua, nu toate filmele bune care rulează în Festival vor putea fi premiate”.

Dincolo de proiecțiile propriu-zise ale celor 50 de filme aflate în concurs, provenind din atâtea țări, cel mai mare câștig al festivalului au fost întâlnirile dintre artiști. Practic, la Sibiu s-au aflat în dialog culturi și civilizații diferite, toate reunite sub o singură idee: să luăm în considerare și să realizăm ceva pentru film și adevăr.

Ceea ce vreau eu să relatez în rândurile de mai jos pare să devină un lucru banal pentru noi, cei ce ne ținem de scris într-o vreme în care alții, deodată, cochetează de mult cu afacerile. Și chiar așesc să prospere, zâmbind cu dispreț spre avii care își pierd vremea exercitând mezenia îndeletnicirii. Ca cea de față.

Pentru a fi mai exact, voi spune ocamdată că este vorba de o nedumerire. Icurile se prezintă cam așa: în primăvară am opus Editurii Junimea (din Iași) volumul de blicistică **Bucovina care ne doare**. Pentru blicare, desigur (urmând să aștept, așa cum precedează, tot travaliul pe care îl exercită inisterul Culturii până la pronunțarea iciziei: se susține financiar tipărirea ori nu?).

Trebuie să fac precizarea că aceasta -adar, volumul preconizat - urma să încheie clul consacrat românilor din zona ocupată a ucovinei, mai exact din Ucraina. N-are rost să plic de unde până unde Nordul Bucovinei se lă acolo în situația știută și de ce. E suficient

note

amintesc, pentru cei curioși, că primele două irtii **Bucovina care ne doare** au apărut în anii 1996 și 2001, ele aducând pentru cei interesați ărturii mai puțin cunoscute despre onationalii noștri din Ucraina.

(Deschid aici o paranteză pentru a istorisi o ătâmplare premergătoare consecințelor care ă așteptau. La scurt timp după apariția rimului volum, la Suceava a sosit unul dintre micii noștri cernăuțeni implicat într-o arecare măsură în susținerea românismului. I-m oferit, la solicitarea sa, un număr de xemplare din volumul în cauză, convins că ele or ajunge cel puțin la românii despre care crisesem. O vreme n-am știut nimic despre

De ce „Bucovina care ne doare“?

ion beldeanu

finalizarea intenției, pentru ca într-un târziu să află că nimeni nu avea habar de așa ceva. Nu fără greutate am aflat ulterior că respectivele exemplare nimeriseră, nici mai mult, nici mai puțin decât în subsolul polițienesc al Cernăuților. Era un semnal de care trebuia să țin seamă.)

Numai că peste alți câțiva ani am publicat al doilea volum de însemnări despre conflictul dintre români și autoritățile ucrainene

Nu voi adăuga alte amănunte, ci voi preciza doar atât: a doua apriție din serialul menționat mi-a adus restricția de a mai intra în Ucraina. (Detaliile necesare se găsesc în volumul ultim, cel despre care vorbim.) Altfel zis, **Bucovina care ne doare** i-a supărat pe nacialnicii de-acolo în așa măsură încât au decis să-și închidă porțile pentru mine, motiv pentru care din 2002 pașii mei n-au mai putut trece spre Cernăuți. Devenism (și încă sunt) „persoană indezirabilă“.

Ei bine, mă simțeam obligat să închei totuși priplul meu și al însemnărilor respective, drept pentru care cel de-al treilea volum urma să apară în această perioadă la Junimea. Numai că apărătorii fondurilor de la București au fost precauți. Editurii Junimea i s-a refuzat susținerea financiară necesară (mă refer la onabilul comitet ori jurii care a decis defalcarea sumelor în cauză). A nu se înțelege de aici că numai datorită cărții cu pricina s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat. Totuși, e ceva ciudat în povestea respectivă, cu atât mai mult cu cât Junimea nu-i de azi ori de acum câțiva ani...

Drept urmare, **Bucovina care ne doare**

cunoaște un neașteptat paradox: nici în România cele relatate despre necazurile ce se petrec în actuala Bucovină (din partea ucraineană) n-au sorți de izbândă. Nu cumva e chiar voită această „neașteptată potrivire“? De ce tocmai Editura Junimea, despre care n-are rost să adaugă alte precizări, este dată în lături, deci radiată de la mica pomană de sfârșit de an, în vreme ce editurii despre care aproape nu s-a auzit ori n-a auzit nimeni intră în grațiile galante ale ofertanților?

Revenind la exemplul de la care am plecat, mă văd nevoit să presupun că nu-i deloc întâmplătoare baricadarea cărții despre conaționalii noștri din Bucovina (cealaltă), a Ucrainei. (Am solicitat între timp Editurii Polirom de la Iași acceptul în cauză - și mi-ar plăcea să fie așa, adică să primesc acordul de cuviință - numai că până la data la care notez aceste însemnări dinspre Polirom n-a apărut niciun semn.)

Cu alte cuvinte, se pare că ceea ce se întâmplă în partea ocupată a Bucovinei fie nu mai trezește interes, fie stă sub semnul falsei precauții. Mira-m-aș să existe așa ceva...

Ceea ce nu înseamnă că autorul va renunța la intenția sa (enunțată aici). Oricum, cititorul, dacă nu și simandicoșii jurați de care-am pomenit trebuie să știe ceea ce se petrece acolo, în nefericita Bucovină.

Bizar

Norbert Moret: **En rêve** sau contemporanul Henry Dutilleux: **Métaboles** - înlănțuire de metamorfoze - **Tout un monde lointain. L'arbre des songes, Timbres, espace, mouvement**. Ciudată, în același timp deosebit de atractivă, rămâne Suita simfonică **Planetele** de Gustav Holst (1874-1934), scrisă în 1914. Mișcările reiau atât caracteristicile mitologice, (ceea ce înțelegem din **Metamorfozele** lui Ovidiu), cât și pe cele astrologice cumva legate de primele. Dacă în **Marte, cel care aduce războiul** Holst folosește ritmuri asimetrice care împrumută muzicii o alură violentă, pe care o încarcă și cu elemente sonore pline de modernitate, în **Venus, cea care aduce pacea** (stranie abordare a acestui Mic benefic dacă ne gândim la Războiul Troian sau la Catherine de Bora!) optează pentru o atmosferă cvasi impresionistă. Foarte sugestive sunt aluziile de scherzo pentru **Mercur, mesagerul înaripat**, care ne fac destul de repede legătura cu veselusul Mercurio din baletul **Romeo și Julieta** de Prokofiev, elaborat la peste trei decenii. În continuare, **Jupiter, cel care aduce veselie** e dionisiac și festiv în același timp, iar **Saturn, cel care aduce bătrânețea** pleacă de la sobru spre o înșeninare înțeleaptă a muzicii, cu tot aspectul de Mare malefic pe care i-i atribuie astrologia chaldeeană. **Uranus, magicianul** pe care muzica lui Holst îl simte oarecum grotesc, prin motivul celor patru note, care conduce la un desen dezlănțuit, iar tenta scherzo-ului este una umoristică, deși caracterul planetei este mai mult exploziv, anticipează finalul, **Neptun, misticul**, ultima parte deschizând un canal ce

transportă într-o lume a visului, a celestului, a Hypnosului. Aceasta se desfășoară ca un evantai, progresiv, până când orchestra se cuplează cu timbrul unor voci (cor) fără cuvinte. O muzică foarte interesantă, modernă, o reprezintă creația lui Karol Szymanowski (1883-1937), un contemporan polonez al lui Holst. Opusul cameral **Trei Mituri (Fântâna Arehusei)**, magistral interpretată cândva de George Enescu, **Narcis și Driade** și **Pan** are una din cele mai impresionante discografii, iar exigența efectelor timbrale și ornamentale impune o tehnică specială a emisei sonore (sunt folosite sferturile de ton ca ecou al Exotismului care începuse să facă vogă în muzica europeană: la fel, Simfonia a III-a **Cântecul nopții**, creată pornind de la versurile lui Djilal ad-din Rumi, cel mai mare poet mistic persan). De fapt, întreaga muzică a lui Szymanowski are

muzică

ceva inconfundabil, un mister, senzualitate, expresie pasionată. El este de asemenea un personaj al surprizelor, într-un cvartet de coarde cu trăsături preclasice pregnante, care demonstrează o excelentă stăpânire a stilurilor, la un Concert nr. 1 pentru vioară, care este de fapt un evasipoem de mare întindere, „dominat de o uimitoare inventivitate și de o scriitură orchestrală de un rafinament nemaiauzit“, în sfârșit, Simfonia a IV-a, care nu este altceva decât un concert pentru pian, o simfonie concertantă, în care „folclorul ajunge la un clasicism cu semnificație universală“! Dedicată compatriotului său, Arthur Rubinstein, prezentată recent la RRM într-o splendidă interpretare a pianistului Piotr Andraszewski alături de Orchestra Simfonică Regală a Scoției.

corina bura

Din cele mai vechi timpuri oamenii au fost captivați de măreția bolții cerești. Fini observatori ai naturii, cei vechi au avut un interes aparte care a rafinat percepția în ce privește descifrarea înțelesurilor Creației. Orientalii, cu precădere arabii și chinezii, fiecare într-o manieră conformă temperamentului propriu, au studiat mecanica cerească și influența curentului cosmic ce însoțește un eveniment sau o persoană. Cu toată ulterioara interdicție deuteronomică: „... să nu fie la tine nimeni care să aibă meșteșugul de ghicitor, de cititor în stele, de vestitor al viitorului, de vrăjitor... (18:10)“, simbolistica astrologică, preluată de greci, antropomorfizată, dezvoltă o mitologie fără de care poetica ar fi fost probabil alta, la fel reprezentările plastice. Pe baza unor principii matematice/acustice, Pytagora vorbește de o „muzică a sferelor“, dar caracterul de esență al artei sonore va ceda cu greu descriptivismului care, într-o primă tentativă, a făcut referire la anotimp (Vivaldi). De atunci, într-o manieră sau alta, planetele/stelele/zeii au fost în vizorul creatorilor de spectacol (de la opera seria până la **Somnul Zodiacului** de Jean-Michel Jarre), iar simfonismul mozartian distilează aspectul mutând accentul de pe descriptiv pe caracter (Simfonia **Jupiter**) și fiecare epocă, prin mijloace stilistice specifice, caută să păstreze o legătură cu planul ezoteric (Carl Nielsen: Simfonia a II-a **Cele patru temperamente**,

arthur porumboiu

O paradigmă amputată

La sfârșitul anului trecut a apărut o carte mult așteptată: **Istoria literaturii române contemporane**, carte semnată de cunoscutul critic literar Alex. Ștefănescu.

Având pretenția de a fi continuatorul lui George Călinescu, autorul de-acum comentează cărțile și (unii) autori care s-au manifestat începând din 1941 până în 2001, deși, fac precizarea, el nu respectă anul 2000, ca an final al cărții sale, ci merge până în 2003, în cazul unor autori sosiți în ultimii ani. Nu-i o imputare, ci o simplă constatare.

Ceea ce se observă încă de la început este dorința obsesivă, aproape patologică, a autorului de a fi original cu orice preț, de a polemiza când trebuie și când nu trebuie, creându-se astfel imaginea nu a unui *înțelept care analizează* la rece textele, ci a unui *pătimaș* ce urmărește să *plătească polite*, uneori nu pe criterii literare, ci

reacții

politice sau sociale, cum vom vedea la momentul potrivit.

...În **Precizări preliminare** autorul scrie, cu îndreptățire, evocând starea de fapt a acelor vremi marcate *ce ciuma roșie*: „Ideologii comuniști au reinventat apoi, în conformitate cu necesitățile lor propagandistice, trecutul literaturii române, falsificând grosolan chiar și ce părea intangibil: poezia lui Eminescu, teatrul lui Caragiale, folclorul însuși.

Nici un scriitor n-a avut de câștigat din această amplă operație (nici măcar cei care și-au făcut, copilărește, iluzia că au ieșit în câștig dând în schimbul mărgelilor de sticlă colorată ale recunoașterii oficiale auru vocației lor). Singurii avantajați (în planul prozaic al vieții de fiecare zi) au fost diverși nesciitori care, lipsiți de înzestrarea literară, au obținut totuși statutul de scriitori ca răsplătă pentru zelul cu care au colaborat.

Cititorii, la rândul lor, au avut și ei foarte multe de pierdut, întrucât, oferii-du-li-se o *falsă literatură și atât*, neavând de ales, au fost nevoiți s-o asimileze. Se aflau în situația peștilor dintr-un acvariu în care se toarnă otravă. Nevoia de a citi s-a întors împotriva lor.

Din fericire, a existat mereu o conștiință trează, deși ascunsă, a literaturii, care a făcut imposibilă intoxicarea totală a publicului. Da, lucrurile așa au stat, iar *diagnosticul* are precizie de laser. Nu același lucru se întâmplă când Alex. Ștefănescu trece la analiza operelor unor scriitori. Deocamdată dau doar două exemple: „Afirmându-se la sfârșitul secolului nouăsprezece și începutul secolului douăzeci, când aproape toți poeții scriau ca Eminescu, Tudor Argezi a ținut să demonstreze că se poate scrie și... invers. Frumuseții înbătătoare i-a opus o «estetică a urâtului» (...) **Cuvinte potrivite**. 1927. **Flori de mucigai**, au reformat întotdeauna limbajul poeziei românești“. **Flori de mucigai**, într-adevăr, au venit cu un limbaj total nou, *dicat* și de mediul închisoriei, însă *Cuvinte potrivite* păstrau (păstrează!) ecouri eminesciene, e drept, ele fiind bine asimilate și devenind astrel „invizibile“. Dacă Alex. Ștefănescu ar fi citit cu mai multă atenție selecția domnului Nicolae Manolescu, în **Poezia română modernă**, ne-ar fi scutit de această observație... critică.

Pătimaș, nedrept și uneori în afara problemei esențiale se arată criticul în cazul lui Mihai Beniuc, evident un om care-a făcut mult, foarte mult rău literaturii române, prin funcțiile avute, dar trebuie „să-i dăm Cezarului ce e al Cezarului“, adică, ne place, nu ne place, Mihai Beniuc a fost și rămâne un mare poet. Prin ce? Prin multe texte din **Cântece de pierzanie** și alte texte valoroase din multele-i cărți.

Alex. Ștefănescu, bântuit de o ură viscerală, scrie cum că Beniuc e un poet *rudimentar* (citează... faimoasa „Când voi lovi odată eu cu barda/ Această stâncă are să se crape/ Și va țâșni din ea șuvoi de ape!/ Băieți, aceasta este arta!“ Să lovești cu barda-n stâncă?! E absurd și-ntr-adevăr primitiv, rudimentar, dar când scrie: „Sărut cu buze arse huma/ Din care tu sorbit-ai sânge./ În pribegie plec de-acuma -/ Garoafă roșie, nu plânge“. Ori: „Suna în mine murmurul pelagic/ Al primelor creații de-nceput“, în asemenea cazuri suntem *obligați* să recunoaștem că ne aflăm pe teritoriul poeziei adevărate, iar acest fapt *trebuia* să-l sublinieze și distinsul critic.

Patima personală, aversiunea nedreaptă fac rău în critică, și fac rău Literaturii. Citind cartea lui Alex. Ștefănescu nu doar pentru bucuria lecturii, ci și pentru a descoperi starea *exactă* a literaturii române contemporane, ai șansa de a te înscrie în spațiul *Supefacției*, și chiar îți vine să arunci cartea, spunându-ți: „Nu, nu asta e literatură română de azi. Iar dacă, într-adevăr, *paradigma* este reală, atunci Literatura Română este foarte săracă“. La această situație ajungi ușor observând *lipsa* (intenționată sau nu) a unor *nume* care au însemnat și vor *însemna ceva* în literatură, fapt omologat și de numeroși critici literari care s-au pronunțat asupra lucrurilor scrise de ei. Să dăm exemple pentru a nu fi acuzați că „vorbit la general“. Așadar, în capitolul *Poezie* lipsesc: Mircea Ciobanu, Ioanid Romanescu, Gheorghe Tomozei, Marius Robescu, Daniel Turcea, Dan Laurențiu, Sergiu Adam, Nicolae Turtureanu, Anghel Dumbrăveanu, Gheorghe Istrate, Arthur Porumboiu, Nicolae Motoc, Aurel Dumitrașcu, Florin Iaru, George Vădurescu, Lucian Vasiliu, Nichita Danilov, Ion Dragomir, Gellu Dorian, Ion Tudor Iovian, Ion Mureșan, Valeriu Stancu, Constanța Buzea, Aurel Rău, Corneliu Antoniu, Grete Tartler, N. Prelipceanu (ordinea este întâmplătoare și desenează o valoare ierarhică) și lista ar putea fi completată cu alte nume, precum Dumitru Mureșan, Marian Dopecea.

De ce au fost excluși acești poeți despre care s-au scris mii de pagini de critică literară, însuși domnul Ștefănescu scriind pagini interesante despre mulți dintre ei? Pentru un simplu, dar nu chiar nevinovat motiv și anume: acești poeți *excluși* (Faptul mi-amintepse de celebrul „Salon al Refuzaților“ - pictorii impresionisti de la Paris) ar fi *schimbat paradigma* și (nu-i exclus!) ar fi putut *umbri* pe unii dintre cei răsfățați (Pavel Șușară (?!!!), Ioana Ieronim etc.) în Istoria sa. Iau două exemple: *Ion Mureșan* este superior labilului și pornograficului Mihai Gălățanu, care scrie versuri de genul: „Niculină, Niculină/ plină de foliculină“ sau: „Pedofil discret ador fetișcanele/ căroră la șaptesprezece ani le susură săniile“. (Deschid o paranteză și precizez: *Pedofilia* se referă la copii și nu la „fetișcanele de șaptesprezece ani“ căroră, mai zice autorul, le iubește și „bulanele“). Totul e foarte... original, iar chestia cu *foliculina* e de-a dreptul... tulburătoare. Mă și mir că Alex nu-l compară cu Rilke!

Și al doilea exemplu: Constanța Buzea, căreia marele critic Eugen Simion i-a dedicat pagini memorabile, nu-i mai prejos decât Marta Petreu, dar... așa a vrut criticul să procedeze. Adică: „pentru unii mumă, pentru alții ciumă“.

Dar nu numai în Poezie s-au făcut amputări

nepermise și nejustificate, ci și în Proză și în Critică.

N-am înțeles (și nici nu vreau să afl!) c *Marius Tupan*, autorul faimoasei tril *Batalioane invizibile* nu și-a găsit *spațiul* (tipografic) în așa-zisa *Istorie a Literaturii române contemporane* (care, însă, nu-i *Istorie*, ci doar o culegere de texte, adică p luri, crochiuri și chiar articole de ziar, așaada fel de „ghiveci călugăresc“ din care lip „ingrediente“ esențiale, dar... „Nu cerceta a legi. Căci ești nebun dele-nțelegi...“) *spațiul* al altora, printre care amintesc pe Alex Vona, Alexandru Ecovoiu, Valentin Șerbu, coupat „ilegal“ de „scriitori“ precum Cri Tudor Popescu, Ion Cristoiu, Emil Hurezeanu, alte „boabe“ de același calibrul, faptul dovde că autorului (Alex. Ștefănescu) îi place *M criticata Aurită*, fiindcă numai „cinc aseamănă... se-adună“.

De necrezut, dar adevărat este și *tablou* ticii literare, de unde absentează: Daniel Din („cel mai bun critic de poezie din Româ după opinia lui Laurențiu Ulici, care (s fație!) și el lipsește din sumarul cărții lui A. Ștefănescu. Mai lipsesc: Cornel Moraru, M Roznoveanu, Ioan Holban, Constantin Cubl Constantin Ciopraga, Victor Cubleșan, Con tin Pricop, Eugen Negrici, Nicolae Ro Vasile Spiridon, Laura Lazăr, Marin M Constantin Călin, Constantin Dram, Cornel M Ionescu, Corina Apostoleanu, Alex. Ștefănes

În această situație trebuie să ne reîntoarce afirmația de mai înainte, și să vedem că Liter română contemporană nu-i atât de săracă cum o prezintă cartea pe care o comentăm mult mai bogată și mai nuanțată.

...Desigur, mulți cititori se vor întreba c am pus atâta „venin“ în opiniile mele și dac cumva așa ceva personal al Alex. Nici v de așa ceva, pentru că Alex. Ștefănescu a pagini interesante despre lirica mea, adică a *la obiect*, în sensul că n-a dezvoltat *discu paralele*, cum se-ntâmplă deseori în critica rară contemporană.

Și oricât de „pornit“ aș fi, nu pot să recunosc, chiar în *Istoria* sa, numeroase ca demonstrate în pagini memorabile, precum dedicate lui Marin Preda, Marin Sorescu, Ni Breban, Vasile Voiculescu, Ana Bladiana, xandru Protopopescu. Îi mai recunosc sp acid, prezent în multe pagini, ca și *documen* bogată, implicând o muncă uriașă, dar nu ierta *omisiunile* intenționate, omisiuni car adus *grave prejudicii* Literaturii Române temporane, *văduvind* cititorii de multe frum literare.

Desigur, există circumstanțe atenuante p autor, în sensul că *Timpul fizic* nu i-a pe cuprinderea și altor scriitori, fapt care, prolv a fi luat în calcul la o nouă ediție. Care este gatoriu să fie mai bogată, chiar dacă numele natarului acestor rânduri va fi din nou „ascu

...În anul 1983, marele critic literar, un vârat vârf de lance, neuitatul (acum uitat mulți, din motive care-mi scapă), așadar, rențiu Ulici publica primul volum al unei insolite: **Laureații Premiului Nobel**. Cr sever și înțelept lansa ideea (demonstrată în *lumul Nobel contra Nobel*) că mulți, foarte care n-au obținut laurii Premiului Nobel a (măcar în sens de posibilitate) șansa de a-l p Nu datorită unor conjuncturi favorabile, ci *operele* lor care *impuneau* acest fapt. Este cazul lui André Malraux, dar marele critic tr și la alte nume de rezonanță universală. De c făcut această referire la cartea lui Laur Ulici? Pentru că, e clar, numele *excluse* de xandru Ștefănescu din cartea sa, ar putea con materia unei **Istorii a literaturii române temporane**, cel puțin la nivelul celei deja tip și care face obiectul opiniilor noastre.

Desigur, trebuie să facem precizarea că critic, ca fiindă subiectivă, are preferințele însă atunci când te erijezi în *judecătorul impe* al Literaturii Române Contemporane, e gatoriu să citești cărțile și nu autorii (autoar

Proiectul unui **Dicționar biografic al literaturii române** a fost anunțat în presa literară și în publicații de mare tiraj după încheierea seriei de patru volume ale **Dicționarului scriitorilor români** 1995-2002; primele două, în colaborare cu Gheorghe Zăciu și Marian Papahagi, ultimele două, împreună cu **Dicționarul esențial**, editat în două volume (într-un singur). A fost o invitație publică adresată scriitorilor (celor din emigrație inclusiv) de a realiza o lucrare de referință, actualizată, completă, documentară și adevărată prin substanțiala îmbogățire a cuprinsului și sinteza abia încheiată (rămăși cu înregistrarea informației la anul 1989!).

Nu ascund c-a existat o grabă, cred eu, justificată, de a duce la bun sfârșit într-un timp scurt (doi ani) un proiect atât de complex și de asemenea anvergură. Mai întâi, fiindcă în ultimul deceniu lexicografia literară a fost tratată, periculos și agresiv, de un amatorism și a accentuat ideea de improvizație și

confesiuni

deplinătate a literaturii române. Ne aflăm într-o nefericită perioadă de tranziție domnă, în cultură mai ales, de inițiative arbitrate, paralele, de orgolii reciclate, management defectuos și o înțelegere meschin-conducturală a problemelor grave de interes național. Ne risipim într-o ridicolă peticărie cu vorbire consecințe asupra puterilor creatoare ale mai multor generații. Panorame construite pe recenzii, note de lectură adunate sub pompoase titluri de istorii literare, *Who's who-uri* desfășurând contra-cost vanități postmoderne, biografii și cărți de interviuri scrise sub identitatea unui reciproc beneficiu globalist, călăia surdă, în contribuții regionale, pentru îndobândirea scriitorilor patrimoniului local împreună cu impiegați, agronomi, globetrotteri, lăutari, interpreți și antrenori), iată pe scurt sumara topografie a unui fals exercițiu de libertate și a unui înșelător efort de integrare.

Dacă se adaugă patosul grafomaniei, vânzarea la pachet a onorurilor publice și a certificatelor de excelență, editurile care funcționează după norma serviciului la domiciliu și mulțirea fără precedent a meritelor conferite organizațiilor familiale, avem imaginea aproape completă a multor demersuri literare efectuate, întâmplătoare și strict utilitare.

Nu e mai puțin adevărat că dificultățile au fost amplificate și de felul în care scriitorii și-au înțeles să participe la utopia unei cărți obișnuite, în general, cu disciplina sintezei. Scriitorul român preferă datele exacte ficționale, iar criteriului de transparentă, barocul al teoriei imaginației peste care nu rareori se supun studiarea și indiferența. El își abreviază, în urmare, titlurile, citează din memorie, își transformă în roman biografia, schimbă numele de instituții cu altele fantasmagorice, cade în dictatura efemerului și e selectiv după obiceiul pământului.

Dicționarul biografic (însușind 2301 de volume) e cel mai complet, ca număr de autori, dintre lucrările de lexicografie literară publicate în ultimul deceniu și jumătate. El nu și-a propus totuși să fie un inventar absolut nici al scriitorilor, nici al operei lor, atâta vreme cât decelul la arhive, colecții și biblioteci (cazul scriitorilor din emigrație) e încă limitat, dificil, și cele mai multe ori imposibil. În țară, pe de altă parte, seriile critice s-au întrerupt ori au fost reluate în versiuni lipsite de credibilitate, mare aglutinare de texte pentru uzul și/sau în beneficiul unei piețe lipsite de discernământ.

Am evitat și tentația de a contabiliza totul în editări în colecții școlare anonime, broșuri

Despre un dicționar

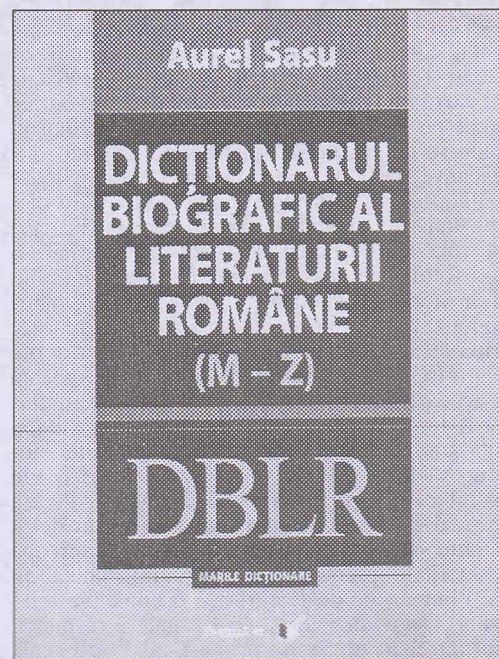
aurel sasu

de pedagogie politică sau acțiuni de popularizare culturală) doar de dragul epuizării unor preocupări cu implicații mai degrabă sociale. Aducerea la zi a informației (1990-2003) a presupus un imens efort documentar nu lipsit de renunțări și insuccese, datorate în principal proastei difuzări a cărții și lipsei de comunicare între spații de rău înțeleasă autarhie culturală. E inutil să spun că verificarea și completarea acestei informații au fost făcute în biblioteci, deopotrivă pentru clasici și contemporani (răspunsurile la chestionar ale celor din urmă, în foarte multe cazuri lacunare și evazive, suportând același regim de control bibliografic). Unii și-au imaginat pervers că astfel de lucrări sunt simple operațiuni de transcriere, uitând că în afara bibliotecii, vorba lui Umberto Eco, nu există altă dovadă a adevărului și a greșelii.

Întâia grijă a fost, evident, să nu lipsească din **Dicționar** numele importante ale literaturii române contemporane (cei mai tineri scriitori incluși în carte aparțin generației '90). Absența câtorva li se datorează în exclusivitate, fie prin refuz, fie prin răspunsuri care țineau de "ora 25" a finalizării proiectului. În cazul unor

natarului acestei prefete: (A.S.).

Structura unui articol e cea impusă de specificul lucrării: o sinteză biografică, plus bibliografia constând din două secțiuni: opera/traduceri și referințe critice (informația e înregistrată până în ianuarie 2004). Dimensiunea articolului a depins de volumul informației. **Dicționarul biografic** precedat de o Bibliografie generală (Enciclopedii. Dicționare; Istorii literare; Studii de istorie critică literară; Volume de interviuri). N-au fost reproduse în

acest capitol monografiile de scriitori prezente obligatoriu în partea de referințe.

Mulțumesc tuturor celor care au răspuns chestionarului în timp util. Mulțumiri călduroase doamnelor Niculina Dârgău, Monica Lazăr, Elena Monica Lupaș, Eva Maister, Liliana Miclăuș, Olimpia Oprea, Agota Pop, Adriana Székely și Daniela Tudor de la Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj, pentru amabile înlesniri documentare și pentru binevoitorul ajutor acordat în faza de pregătire a lucrării. Aceeasi căldă recunoștință domnișoarei Anna-Maria Boldescu. Dificila sarcină a tehnoredactării și-a asumat-o doamna Eva Mladin. Îi mulțumesc pentru pasiune și pentru dăruirea exemplară. Neprețuit a fost sprijinul domnului Gheorghe Tașnadi în procurarea și reproducerea unor părți din materialul ilustrativ al cărții. Cei dintâi martori ai proiectului abia schițat au fost Sorinica Lupu, Florentin Iancu, Ioan Vișalariu și Ion Dodiță, rezidenți în Statele Unite. Le mulțumesc și pe această cale pentru dragostea și prietenia lor. Un început de secretariat științific a asigurat lucrării, până la plecarea din țară, Carmina Popescu. Îi mulțumesc pentru toate ceasurile dedicate acestui vis comun. Speciale mulțumiri se cuvin lui Lucian Pricop pentru ireproșabila colaborare în perioada pregătirii pentru tipar a cărții.

Întreaga mea grațitudine poetului Călin Vlăsie, directorul Editurii Paralela 45, pentru generoasa inițiativă a publicării **Dicționarului**.

Ioan Suciu

Vara aceasta nu a fost prea călduroasă, doar câteva săptămâni am avut zile într-adevăr caniculare. Într-una din aceste zile, pe la șase jumătate dimineața, coborând în grabă scările împreună cu grupuri febrile de oameni în drum spre serviciu, am văzut un lungan așezat în mijlocul șuvoiului, direct pe una din treptele de coborâre, sprijinindu-se de scările de mai sus pe un ghiozdan pe care-l avea în spate, picioarele lui păroase lăfăindu-se lejer în niște teniși uriași, fără ciurapi, tânăruț aflându-se într-o poziție din cele mai relaxate de parcă-ar fi stat pe cel mai comod fotoliu de acasă, manevrând de zor un telefon mobil, jucându-se probabil, fiindcă părea hipnotizat de minusculul ecran, nederanjat de larma și agitația celor care plecau spre diferite îndatoriri. Nonșalanța lui era tot atât de frapantă ca aceea a unui trântor într-un stup de albine. Într-o lume ca a noastră, este uimitoare existența unor ființe asupra cărora ritmurile moderne să nu-și fi pus amprenta. Însă e foarte posibil ca toată energia respectivului (poate era elev) să și-o fi concentrat asupra jocului de la aparatul său. Lumea virtuală acaparează aproape în totalitate preocupările tineretului, încât nu mai rămâne loc de lectură. La o emisiune televizată, Octavian Paler a fost rugat să răspundă unor întrebări transmise prin e-mail. "Ce-i acela e-mail?!", a întrebat el, păcălind-o pentru o clipă pe moderatoarea cum că nu ar fi știut despre ce e vorba. „Este mesajul acela transmis prin Internet”, a spus ea. "Ce-i acela Internet?", a continuat Paler, care a vrut să sugereze de fapt că acest mijloc ultramodern, oricât ar fi el de grozav, nu-l interesează. Este clar că Octavian Paler trăiește în lumea valorilor confirmate, clasice, fiind ajutat în aceste sens de o bună cunoaștere a Lumii antice, dar și a valorilor moderne, considerând că Internetul nu i-ar folosi cu nimic pentru a accesa creațiile valoroase, preferând cărțile scrise pe hârtie. De altfel, Octavian Paler și-a exprimat de mai multe ori dezavuarea acestei „drăconienii” ultramoderne, care nu promovează decât incultura, tupeul și vulgaritatea. Cartea scrisă pe suport de hârtie rămâne de neînlocuit.

Ioan T. Morar, într-o agitație apreciabilă, afirmă pe la toate posturile de televiziune pe unde apare: „Lumea citește!” „Ce anume citește?” a fost întrebat. „Mai ales ceea ce este la modă!” a fost răspunsul. Atunci literatura este așa, la fel ca la îmbrăcăminte, se caută ceea ce este mai nou? La o paradă de modă se pot discerne ușor creațiile deosebite. Dar în scrierile literare, marea parte a lucrărilor cer timp pentru a putea fi evaluate corect. Și atunci, de ce se citește cu precădere ceea ce este nou, în detrimentul clasicii, cu care mergi la sigur? De ce se repede lumea la Dan Brown și nu la Tolstoi? Un răspuns ar fi lipsa de orientare minimă

Ce se citește în prezent

pe care poate să o aibă un cititor obișnuit. Altul, absența criticii de întâmpinare. Nu spun că în prezent nu se scriu cărți valoroase. Iar dacă perioada romantismului a introdus în literatură elementul de interesant peste scrierile clasice, în prezent se folosește ceva mai mult, și anume aspectul șocant. Sunt cărți actuale cu pagini care te șochează, îți produc un fel de scurtcircuit în creier, o fulgurare. Despre acestea mă voi referi puțin mai jos. Un alt motiv, dintre cele mai puternice de atracție pentru creațiile literare actuale, este căutarea elementelor și atmosferei cunoscute, trăite, fiindcă aceasta poate duce mai ușor la o literatură *vie*. Aspectul este legat și de schimbările de limbă. De aceea sunt necesare traduceri mereu reactualizate ale unor mari romane: *Don Quijote*, de Cervantes, *Ulysses* de James Joyce, romanele Virginiei Woolf etc. Mircea Cărtărescu se plângea de faptul că traducea *Levantului* în franceză a fost un masacru al operei sale, ducând la o îndepărtare a înțelegerii lucrării în străinătate.

Premiul Nobel pentru literatură aferent anului 2006 a fost acordat scriitorului turc Orhan Pamuk, deși printre favoriți se aflau și peruanul Mario Vargas Llosa sau americanul Philip Roth. Scriitorul turc Orhan Pamuk este un protestatar vehement față de atrocitățile comise contra armenilor și kurzilor (30 000 de kurzi și 1 milion de armeni uciși în țara sa). De curând a apărut în România romanul său **Mă numesc Roșu** despre care există aprecieri consistente.

Scrierea este alertă iar construcția poveștii așa de abil făcută, încât cu greu poți descoperi după parcurgerea paginilor de început - unde va ajunge. O femeie superbă, tânără și blondă, parcurge șoselele unei țări nordice, în mașină „Corola” roșie, agățând bărbați care autostopul. Femeia este deosebit de inteligentă adaptându-se foarte ușor la gradul de înzestrare intelectuală a interlocutorilor, pe care-i desoculă pentru a afla cât mai multe despre ei, în timp ce transportă spre locurile spre care dorește să meargă. Este alunecoasă și diplomată, bărbații care-i fac curte, reușind să scape de care nu-i plac. Dar nu întotdeauna. O scenă care femeia este violată este creată cu penit Henry Miller. Însă există și bărbați care-i plăc lui Isserley (acesta este numele eroinei): care sunt foarte bine făcuți și posedă multe bine dezvoltate. Pe aceștia îi droghează și-i dă într-un anume loc mai retras, la un fel de colț unde-i ține prizonieri. Nu-i alege decât pe care sunt singuri, fără familie și fără perspective de a fi căutați de cineva. Până la acest punct pare că povestea pătrunde în universal și femeii care are cine știe ce preferințe perverse. Realitatea - din carte - este cu totul alta. O afecțiune și noi, cititorii, când pătrundem în interiorul misteriosului conac: acolo, oamenii aduși la Isserley sunt dezbrăcați la piele, li se taie limba și sunt puși în niște cuști, la îngrășat. Apoi sunt tăiați și preparați în pachetele mici, pentru a fi livrați drept hrană unor vietăți supraințelese, cu aspectul unor pisici, veniți cine știe de unde.

fonturi în fronturi

Despre România se spune că nici nu s-au primit propuneri la Comitetul de la Stockholm de candidați la acest premiu. Nici acum și nici înainte de 1989. Stupefiant. E adevărat că mulți observatori competenți afirmă tot mai apăsat că acest premiu are multe implicații politice, fiind dat de regulă unor personalități cu atitudini concrete în domeniul luptei pe tărâm social, conținând mai puțin meritele în domeniul literaturii. Așa s-a întâmplat de exemplu cu chinezul exilat în Franța, Gao Xingjian, câștigător al Premiului Nobel pe anul 2000, despre care nu s-au mai auzit mari realizări (sau chiar mai mici). La noi, în prezent, lumea artistică este preocupată de lista unor compozitori care au compus imnuri lui Stalin și Ceaușescu, hrană total neconsistentă de comentarii pentru amatorii de denigrări, acțiune din categoria celor care au scos la „lumină” colaborarea cu Securitatea a lui Ștefan Augustin Doinaș, de parcă nu primii secretari P.C.R și ofițerii de Securitate ar fi fost împinatorii de nădejde ai regimului comunist, ci niște bieți intelectuali șantajați în închisori.

Dar ziceam de seducția exercitată de cărțile care șochează. Desigur, perioada postmodernă, în care se poate scrie oricum, a deschis multe căi de abordare a literaturii, unele interesante. Genuri considerate minore, ca de exemplu cel polițist sau SF, au căpătat noi valențe, împingând unele realizări spre marea literatură. Deși pentru validarea certă în acest sens, este necesar timp.

Michel Faber, un autor olandez de origine care trăiește în Scoția și care devine din ce în ce mai cunoscut, a publicat romanul **Sub piele**.

poseoare ale unor tehnici extraordinare. Pentru aceștia, carnea de om este cea mai prețioasă și mai necesară. Lui Isserley i s-au făcut nenuritate operații estetice pentru a arăta ca o pămăteancă atrăgătoare și primește misiunea de a aduce hrană pentru specia ei. Vizita șefului acestor făpturi la conacul unde se desfășoară activitatea atât de importantă pentru întreținerea ciudatei specii este memorabilă pentru Isserley. Făcând o inspecție a cuștilor în care se află oamenii goi, cu mușchi supradevolțati, se este abordat de câțiva indivizi care vor să spună ceva, dar nu reușesc, deoarece au limba tăiată. Unul dintre ei desenează cu degetul gunoiului peste care stătea un cuvânt: **MIL**. Bărbatul urma să fie sacrificat, împreună cu ceilalți prizonieri, bine îngrășați. Isserley căpăta misiunea de a cunoaște bine limba engleză și de a face traduceri, dar în limba speciei ei nu exista echivalent pentru milă. În concluzie, șeful nu înțelege ce vrea să-i comunice biata făptură umană.

Om - animal superior, înzestrat cu rațiune și simțire. Este bine așa, este moral, corect și simțire. Este bine așa, este moral, corect. Probabil că este, din moment ce se menține echilibrul în natură. Dar dacă ar apărea undeva niște ființe carnivore superioare omului, Romanul lui Michel Faber induce - printre altele - o neliniște existențială și pune niște probleme morale fără să folosească termeni abstracti. După lectură, o anume tensiune îți rămâne mult timp în minte.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.